

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Daniel Tůma

**Srovnání právní úpravy
správy společného jmění manželů dle
zák. č. 40/1964 Sb.**

a

zák. č. 89/2012 Sb.

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 18. 6. 2019

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 196651 znaků včetně mezer.

V Praze dne: .....

Daniel Tůma

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji paní doc. JUDr. Michaele Hendrychové CSc., vedoucí mé diplomové práce za cenné připomínky, trpělivost a účinnou pomoc při zpracování.

Zároveň děkuji za poskytnuté rady a praktické zkušenosti slečně Mgr. Monice Trojanové, panu Mgr. et Mgr. Vojtěchu Šmídovi a za korekturu a pomoc s terminologií panu Mgr. Petru Chybovi.

Obsah

OBSAH	5
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	7
1 MANŽELSKÉ MAJETKOVÉ PRÁVO	10
2 HISTORIE MANŽELSKÉHO MAJETKOVÉHO PRÁVA	11
2.1 ŘÍMSKÉ PRÁVO.....	11
2.2 MĚSTSKÉ PRÁVO DLE KNIHY PÍSAŘE JANA.....	13
2.3 VŠEOBECNÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK.....	15
2.4 TZV. PRVNÍ REPUBLIKA A SNAHY O NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK	18
2.5 PRÁVNICKÁ DVOULETKA A PŘIJETÍ OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU Z ROKU 1964.....	18
2.6 OBČANSKÝ ZÁKONÍK Z ROKU 1964.....	20
3 SROVNÁNÍ PRÁVNÍCH ÚPRAV SPRÁVY SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ DLE OZ64 A OZ12	22
3.1 ZÁKONNÝ REŽIM SJM PŘED ROZHODNÝM DNEM A PO NĚM.....	23
3.2 OBVYKLÉ VYBAVENÍ RODINNÉ DOMÁCNOSTI.....	23
3.3 VZNIK SJM, JEHO PŘEDMĚT (ROZSAH), AKTIVA A PASIVA, VÝHRADNÍ MAJETEK, NABÝVÁNÍ DO SJM.....	27
3.3.1 <i>Majetek (aktiva)</i>	27
3.3.2 <i>Závazky a dluhy</i>	31
3.3.3 <i>Správa majetku v SJM dle OZ64 (práva a povinnosti manželů)</i>	34
3.3.4 <i>Platná právní úprava správy SJM</i>	39
3.3.5 <i>Srovnání správy v zákonném režimu (rozdíly mezi OZ64 a OZ12)</i>	42
3.3.6 <i>Jmění oddělené k podnikání a jeho správa</i>	43
3.3.7 <i>Neplatnost právního jednání dle OZ12</i>	50
3.4 MODIFIKACE SJM DLE OZ64 S DŮRAZEM NA SPRÁVU	51

3.4.1	<i>Rozšíření a zúžení SJM</i>	51
3.4.2	<i>Modifikace SJM dle OZ12 – s důrazem na správu SJM</i>	58
3.5	SROVNÁNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY OZ64 A OZ12 V OBLASTI SMLOUVY O ZMĚNĚ SJM A SMLUVNÍCH REŽIMŮ (OZ12 § 716 NÁSL.).....	62
3.5.1	<i>Náležitosti, další ujednání, omezení a zakázaný důsledek</i>	62
3.5.2	<i>Účinnost smluv a jejich souvislost s veřejnými seznamy</i>	64
3.5.3	<i>Správa ve smluveném režimu, limity jednání spravujícího manžela</i>	66
3.5.4	<i>Srovnání právní úpravy OZ64 a OZ12 v oblasti smluvní modifikace správy SJM</i>	68
3.5.5	<i>Další instituty s přesahem do správy SJM</i>	73
3.6	SROVNÁNÍ SE ZAHRANIČNÍMI PRÁVNÍMI ÚPRAVAMI	76
3.6.1	<i>Právní úprava německá</i>	76
3.6.2	<i>Právní úprava rakouská</i>	78
	ZÁVĚR	83
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	87
	ABSTRAKT	94
	KLÍČOVÁ SLOVA:	96

Seznam použitých zkratek

- OSŘ zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- OZ50 zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- OZ64 zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění k 31. 12. 2013
- OZ12 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění k 1. 1. 2014
- SJM společné jmění manželů
- VOZ zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů
- ZOK zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění k 1. 1. 2014
- ZOR zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění k 31. 12. 2013
- NotŘ. zákon č. 358/1992 Sb. Zákon české národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění k 24. 4. 2019
- MMR manželský majetkový režim
- BGB Bürgerliches Gesetzbuch, Německý občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- ABGB Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Rakouský občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Téma diplomové práce jsem si zvolil proto, že společné jmění manželů mě dlouhodobě zajímá, především pak jeho ekonomický význam. Tuto oblast jsem vždycky studoval s velkým zájmem, a to včetně historických přesahů. Manželství je institut, který se týká téměř každého z nás, aniž máme status manželský.

Za posledních zhruba sto let prošlo manželské právo složitým vývojem, v zákonech zakotvená nerovnost mezi mužem a ženou byla zrušena. Struktura společností se zásadním způsobem proměnila. Nedávná česká rekodifikace občanského práva je dějinným mezníkem, nejspíš největším od roku 1948.

Jak dalece je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dodnes nesprávně označovaný jako „nový“ občanský zákoník, skutečně předělem v právních dějinách, se v této práci pokusím zjistit na poměrně malé části předmětu právní úpravy, a sice na správě společného jmění manželů a možnostech kodifikovat jak samo majetkové společenství manželů, tak správu toho, co do společného jmění patří.

Aby se zjištění a závěry této práce neomezovaly jen na optiku dvou právních předpisů, ale aby bylo možné uchopit i společenské kontinuum vývoje, obsahuje práce delší historickou kapitolu, než je zvykem. Zabývá se historickým vývojem rodinného práva. Historické pasáže pomohou zasadit problematiku vývoje právní úpravy do kontextu dějinného vývoje. Je pravděpodobné, že historicky zaměření čtenáři, snad především specialisté v oboru rodinného práva, tuto pasáž přeskočí. Je ale třeba vidět, že pojednání o historickém vývoji má kromě jiného význam pro závěr práce, tedy pro zhodnocení celkového vývoje, jehož účelem a smyslem je neomezovat práci na pouhý popis právního vývoje.

Považuji za nutné specifikovat, že pokud se v práci mluví o zákonu č. 40/1964 Sb., nemá se tím na mysli tento občanský zákoník v jeho původní verzi, ale budu naopak hovořit o znění k poslednímu dni účinnosti, tj. 31. 12. 2013. Zabývat se právní pravou, která byla

zrušena v souvislosti se zánikem vlády jedné strany, považuji za zbytečné. Den zlomu, tj. 31. 12. 2013, resp. 1. 1. 2014, označuji pro jednoduchost v textu práce za „rozhodný den“¹.

Pro zákon č. 40/1964 Sb., ve znění předcházející okamžik rozhodného dne, budu užívat zkratku „OZ64“, pro zákon č. 89/2012 Sb. budu užívat zkratku „OZ12“.

---

¹ Pojem „rozhodný den“ pochází z finančního práva (přesněji právo daňové), ovšem s určitou mírou nepřesnosti jej lze užít v tomto kontextu.

1 Manželské majetkové právo

Manželské majetkové právo je soubor právních norem, upravujících majetkoprávní důsledky uzavření manželství mezi manžely, a mezi manžely a třetími osobami. V popředí zájmu této diplomové práce je především jmění (věci) v nejširším slova smyslu, které manželům patří. Společné jmění manželů je pojem, jehož rozsah a obsah je u nás standardní teprve od roku 1998. Jmění, které manželům společně náleží, manželé společně spravují.

Takový či onaký rozsah toho, co má majetkový aspekt a je manželům společné, je předmětem právních úprav déle než dva tisíce let, třebaže v průběhu svého historického vývoje nabývaly různých podob.

Platné manželství není podmínkou „sine qua non“, protože tato právní úprava dopadá i na manželství, která jsou stižena právní vadou, takže budou shledána neplatnými.

Společné jmění manželů může dle zákona nabývat různé podoby, základním režimem je režim zákonný, přičemž manželé (popř. již předem snoubenci) mají právo, nikoli však povinnost, modifikovat tento režim dle své vůle. Obdobný typ modifikace může provést i soud, ovšem ten je v postavení nezávislého třetího, který chrání slabší stranu (osobu), popřípadě ohroženou stranu v manželství.

Hlavním tématem této diplomové práce je však správa společného jmění manželů. Pojmem „správa“ můžeme rozumět praktický ekonomický život společného jmění. Správa se zabývá otázkou tvorby vůle a následného nakládání s majetkovými hodnotami, které jsou součástí společného jmění manželů.

2 Historie manželského majetkového práva

V této kapitole bude probrán vývoj právní úpravy majetkových poměrů manželů, v rozsahu, nakolik souvisí s jejich současnou právní úpravou. Nemá jít ucelený historický výklad, nýbrž o nastínění podstaty.

Tématem této práce je srovnání dvou občanských zákoníků, pokud upravují majetkové poměry manželů, zvláště pak správu společného jmění. Z tohoto důvodu zde budou zmíněny pouze ty historické právní úpravy, které se dotýkají situace rozhodného dne, či nastíněného rozsahu právních úprav. Je to především: římské právo, právo městské dle knihy písaře Jana (jako historický zdroj VOZ), Všeobecný zákoník občanský a zákon o právu rodinném. Jednotlivé historické „momenty“ budou zkoumány prizmatem tématu této diplomové práce, tedy s důrazem na správu společného jmění manželů.

2.1 Římské právo

Dnešní právo pracuje s přirozenoprávním předpokladem, že osoby jsou si před zákonem rovny. Římské právo pracovalo s opačným předpokladem, a sice že jen některé osoby jsou si rovny (a ty ostatní jsou těmto podřízeny).

Pro majetkové poměry v rodině to znamenalo, že ústřední postavou římské rodiny byl „pater familias“ (otec rodiny, osoba sui iuris²), jehož postavení vůči rodině bylo založeno institutem zvaným „manus“.³ Se značným zjednodušením lze říct, že osoba patera familias, tedy osoba sui iuris, byla jedinou osobou v rodině nadanou způsobilostí právně jednat sama za sebe a také za ostatní. Předpokladem k tomu, aby někdo byl osobou sui iuris, nebyl sňatek, ale postavení v rámci širší rodiny. Osobou sui iuris byla pouze osoba mužského pohlaví bez staršího mužského příbuzného v linii přímé, popřípadě ten, kdo byl z právního svazku rodiny

---

² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 58.

³ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 219.

propuštěn tzv. emancipací.⁴ Proto bylo možné, aby ženatý muž byl osobou *alieni iuris*, neboť žil v moci svého otce, který jediný v rodině byl osobou *sui iuris*.

Výraz „*manus*“ označoval v rodině moc *pater familias*, která působila dovnitř rodiny, nikoliv navenek. Takovýto muž (osoba *sui iuris*, ženatý, s mocí *manus*) byl hlavou rodiny, jako jediný mohl nabývat majetek pro sebe a zcizovat jej, byl v postavení univerzálního správce veškerého rodinného majetku. Všichni ostatní členové rodiny byli pouze osobami *alieni iuris* (tedy osobami cizího práva, a sice práva otce rodiny). V praxi to znamenalo, že to, co osoby *alieni iuris* nabývaly, nabývaly pro osobu *sui iuris*, tedy pro *pater familias*,⁵ nikoliv pro sebe. V podstatě tedy byly v lepším případě jednateli, v tom horším případě nemělo jejich jednání žádný právní následek.

Manželství mohlo být uzavřeno s mocí „*manus*“ nebo bez ní. To se označovalo jako „*cum manu*“ či „*sine manu*“. V případě druhém, bez „*manus*“, manželka zůstala ve vztahu ke své původní rodině, moc nad ní měl i nadále její otec, nevstoupila pod moc svého manžela.⁶ Mohl však nastat i případ, kdy manželka neměla příbuzného, který by ve vztahu k ní byl osobou *sui iuris*, potom takovou osobou byla ona sama (typicky vdova).

Po většinu doby trvání římského impéria neměly ženy moc nad svým majetkem, protože jejich právní osobnost nebyla úplná. O ženách se říkalo, že jsou „*levitas amini*“⁷ (lehkého ducha). Podmínkou pro vlastnictví majetku bylo, aby člověk byl osobou *sui iuris*, pokud byl osobou *alieni iuris*, žádný majetek neměl (výjimky existovaly, ovšem v zanedbatelném měřítku). Nástrojem ke kompenzaci lehkého ducha byla „*tutela mulierum*“ (opatrovnictví nad ženami). S rozvojem římského impéria ale tento institut postupně upadal. Institut opatrovnictví však měl i svá pozitiva. Správce ručil za kvalitu svého jednání a za zhodnocení spravovaného majetku svým majetkem. Žena tak vlastně nikdy nemohla o svůj majetek úplně přijít, protože opatrovník byl odpovědný za své chyby (popř. i ženiny chyby).

Majetek, který si manželka přinesla do manželství, věno, byl v římském právu označován latinským výrazem „*dos*“. Původně se jednalo o cenu za koupi manželky (úhrada za ztrátu pracovní síly), později se z věna stala jakási úhrada nákladů na založení rodiny. Tento majetek spravoval manžel a žena k němu nevykonávala žádná práva, avšak byl

---

⁴ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 237.

⁵ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 231.

⁶ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 220.

⁷ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 140.

evidován. Správcem věnného jmění byl manžel, ovšem jen v případě, že měl „manus“ a byl sui iuris (správcem tedy mohl být popřípadě otec manžela).

Ve starších dobách římského práva platilo, že manžel mohl s věnem volně nakládat. Postupem času spolu se změnami římské společnosti byla pravidla zpřísněna (věno sehrávalo roli sociálního zabezpečení manželky). Ženě náležel obligační nárok na věno pro případ zániku manželství. Omezení správce byla zavedena později, ve vztahu k rodovému majetku, ve vztahu k věnu či ve vztahu k majetku synů, kteří jej získali jako válečnou kořist.

V případě manželství uzavřeného sine manu majetkové společenství mezi manžely nevznikalo, avšak jak bylo zmíněno výše, ke správě svého majetku žena potřebovala muže (zpravidla tuto správu vykonával manžel, nikoliv však bezvýjimečně). Manželství uzavřené sine manu nebylo důvodem, aby manželka (snoubenka) nepřinášela věno, to bylo považováno vždy za společensky vhodné.

Koncepce monolitu majetku a závazků spravovaných manželem tak, jak ji vytvořilo římské právo, přetrvala prostřednictvím recepce římského práva. Římské právo bylo recipováno především prostřednictvím kanonického práva, které zvláště v našich zemích postupně vytlačovalo původní právo obyčejové. To, jak římské právo pojímalo právní úpravu rodiny, odpovídalo charakteru římské republiky, která byla zprvu společenstvím farmářů. Tato charakteristika se nikdy z římského práva nevytratila. Právě pozice patera familias, tedy nejstaršího muže široké rodiny, který spravuje zemědělskou usedlost, je oním pomyslným východiskem římského práva (srovnej ust §§ 700 a násl. OZ12)

2.2 Městské právo dle knihy písaře Jana

Knihy písaře Jana zachycuje období přibližně mezi 13. stoletím a první polovinou 14. století. Městské právo, bylo silně ovlivněno recipovaným římským právem a posloužilo v budoucnu jako základ pro Všeobecný občanský zákoník.

Právní úprava rodinného práva byla rozdělena mezi právo církevní (o statusech) a městské (o věcech). Církev vykonávala soudní pravomoc a pravomoc správní (pravomoc ve věcech sňatku a manželství). Městské právo však nepostihovalo jen otázky jako je velikost věna či dědictví, ale také otázku autority pána domu, což je právě institut, který nás zajímá.

Zkoumání platnosti sňatku, i případná pokuta za zavinění neplatnosti, pak náležely do působnosti církevních soudů, stejně jako všechny statusové otázky manželů. Tato témata nemají pro tuto diplomovou práci význam.

Manželství bylo chápáno jako druh smlouvy, ke které bylo třeba svobodné vůle⁸ (stranou ponecháme skutečnost, že odmítnutí dojednaného sňatku, nebylo bez rizika).⁹ Tuto otázku, tedy otázku platnosti, zkoumal dle církevního práva církevní soud a otázky jako je škoda a její náhrada zkoumal soud městský dle městského práva. Takovouto škodou mohl být i únos nevěsty za účelem obohacení se věnem (za účelem vydírání rodičů nevěsty ve smyslu veřejného ponížení).¹⁰

Majetkové poměry v manželství byly již před jeho vznikem upraveny manželskou smlouvou, která vyčíslovala vstupní kapitál, který si ten, který ze snoubenců přináší¹¹. Stranami této smlouvy byl ženich a otec nevěsty, což je dokladem moci otcovské (více v literatuře). Pro tehdejšího člověka, potažmo rodinu, bylo věno, a to v podstatě obou manželů nejzásadnějším faktorem budoucího socioekonomického statusu celé právě zakládané rodiny (toto téma by vyčerpalo objem doktorské práce).

Majetek manželů byl spravován výhradně manželem, který stál jako pán (podobně jako pater familias) v čele rodiny.¹² Uzavřením manželství manželka vstupovala do moci svého manžela, který pro příště spravoval neomezeně i její majetek.¹³ Této moci nemohl být manžel zbaven bez závažnějšího důvodu (nemoc, neschopnost (marnotratnost)). Vzdání se moci ve prospěch manželky bylo však možné.

Manžel spravující majetek byl osobou řídící, spravující, dbající na potřeby manželky i dalších členů rodiny. Majetek, který náležel do vlastnictví výhradně jen jednoho z manželů, byl rovněž spravován manželem. Ke zcizení věci náležející do vlastnictví výhradně jen manželky však manžel potřeboval její souhlas, vyjma případů zvláštní nouze. Na druhou stranu platilo, že manželka byla oprávněna nakládat se svým obvyklým majetkem obvyklým způsobem (majetek malé hodnoty).

---

⁸ FLODR, M. Brněnské městské právo. Zakladatelské období. Brno: Matice moravská, 2001, str. 267.

⁹ FLODR, M. Brněnské městské právo. Zakladatelské období. Brno: Matice moravská, 2001, str. 268.

¹⁰ FLODR, M. Brněnské městské právo. Zakladatelské období. Brno: Matice moravská, 2001, str. 269.

¹¹ FLODR, M. Brněnské městské právo. Zakladatelské období. Brno: Matice moravská, 2001, str. 271.

¹² FLODR, M. Brněnské městské právo. Zakladatelské období. Brno: Matice moravská, 2001, str. 273.

¹³ FLODR, M. Brněnské městské právo. Zakladatelské období. Brno: Matice moravská, 2001, str. 269.

Situaci majetkové správy mezi manžely je vhodné ještě doplnit zmínkou o právu manžela vůči rodině. Bylo na denním pořádku, aby manželka utíkala ke svým rodičům, ve snaze nalézt úkryt (např. před nadměrným bitím). Toto právo manžela vůči manželce, totiž právo „vychovávat ji dle svého“, bylo zcela běžné. Tento příklad „běžného stavu mezi manžely“ může dokreslit, jak nejspíš vypadala realita správy jmění manželů, totiž jak byl jednáním manžela reflektován zájem manželky, jak jí byla chráněna či jak byla uplatňována omezení, která chránila věno manželky jako majetek, který měl sloužit pro zabezpečení manželky v případě ovdovění.¹⁴

2.3 Všeobecný občanský zákoník

Autorský kolektiv OZ12 se v důvodové zprávě odkazuje na Všeobecný občanský zákoník (dále jen VOZ) jako na hlavní inspirační zdroj. Z tohoto důvodu je tomuto předpisu věnována zvláštní pozornost.¹⁵

VOZ byl přijat císařským patentem z roku 1811, obsahoval 1502 paragrafů.¹⁶ Platnost VOZ nebyla z hlediska území univerzální, v některých zemích Rakouska-Uherska platilo i nadále místní právo, především v uherské části Habsburské monarchie. Tento jev se přenesl v důsledku recepční normy i do legislativní situace Československé republiky. Problém dvojího práva (Slovensko, Podkarpatská Rus) se po celou dobu trvání předválečného Československa nepodařilo vyřešit.

Právní úprava rodinného práva ve VOZ není na jednom, ale na dvou místech: v dílu prvním v hlavě druhé byla upravena osobní práva (v § 44 – 136). Ostatní otázky, především majetkového charakteru, byly upraveny v dílu druhém, hlavě dvacáté osmé (v §§ 1217 – 1266, o smlouvách svatebních).

VOZ byl zákoníkem státu, který byl primárně katolickým, a tato skutečnost se v textu VOZ zřetelně odrážela. Například a především v otázce překážek manželství, ale i v

---

¹⁴ FLODR, M. Brněnské městské právo. Zakladatelské období. Brno: Matice moravská, 2001, str. 274.

¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Konsolidovaná verze ze dne 3. 2. 2012. Dostupná z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovaverze.pdf> (str. č. 2.)

¹⁶ MALÝ, K. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde Praha, 2003, str. 202.

nerozlučitelnosti manželského svazku, v rozdílech sňatečného práva podle jednotlivých denominací atd. VOZ byl nejednou přísnější než kanonické právo, které nahrazoval.¹⁷

Působnost církevních soudů byla předmětem sporů se Svatou stolicí. Tyto rozpory vyústily v přijetí zákona č. 47 z roku 1868 ř. z., který zavedl civilní sňatek pro osoby bez vyznání jako obecnou normu.

Problémy v právní úpravě manželského práva se nesly dále a až v nové Republice Česko-slovenské vyústily v přijetí zákona č. 320/1919 Sb. z. a n. (tzv. manželská novela), který likvidoval přežitě církevní instituty v recipovaném VOZ v rámci Československé republiky. Tato novela přinesla některé nové instituty, není zde však prostor se jimi zabývat a z hlediska diplomové práce to není podstatné.

Pro VOZ tento vývoj znamenal značně nekoncepční zásah. Zákonodárce očekával, že tento stav bude odstraněn přijetím nového občanského zákoníku, ale k tomu nedošlo.

Majetkové poměry mezi manžely dle VOZ

Jak již bylo uvedeno, v hlavě dvacáté osmé VOZ byly upraveny otázky majetkových poměrů mezi manžely, konkrétně pod rubrikou „Ehepacte“, kde na základě tak zvané svatební smlouvy vznikla „die Gütergemeinschaft“ (zbožové společenství, do češtiny chybně přeloženo jako „společenství jmění“). Tento institut byl obsažen v úvodním ustanovení § 1217 VOZ a definován jako „*smlouvy, které byly sjednány o jmění, hledíc k manželskému svazku*“...

Obdobně jako tomu bylo v městském právu, i VOZ se zabýval věnem. Věno bylo majetkem, který přináší žena muži k ulehčení nákladů spojených se založením manželského společenství¹⁸. O věno však bylo třeba dohody stran manželské smlouvy (zletilá nevěsta, resp. její otec na straně jedné, a budoucí manžel na straně druhé), přičemž VOZ dával „počestné“ nevěstě právo na věno. Za zmínku stojí, že bylo možné, aby věno bylo veřejnoprávně evidováno, což zabezpečilo manželku pro případ konkurzu. Tak měla být odstraněna eventuální příští spornost, pokud jde o rozsah věna. Z dikce zákona totiž vyplývá, že manžel nakládá i s majetkem manželky, který má ve správě, a že tento majetek (věno) je chráněn před věřiteli manžela.

---

¹⁷ TRETERA, J. R. Konfesní právo a církevní právo. Praha: Jan Krygl, 1997, str. 259.

¹⁸ Pokud se zamyslíme nad samotným pojmem společenství, dávají ustanovení zákona lepší smysl.

Postavení manžela jako správce bylo definováno v ustanoveních § 1227 – 1229 VOZ: správce nemá k věnu vlastnické právo, pouze je spravuje; po smrti manžela se věno navrácí zpět manželce.

Věno mohlo být dále posíleno ve svém rozsahu, a to obvěněním (příspěvek manžela na rozšíření věna) a jitřním darem (obvěnění učiněné ráno po konzumaci manželství).

Nebylo to výslovně řečeno, ale pro přesnost připomeňme, že věno sloužilo ovdovělé manželce jako zdroj hmotných statků (sociální zabezpečení).

Institut společenství statků může budít dojem, že je předchůdce dnešního SJM, ale mělo s ním jen málo společného. Společenství statků bylo vytvářeno pro případ smrti, aby polovinu majetku zemřelého manžela nabyla vdova/ nabyl vdovec (pokud společenství ujednáno nebylo, nenastupoval pozůstalý manžel jako dědic). Tato smlouva nezakládala žádná práva za života manželů.

Správu majetku v době trvání manželství upravovala ustanovení §§ 1237 – 1242 VOZ. Každý z manželů si držel své dosavadní vlastnictví a zároveň platila domněnka správy manžela (i nad tím, co nebylo věnem). Manželé požívali vzájemně ze zákona po právu, účty byly taktéž ze zákona vyrovnané. Za určitých okolností bylo možné správu manželovi odejmout, takovouto okolností například byla marnotratnost, či neúplná svéprávnost.¹⁹ Postavení správce bylo posíleno absencí povinnosti skládat účty i tím, že správce neměl povinnost starat se o to, aby hospodaření neslo zisk.

Vdovský plat, darování mezi manželky, dědické smlouvy, otázky konkurzu, rozvod a rozluka a další instituty byly předmětem následujících ustanovení, protože však nemají vztah k předmětu práce, pomineme je.

Postavení manželů

Zákon výslovně na mnoha místech upřednostňoval manžela (to je patrné především v ustanoveních statusových), ale umožňoval, aby manželka tento předpokládaný stav prostřednictvím svého jednání či užitím důkazů upravila odchylně (pouze v odůvodněných případech). Tyto prostředky nekompensovaly nerovný stav, byly koncipovány spíše jako prostředky ochrany. Primát manžela jakožto správce ze zákona byl prvkem právní jistoty.

---

¹⁹ V této době se užívalo spojení „šílení, blbí a zuřiví“.

Stejnou funkci měly i četné povinnosti zapisovat mnohá ujednání mezi manžely do veřejných knih. V těchto ustanoveních byl patrný vliv institutu tutelae mulierum, jak ji znalo právo římské.

2.4 Tzv. První republika a snahy o nový občanský zákoník

Recepční normou převzala Československá republika zákonodárství Rakouska-Uherska.²⁰ takže VOZ a další předpisy v té době platné zůstaly i nadále v platnosti. Územní platnost za Rakouska-Uherska byla zachována (to znamená, že na Slovensku a Podkarpatské Rusi platilo uherské právo, nikoliv VOZ). Tato situace spolu s postupným zastaráváním VOZ, vedla zákonodárce k úvahám, jakou cestou se dále ubírat, novelizací, či novým předpisem? Zvítězila druhá varianta.²¹

Revize VOZ probíhala v komisích spolu se zapojením odborné veřejnosti. Problémy uherského práva řešila komise na to specializovaná. Dokonce i odpůrci VOZ uznávali, že VOZ je kvalitní a v některých partiích netřeba jej revidovat (prof. J. Sedláček byl hlavním zástupcem směru, který požadoval nový zákoník).

Roku 1926 vznikla komise pro superrevizi, která měla za úkol všechny návrhy zpracovat do jednotného celku. Práce na revizi byly ukončeny roku 1931 a návrhy byly spolu s důvodovou zprávou publikovány pro širší veřejnost.

Dosažení širokého konsenzu, však vyžadovalo značné množství času a v důsledku toho k realizaci nakonec nedošlo (jedním z ožehavých témat bylo i postavení ženy v rodině). Vznik Protektorátu Čechy a Morava všechny práce na novém právu zastavil.²²

2.5 Právnícká dvouletka a přijetí občanského zákoníku z roku 1964

Období počátku padesátých let je obdobím překotného, ba „revolučního“ právního vývoje, který plnil specifickou politickou objednávku. Odpovídá na otázku, proč se právo,

---

²⁰ Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.

²¹ DVOŘÁK, J., MALÝ, K. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, 2011, str. 93.

²² DVOŘÁK, J., MALÝ, K. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, 2011, str. 103 a 104.

především právo rodinné, vyvinulo tak, jak se vyvinulo, a jaký vliv mohou mít změněné společenské poměry na podobu práva.

Právnícká dvouletka

Spolu s přijetím Ústavy 9. května začala nová éra zákonodárství, symbolizována pojmem „právnícká dvouletka“. V tomto období byly přijímány předpisy podle sovětského vzoru. Klíčovým aktérem tohoto období byl JUDr. Alexej Čepička, ministr spravedlnosti a obrany, ale především vysoký stranický funkcionář.

Platnému právu byla vytýkána nadstranickost, komplikovanost, formalismus a jiné buržoazní neduhy. Nové hodnoty práva měly být: strana, společné vlastnictví, lid či jednoduchost. Toto období akcentovalo přestavbu práva tak, aby reflektovalo nový účel, nastolení socialismu, respektive komunizmu. Příznačnou pro toto období byla rychlost a kvalita (slovy nelze vyjádřit míru úpadku).

VOZ byl postupně demontován dílčími předpisy, soudům bylo ústavně přikázáno, aby přezkoumávaly VOZ z hlediska souladu s novými ideály státu (tento vývoj došel až k realizaci pravé retroaktivity). Nelze však pominout, že v tomto revolučním období byla uzákoněna plná rovnoprávnost mužů a žen, rovnost manželských a nemanželských dětí a další výdobytky dnes považované za samozřejmé lidskoprávní hodnoty.

Ústava 9. května a související vývoj je tak zcela zásadním mezníkem pro všechny oblasti našeho práva. Došlo k prolomení mnoha tradičních zásad, mimo jiné také k popření dualismu veřejného a soukromého práva.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

Občanský zákoník z roku 1950 (zákon č. 141/1950 Sb.; dále jen OZ50) se měl stát novým a správným pilířem, na kterém bude stát nový stát. Tento zákoník však nedosahoval proklamované radikálnosti, udržel si jistou kontinuitu s VOZ.²³ Rozlišování veřejného a soukromého práva však bylo setřeno. Některá odvětví nebyla zákoníkem postížena, typicky rodinné právo (v duchu sovětského roztržštění soukromoprávní úpravy do více kodexů).

---

²³ DVOŘÁK, J., MALÝ, K. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, 2011, str. 177.

OZ50 zavedl novou strukturu občanského zákoníku, po sovětském vzoru, který vycházel z německé právní vědy. OZ50 zavedl několik druhů vlastnictví, což znamená také několikero druhů ochrany.²⁴ Právo přestalo být vykládáno objektivně, ale dle politického zadání (uskutečňování hospodářského plánu mělo přednost před vlastnictvím).

OZ50 byl legislativně kvalitní norma, terminologicky navazující na VOZ, avšak s obsahem odpovídajícím době svého vzniku.²⁵ Tento dramatický posun však nenaplnil plně politické zadání, a proto bylo v roce 1960 rozhodnuto o nahrazení novým předpisem plně odpovídajícím charakteru spotřebitelské úpravy (protože výrobní faktory náležely státu, občané byli jen spotřebiteli).

Kráčel cestou sovětského vzoru znamenalo, jak bylo zmíněno výše, rozdělit soukromé právo, resp. předmět právní úpravy VOZ, do dílčích předpisů. Pro rodinné právo to znamenalo oddělení právní úpravy statusových otázek do zvláštního předpisu (zákon č. 94/1963 Sb., Zákon o právu rodinném).

2.6 Občanský zákoník z roku 1964

V roce 1960 byla přijata nová, tzv. socialistická Ústava. To znamenalo socialistickou přestavbu celého právního řádu. Na počátku šedesátých let byl přijat nejen nový občanský zákoník, ale také nový zákon o rodině, zákoník mezinárodního obchodu, zákoník práce a hospodářský zákoník. Pro tuto diplomovou práci je důležité, že zákon o rodině už neobsahoval problematiku majetkového práva manželského, protože majetkové záležitosti manželů byly přesunuty do občanského zákoníku. Z té doby je pověstná zejména právní úprava tzv. bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Pro naše téma ale není rozhodná původní, ani posléze novelizovaná právní úprava v OZ64. Zásadní význam má zákon č. 91/1998 Sb. Jednalo se sice o novelu zákona o rodině, ale která ale významně zasáhla i do právní úpravy OZ64 (v tehdejší znění). Tento zákon zrušil bezpodílové spoluvlastnictví manželů, tento právní institut byl typický pro socialistické pojetí vlastnictví (BSM nebylo schopno pojmout dluhy), a nahradil je majetkovým společenstvím

---

²⁴ DVOŘÁK, J., MALÝ, K. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, 2011, str. 179.

²⁵ DVOŘÁK, J., MALÝ, K. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, 2011, str. 195.

manželů pod názvem „společné jmění manželů“, které se vyznačovalo především tím, že jeho součástí byly i pohledávky a dluhy.²⁶

---

²⁶ Propojení OZ64 s dobou svého vzniku, je dobře patrné na tom, kolik z původního znění předpisu, bylo zachováno do rozhodného dne. Pasáže, které zanikly, zanikly proto, že byly funkčně propojené se socialismem. Typicky se jednalo o takové instituty jako socialistické dělené vlastnictví a další relikty doby.

V době přijetí OZ64 se jeden z jeho autorů vyjadřoval o tomto zákoníku jako o jednom ze základních pilířů socialistického státu, neboli státního zřízení. O tom, co z tohoto pilíře zůstalo, svědčí stovky zrušených ustanovení, které byly navázány na toto tehdejší pojetí státu. Je očividné, že pokud se přidržíme právně filozofického pojetí občanského zákoníku jako jednoho ze základních pilířů státu, tak v tomto stavu tuto funkci plnit nemůže (ve stavu k rozhodnému dni, lze uvažovat i v tom smyslu že ve stavu po masivních zásazích do textu v porevolučním období).

3 Srovnání právních úprav správy společného jmění manželů dle OZ64 a OZ12

Tato diplomová práce se zabývá především srovnáním právní úpravy správy SJM, před tím je však třeba alespoň v hrubých obrysech zmínit obecnou problematiku týkající se SJM. Takové pojednání je nutné proto, aby bylo možné zasadit správu SJM do kontextu. Z tohoto důvodu se nejprve budeme zabývat tou částí právní úpravy, která pojednává o pojmu SJM, a to jak z hlediska OZ64 (před rozhodným dnem), tak z hlediska OZ12 (i když srovnání bude pouze stručné).

Před rozhodným dnem byla právní úprava změn uspořádání majetkových poměrů manželů obsažena v § 143a OZ 64. Toto ustanovení vyčerpalo svým obsahem jádro právní úpravy o změnách majetkových poměrů manželů. Tedy všechny možné varianty rozsahu SJM dle OZ64 se nacházely v § 143a v rámci jeho čtyř odstavců. Tato ustanovení měla samozřejmě na podobu správy SJM zásadní vliv, ale sama modifikace správy byla obsažena dál, tj. až v ust. § 147 OZ64.

Obdobnou problematiku upravuje OZ12 v §§ 708 až 723. Jakožto liberální kapitalizovaný zákoník dává manželům podstatně širší prostor pro uplatnění principu autonomie vůle. OZ12 zavádí nový zákonný termín, „režim SJM“, což je obecný pojem postihující podobu uspořádání SJM.

Základním východiskem rozlišení mezi majetkovými režimy je právní důvod založení majetkového uspořádání, který definuje tři základní způsoby uspořádání SJM. Lze rozlišit tyto režimy: zákonný majetkový režim (§ 709 n. OZ12), smluvní majetkový režim (§ 716 n. OZ12) a režim založený rozhodnutím soudu (§ 724 n. OZ12). Úprava smlouvy o správě stojí samostatně za touto částí, jsou to ustanovení §§ 722 a 723 OZ12.

Zásadní vliv na podobu správy má nahrazení institutu obvyklého vybavení společné domácnosti (dále jen OVSD) novým institutem obvyklého vybavení rodinné domácnosti (dále jen OVRD). Oba tyto instituty jsou však upraveny v části zákona, která se přímo netýká majetkových poměrů manželů, ale týká se obecné roviny práv a povinností manželů. Tato část

právní úprava je v zákoně umístěna před vlastní majetkovou problematiku, protože se týká rodinného života manželů. Z tohoto důvodu bude problematika tohoto institutu vyložena ještě před výkladem majetkových vztahů manželů.

Zásadní význam tohoto institutu, a tudíž i ospravedlnění jeho ne zcela koncepčního umístění v rámci struktury diplomové práce je v tom, že umožňuje, aby navazující právní úprava (majetková) obsahovala ustanovení o zrušení SJM. Zrušení SJM je umožněno právě vyčleněním majetku definovaného ustanovením o OVRD mimo SJM. Ustanovení o OVRD jsou specifická ustanovení, podle kterých je určitá suma majetku ze zákona neoddělitelná od rodinného společenství.

Zatímco podle OZ64 si manželé mohli sjednat zúžení a rozšíření zákonného rozsahu SJM, popřípadě též odložení vzniku SJM, platná právní úprava v OZ12 dovoluje sjednat kromě zmíněných tří modifikací, ještě režim oddělených jmění. Ani v tomto případě zániku, resp. neexistence SJM, a tudíž také zániku předmětu správy SJM, správa sama úplně vyloučena není, protože z důvodu zákazu odnětí určité sumy majetku určitému účelu (OVRD), je nutné tento majetek spravovat, přičemž jeho vlastnictví není rozhodující. Také soud může (srov. již výše) SJM zrušit, popřípadě je může obnovit, avšak omezení, která platí pro jednání manželů platí i pro soudní rozhodnutí. Soud nemůže odejmout věci zahrnuté zákonem do rámce OVRD jejich účelu (s určitou výjimkou, srov. dále). Ve stejném duchu ani modifikační smlouva, ani modifikační rozhodnutí nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu (viz dále §§ 719 odst. 1 a 727 odst. 2 OZ12).

3.1 Zákonný režim SJM před rozhodným dnem a po něm

Jak bylo nastíněno v kapitole zabývající se historickým vývojem, od doby svého vzniku v roce 1964 prodělal OZ64 mnohé proměny, a to nejen z hlediska přizpůsobení se změněným ekonomickým podmínkám, ale i z hlediska změny nazírání na právo rodinné, a to jak na jeho majetkovou, tak i na jeho společenskou stránku (kupříkladu možnost uzavření církevního sňatku). Tento vývoj, ač byl zásadní, bude opomenut, protože není pro diplomovou práci relevantní. Tato diplomová práce se zabývá vývojem majetkových poměrů mezi manžely, zvláště pak správy SJM, který nastal pouze „přechodem“ od OZ64 k OZ12. Jak bylo řečeno výše, tento okamžik nazýváme rozhodným dnem.

3.2 Obvyklé vybavení rodinné domácnosti

Před i po rozhodném dni se civilní právo zabývá úpravou sumy majetku, který je vyloučen z dispozic se SJM. Tato výjimka je natolik důležitá, že se jí budeme zabývat jako první. Přednost tohoto tématu je dána nejen jeho mimořádným dosahem v rámci právní úpravy, ale také umístěním jeho právní úpravy v systematicke zákona.

Právní úprava OZ64 užívala pojem OVSD jako soubor věcí vymezený soudní praxí, a to na základě ust. § 143 odst. 2. a ust. § 148 odst. 2 OZ64). Povinnost zachovat OVSD omezovala rozsah jakéhokoliv zúžení SJM. Obě cit. ustanovení pojímají OVSD jako limitaci možných rozhodnutí, či ujednání o zúžení SJM.

Protože zákonodárce OZ12 zamýšlel zcela uvolnit smluvní možnosti manželů, bylo nutné přijmout jinou úpravu onoho majetkového souboru, a to takovou, která bude kompatibilní s proklamovaným záměrem.

Zákonodárce OZ12 užil pro ochranu rodinného prostředí ustanovení zakotvující majetkový soubor „obvyklého vybavení rodinné domácnosti“, chránící majetkový soubor věcí, který je pro život, resp. existenci každé rodiny obvyklý, nejen nezbytný. Zákonodárce zkonstruoval ustanovení tak, aby zapovídalo tuto sumu majetku odejmout jejímu účelu, přičemž není relevantní, komu dané věci patří, takže by bylo možné – nebýt rozhodných ustanovení o OVRD – s nimi nakládat podle vůle toho kterého vlastníka.

3.2.1.1 Pojem OVRD

Podle ust. § 698 odst. 1. OZ12 tvoří OVRD soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů, přičemž není rozhodná otázka vlastnictví těchto věcí. Základním parametrem definice je účelu dotyčného majetkového souboru (viz výše).

Nebyl by pravdivý závěr, že tento majetkový soubor by byl vyňat ze SJM, spíše by bylo pravdivé říci, že jsou to věci ve zvláštním režimu. Druhá část ustanovení (§ 698 OZ12) totiž hovoří o tom, že není rozhodné, komu věci v režimu OVRD patří. Zda jsou ve vlastnictví společném, ať jde o spoluvlastnictví podílové, nebo o společenství, nebo zda patří některému z manželů, a tedy jsou v jeho výhradním vlastnictví, není nijak relevantní.

Toto východisko je zcela zásadní, protože právě na toto pojetí OVRD jsou pak navázána další pravidla, která jsou rozhodná pro dispozice s věcmi, které do souboru OVRD patří.

Vzhledem k tomu, že zákon výslovně používá výraz movité věci, je mimo diskuzi, že žádné věci nemovité do tohoto souboru nepatří.

S velmi podobným pojmem se můžeme setkat i v ustanovení § 322 odst. 1. zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen OSŘ).²⁷ OSŘ vymezuje skupinu věcí nepostižitelných výkonem rozhodnutí na základě obdobných parametrů jako ustanovení § 698 OZ12. Drobný rozdíl je pouze v tom, že OSŘ zapovídá výkon rozhodnutí i majetek sloužící k výkonu povolání (odst. 3. cit. ust. OSŘ) Může se zdát, že zmínka o věcech, které slouží výkonu povolání je jakýsi nonsens, či archaický prvek, není to však pravda. Tuto kategorii OZ64 znal, ale byla zrušena, z části je tato suma majetku chráněna pojmem osobní majetek, který v OZ64 zůstal do rozhodného dne.²⁸

Nakládání, zanedbatelná hodnota

Nakládání s věcmi, které patří do souboru OVRD, upravuje ust. § 698 odst. 2. OZ12. Požaduje se, aby manžel, který nakládá s věcí patřící do OVRD, získal k tomu souhlas druhého manžela. Toto pravidlo neplatí pouze v případě, že se jedná o věc „zanedbatelné hodnoty“. V souladu s koncepcí OZ12 ani zde zákonodárce nestanovil formu souhlasu.

Korektiv „zanedbatelné hodnoty“ osobně považuji za šťastně zvolený, a to zvláště ve srovnání s dikcí užitou v ustanovení o správě SJM: „*V záležitostech, týkajících se společného jmění a jeho součástí, které nelze považovat za běžné, právně jednají manželé společně, nebo jedná jeden manžel se souhlasem druhého*“ (§ 714 odst. 1 věta první). Korektiv zanedbatelné hodnoty je přesnější a vhodnější než parametr, kde je užitá běžnost jako zásadní termín (nezbytnost je také užší, hodnota těchto věcí pravděpodobně nebude stát za „spor“).

Právo dovolat se neplatnosti

Následující odstavec ust. § 698 OZ12 upravuje právo manžela dovolat se neplatnosti, v případě, že byl protiprávně opomenut při nakládání s věcí, náležející do obvyklého vybavení rodinné domácnosti. Jedná se o neplatnost, která je stanovena výhradně na ochranu opomenutého manžela. Z hlediska užití tohoto ustanovení lze dovodit, že opomenutý manžel by neměl otálet s uplatněním svého práva, protože při neopodstatněném prodlení, se právo

---

²⁷ Zák. 99/1963 Sb. § 322 odst. 1.

odstavec 1.: Z věcí, které jsou ve vlastnictví povinného, se nemůže týkat výkon rozhodnutí těch, které povinný nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny nebo k plnění svých pracovních úkolů, jakož i jiných věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly.

²⁸ NS sp. zn. 30 Cdo 684/2004; sp. zn. 30 Cdo 1951/2002

tohoto manžela dostane do konfliktu s právy třetích osob (ochrana práv nabytých v dobré víře). Právo manžela totiž nesmí být užito způsobem, který nese rysy zneužití práva, takové užití by bylo protiprávní (srov. § 8 OZ12).²⁹

Zvláštní okolnost opuštění domácnosti v trvalém úmyslu

Zatímco ust. § 698 OZ12 se zabývá stavem, kdy manželé mají rodinnou domácnost, ust. § 699 OZ12 řeší otázku nakládání s věcmi, které patří do souboru OVRD, poté, co jeden z manželů opustí rodinnou domácnost. Přitom jde o opuštění domácnosti ve specifickém případě, ve kterém má úmysl opustit domácnost trvale a odmítá se vrátit.

Pro takový případ se stanoví, že odcházející manžel má právo žádat, aby mu manžel, který v rodinné domácnosti zůstal, vydal věci, které sice patří do souboru OVRD, ale zároveň jejich výhradním vlastníkem je odcházející manžel (§ 699 odst. 1 OZ12). Naproti tomu věci ze souboru OVRD, které náležejí manželům společně (ať už patří do společenství nebo do podílového spoluvlastnictví), si mají manželé rozdělit rovným dílem, pokud ale povaha té které věci fyzické rozdělení nevyklučuje. V tomto případě je třeba k vypořádání použít pravidla o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví (§ 699 odst. 1 OZ12 in fine).³⁰

Zvláštní situace nastane v případě dotčení zájmu nezletilého dítěte. Majetek, který patří do OVRD a odcházející manžel je jeho výhradním vlastníkem, popř. spoluvlastníkem, potřebuje manžel, který v rodinné domácnosti zůstal, nebo jej potřebuje společně nezletilé dítě manželů, které ještě nenabylo plnou svéprávnost, pokud k němu ovšem mají manželé dosud vyživovací povinnost, anebo pro nezletilé, ne plně svéprávné dítě, které bylo manželům svěřeno do společné péče a žije (zůstalo žít) v rodinné domácnosti (§ 699 odst. 2 OZ12). V tomto případě není možné ust. § 699 odst. 1 OZ12 použít.

Jinými slovy řečeno, odcházející manžel si věc, která mu patří, vzít nemůže, a to po celou dobu, kdy trvá potřebnost zejména na straně dítěte.

Závěr o OVRD

Ust. § 698 a § 699 OZ12 realizují záměr zákonodárce na naplnění požadavku smluvní autonomie stran a zároveň požadavku chránit rodinné prostředí. Způsob, jak tohoto účelu

---

²⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 7 Tdo 271/2003

³⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 264/2001, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 952/2002, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3421/2006

zmíněná ustanovení dosahují, je v rodinném právu novinkou. Tato ustanovení umným způsobem spojují nejen ochranu a smluvní volnost, ale pamatují i na situaci, kdyby slepé naplňování zákona bylo proti duchu zákona a umožňují obecná ustanovení obejít s pomocí zvláštní okolnosti. Formulace „nezbytné životní potřeby“ navíc definuje poměrně úzký rozsah majetku, který je univerzálně uchopitelný, což ustanovení pracující s korektivem obvyklosti, neumožňují.³¹

3.3 Vznik SJM, jeho předmět (rozsah), aktiva a pasiva, výhradní majetek, nabývání do SJM

Od roku 1998, kdy bylo do OZ64 společné jmění manželů zakotveno, platí, že předmět SJM tvoří jednak majetek, tedy aktiva, včetně pohledávek, jednak dluhy, tedy pasiva³², a to za předpokladu, že nabývací právní jednání podstoupí alespoň jeden z manželů za trvání manželství (výjimky z pravidla zachycuje následující text).

3.3.1 Majetek (aktiva)

3.3.1.1 Právní úprava OZ64

Pojem „aktiva“, i když je obecně užíván v právní literatuře, je odborný ekonomický výraz, nikoliv zcela vhodný, a proto budu preferovat pojem „majetek“.^{33, 34}

Společné jmění manželů tvoří vše, co manželé za trvání manželství nabyli, přičemž se nerozlišuje, který z manželů učinil nabývací úkon, nebo zda úkon učinili manželé společně (§ 143 odst. 1 písm. a) OZ64). OZ64 pojem „majetek“ nevymezoval, avšak doktrína dospěla k závěru, že je to vše, co je ocenitelné penězi.^{35, 36}

---

³¹ Pravdou ale je, že právní praxe i dnešní teorie v podstatě vzápětí po účinnosti OZ12 se sjednotily na stanovisku, že právě obvyklost je tím jedině správným výrazem, a to zejména ve srovnání s výrazem „základní vybavení“ v § 1667 OZ12.

³² DVOŘÁK, J. Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005. str. 328.

³³ DVOŘÁK, J. Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005. str. 329.

³⁴ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 961.

³⁵ Definiční věci obsahoval v době účinnosti OZ64 paralelní zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu), majetek ale definován nebyl. Termín majetek je nově dle OZ12 definován v ust. § 495 a to skrze vlastnictví (co lze vlastnit, a je věcí, to je

Ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) OZ64 dále obsahovalo výčet okolností, při nabývacím úkonu, které vylučují takto nabytý majetek ze SJM. Základním principem pro vyloučení tohoto majetku ze SJM je nedostatečná zásluhovost nabytí (typicky dědění), popř. i z jiného důvodu (restituční nároky).³⁷

Ze SJM bylo vyloučeno

Majetek získaný dědictvím: důvody, pro které nejsou součástí SJM věci zděděné, jsou tradiční, neboť historicky se vždycky rozlišovalo vlastnictví po předcích a vlastnictví získané vlastním přičiněním. Tento postoj OZ64 sdílel s VOZ.

Majetek získaný darem: Teorie v některých případech zastávala názor, že věci darované jsou obdobou věcí zděděných. V obou případech se jedná o bezúplatné nabytí vlastnictví. Dalším důvodem pak byla skutečnost, že někdy dary pocházely z rodového majetku a byly předány již za života zůstavitele (zejména, pokud se jednalo o zemědělské hospodaření). Pakliže by tato výjimka v právní úpravě neexistovala, neměl by dárce možnost obdarovat jen jednoho z manželů. V důsledku právní úpravy by totiž byl dar ze zákona součástí SJM. Toto ustanovení tedy chrání svobodnou vůli třetí osoby nakládat se svým majetkem. Byla-li vůle dárce taková, aby daroval oběma manželům, vzniklo v důsledku zákonné úpravy podílové spoluvlastnictví (nebylo možné darovat do SJM).

Věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů: důvodem pro vynětí těchto věcí je potřeba zabránit druhému manželovi v nakládání s takovou věcí, která představuje ten nejbližší věcný majetek, který člověk má. Tato výjimka nabývá na důležitosti v souvislosti s rozvratem manželství.

Věci vydané v rámci předpisů o restituci, jedná se o svébytnou dobovou výjimku, kterou by jinak bylo možné zařadit do skupiny zděděného majetku (momentálně již obsoletní).

Majetek nabytý jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela: tato výjimka sloužila k tomu, aby manžel, pokud takovou vůli měl, udržel

---

majetkem). Obsah pojmu majetek, lze dovozovat také ze zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, který tento termín užívá a dává jej do souvislosti s penězi, neboť se jedná o daně.

³⁶ NS. sp. zn. 22 Cdo 2545/2003

³⁷ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 963.

majetek ve výlučném vlastnictví mimo SJM.³⁸ Tato výjimka sice nastávala ze zákona, ale pokud neměl manžel, kterého se to týkalo dostatečnou péči o dostatek důkazů, bez dalšího spadl jakýkoliv oddělený majetek do obecné kategorie majetku bez přívlastku, tedy do kategorie SJM (srovnej s § 144 OZ64).

Právní teorie i judikatura zastávala dále názor, že do SJM nepatří majetek, který byl nabyt jedním z manželů a je neoddělitelně spjat s osobou tohoto manžela (což mohou být i sociální dávky či kompenzace újmy na osobnostních právech).³⁹⁴⁰⁴¹ Částečně se tento majetek překrývá s kategorií majetku sloužícího k výkonu povolání, která zanikla v souvislosti s novelizací OZ64 zákonem č. 91/1998 Sb.⁴²

Z toho, co bylo právě uvedeno, vyplývá, že v manželství existovaly (a také dnes existují) tyto druhy majetku: majetek jen jednoho z manželů (tzv. výhradní majetek), majetek ve společném jmění manželů, popřípadě také majetek, který manželé mají v podílovém spoluvlastnictví.

V rámci této části výkladu je vhodné pojednat o ustanovení § 144 OZ64, který obsahoval vyvratitelnou právní domněnku v otázce vlastnictví. Neunese-li jeden z manželů důkazní břemeno o svém výhradním vlastnictví, je věc ve vlastnictví obou manželů tak, že spadá do SJM. Na první pohled se zdá, že účelem tohoto ustanovení je ochrana SJM. Nelze však opominout, že tato úprava zároveň zásadně zlepšovala právní ochranu a pozici případných věřitelů jednoho z manželů.

3.3.1.2 Právní úprava OZ12

OZ12 obsahuje úvod do právní úpravy majetkového společenství manželů v ustanovení § 708 OZ12. SJM je tady vymezeno jako něco, co náleží manželům, má majetkovou hodnotu a nejedná se o *res extra commercium*.

Citované ustanovení pak v druhém odstavci stanoví, jaké režimy majetkového uspořádání mezi manžely, mohou existovat. Zákon stanovuje tři režimy majetkového

---

³⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 980/2003, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1439/2000, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1951/2002

³⁹ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 964

⁴⁰ R 70/1965

⁴¹ R 42/1972

⁴² ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 963.

uspořádání mezi manžely, a sice zákonný režim, smluvený režim a režim založený rozhodnutím soudu. Jmenované režimy jsou z hlediska vzájemných vztahů na stejné úrovni (žádný z režimů není vůči druhým dvěma ve vztahu obecná úprava – zvláštní úprava). Platí totiž, že zákonná úprava je dispozitivní tím způsobem, že manželé, resp. snoubenci, si mohou zvolit jiný než zákonný režim, a tak mohou vyloučit zákonnou úpravu. Pakliže si však (výslovně) nezvolí jiný než zákonný režim, bude pro ně platit právě zákonná úprava.

Ustanovení § 709 OZ12 stanoví pravidla, která určují, který majetek součástí SJM je, a který je naopak vyloučen. Toto ustanovení se zabývá pouze druhy nabývacích titulů, jakožto právních důvodů pro vstup majetku do SJM. Právní úprava OZ12 rozvíjí předcházející právní úpravu, provádí změny v katalogu výjimek, se kterými zákon spojuje jiný následek než vstup majetku do SJM (viz dále).

Ustanovení § 709 odst. 2 OZ12 je zvláštním ustanovením „účetní povahy“, protože speciálně upravuje, že pouze čistý zisk z podnikání je příjmem SJM (tato otázka byla v minulosti předmětem sporu).⁴³

Ustanovení § 709 odst. 3 OZ12 upravuje problematiku účasti jednoho manžela v obchodních korporacích. Majetkový rozměr podílu, nebyl-li nabyt vylučujícím způsobem, je součástí SJM, avšak vespolná práva již nikoliv. Vespolná práva náleží tomu z manželů, který provedl nabývací jednání. Výjimka pro vespolná práva se netýká bytových družstev.⁴⁴

Právní úprava OZ12 definuje majetek, který do SJM nevstupuje, v ust. § 709, odst. 1:

Věci sloužící osobní potřebě jen jednoho z manželů.

Věci, které nabyt darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl (tomu je třeba rozumět tak, že dal zřetelně najevo přání, aby majetek nabyli manželé, a nikoliv jen jeden z nich, popřípadě i to, do jakého typu spoluvlastnictví mají manželé tuto věc nabyt). Právo volby je změnou oproti dosavadní úpravě (viz výše).

---

⁴³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 33 Odo 2051/2001; NS. sp. zn. 22 Cdo 425/2008, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2296/2004

⁴⁴ Ns. sp. zn. Cdo 1754/2009; NS. sp. zn. 22 Cdo 3450/2009

Věci, které nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech zde se projevila reflexe na dřívější právní praxi, resp. zčásti i teorii. Jde zejména o peněžité náhrady v podobě bolestného a náhrady za ztížení společenského uplatnění. V současnosti se může jednat až o milionové náhrady. Stejně je třeba posoudit i náhrady za jiné újmy na přirozených právech, např. dotčení cti a důstojnosti.⁴⁵⁴⁶

Věci, které nabyl jeden z manželů právním jednáním, vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví.⁴⁷

Věci, které nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.⁴⁸⁴⁹

3.3.2 Závazky a dluhy⁵⁰

OZ64 upravoval závazky (podle dnešní dikce „dluhy“) spadající do SJM v ustanovení § 143 odst. 1 písm. b), podle kterého do SJM patřil takový závazek, který některému z manželů nebo oběma manželům vznikl za trvání manželství^{51, 52}. Z tohoto pravidla však existovaly dvě výjimky, a sice pokud se závazek týkal majetku, který náležel výhradně jednomu z manželů, a dále závazek, jehož rozsah přesahoval míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, který převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého manžela. Pro úplnost připomeňme, že jednání samo není postihnuto, postižen je teprve následek v podobě dluhu.

---

⁴⁵ Toto řešení plně nerespektuje předchozí princip definovaný právní teorií. Je očividné, že újma na zdraví či na cti je osobní povahy, a proto náleží jen jednomu z manželů. Právní úprava však nezohledňuje otázku dopadu této události na druhého z manželů, který je mnohdy obdobně dotčen (péče o nemocného, o postiženého, prožitá bolest...). Otázka zásluhovosti není v tomto případě jednoznačná, a proto je přísnost tohoto ustanovení nespravedlivá.

⁴⁶ NS. sp. zn. 22 Cdo 940/2011

⁴⁷ V tomto bodě se patrně jedná o opozitum vůči § 144 OZ64, jehož integrální vlastností bylo postupné rozpínání SJM. Zdejší ustanovení se k této problematice postavilo právě naopak. Nejen, že výlučné vlastnictví není součástí SJM, ale ani „plíživou cestou“ se součástí SJM stát nemůže. Typicky lze předpokládat, že zakoupení rýče na chatu po dědečkovi, kterou zdědil jen jeden z manželů, je ono „jednání týkající se“, na které toto ustanovení míří.

⁴⁸ Písm. e), se vůči předchozímu právnímu předpisu (OZ64) vymezuje ve stejném duchu jako písm. d). Smysl je ochrana následků, které přinesla povaha okolností jejich nabytí. Z hlediska celé úpravy majetkových poměrů rodiny se jedná o konzistentní uvažování o ochraně majetku (hodnot), které stojí vně SJM.

⁴⁹ NS sp. zn. 22 Cdo 31/2009

⁵⁰ OZ64 pracoval se termíny závazek a dluh jako by byly synonymem. Tak tomu samozřejmě není, jedná se o legislativně technický nedostatek. OZ12 v části II. pracuje pouze s termínem dluh.

⁵¹ Je nutné brát v potaz, že OZ64 nebyl terminologicky čistý, tedy v případě OZ64 bylo třeba zvážit kontext řešeného, nikoliv přesný text. V OZ12 se tato chyba již nevyskytuje a zákoník je terminologicky čistší (přesnější).

⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3596/2006, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 28 Cdo 5379/2007

Manželé jednájí právně samostatně.⁵³ Právní teorie chápala kritérium přiměřenosti majetkovým poměrům jako objektivní⁵⁴. Toto objektivní kritérium se uplatňovalo konkrétně a diferencovaně. V soudní praxi se tato metodika projevovala tak, že byla upřednostněna právní jistota třetí strany, z důvodu informační asymetrie.⁵⁵ Neschopnost třetí osoby zjistit poměry mezi manžely (otázky „kredibility“) nesměla jít třetí osobě k tíži.^{56, 57}

Závazky mezi manžely, se řídily pravidlem vzájemného solidárního ručení. I přes to, že dlužníkem byl jen jeden z manželů, solidarita ručení umožňovala vydobýt pohledávku nejen proti tomu, co bylo v SJM, ale i proti majetku druhého z manželů v jeho výlučném vlastnictví. Z hlediska principu „neminem leadere“ bylo považováno za vhodné, aby vydobytí bylo prováděno právě ve výše zmíněném pořadí, a nikoliv naopak.

OZ12 upravuje problematiku dluhů v ustanovení § 710. Součástí SJM jsou zásadně všechny dluhy převzaté (pozor: pouze převzaté – k tomu dále) za trvání manželství. OZ12 zná stejné dvě výjimky, týkající se dluhů, jako OZ64. Výjimky představují dluhy, které se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku (písm. a) citovaného ustanovení), a také dluhy, které jen jeden z manželů převzal bez souhlasu druhého manžela, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny (písm. b) citovaného ustanovení).

OZ12 užívá výraz „převzetí“. Tento výraz určuje, že se jedná o aktivní jednání, které založilo závazek (jehož součástí je dluh), a že nejde o dluh, který manžel nekontrahoval, tj. o dluh, který vznikl ex lege nebo rozhodnutím orgánu veřejné moci (soudu nebo správního orgánu - např. Policie ČR, obecního úřadu apod.).

---

⁵³ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 980, odstavec 5.

⁵⁴ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 980, odstavec 5.

⁵⁵ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 981.

⁵⁶ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 974, dost.: 7 a 8

⁵⁷ R 61/1973; R 24/2008

Pokud se jedná o takové dluhy, jakými jsou např. dávky výživného, pokuta nebo náhrada škody při spáchání trestného činu, chybí v těchto případech právní jednání, kterým by manžel takový dluh převzal. Takový dluh tedy do SJM nespadá.⁵⁸

3.3.2.1 Vyloučený, popř. výhradní majetek

Výrazy „vyloučený majetek“, resp. „výhradní majetek“, byly v době mezi roky 1998 a 2014 používány jen v právní teorii, OZ64 hovořil pouze o výjimkách bez přívlastku či klasifikace. Vyloučený majetek je majetek, který je ve vlastnictví jen jednoho z manželů, není tedy v SJM. Pokud se podílového spoluvlastnictví týká, to také stojí vedle SJM. OZ12 užívá tuto terminologii v zákoně v kontextu, ve kterém hovoří o zachování tohoto majetku, respektive výslovně prohlašuje, že bez dalšího nepřirůstá k SJM (viz § 145 OZ64).

Zvláštní pravidlo pro nabývání do SJM, popř. i vystoupení ze SJM v OZ12

Ustanovení § 711 OZ12 upravuje nabývání a pozbývání jednotlivých částí SJM. Jedná se o pravidla, která v OZ64 obsažena nebyla. Úprava vychází z poznatků právní vědy a judikatury.⁵⁹ Právní úprava není nová, před rozhodným dnem byla pro praxi dovozována, nyní je výslovnou součástí zákona.

Co se právního jednání týče, dopadá na úpravu obsaženou v II. části OZ12, tj. v Rodinném právu, obecná právní úprava OZ12 týkající se spoluvlastnictví (srov. §§ 1045 a n.). Právní úpravou majetkového práva manželského jsou pouze postiženy situace v minulosti sporné.

Dále OZ12 upravuje okamžik vstupu hodnot do SJM. K nabytí dojde v okamžiku, kdy manžel, který se o jejich získání přičinil, nabyl právo s nimi nakládat.

Toto ustanovení má zásadní význam ve vztahu k problematice bankovních účtů. Peníze připsané na bankovním účtu, jsou pohledávkou oprávněného, tedy vlastníka účtu vůči bance.⁶⁰ Den připsání dotyčné částky (tj. částky ve smyslu ust. § 711 odst. 2 OZ12) na

---

⁵⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Konsolidovaná verze ze dne 3. 2. 2012. Dostupná z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

⁵⁹ Rozhodnutí R 42/1972.

⁶⁰ NS Sp. zn. 28 Cdo 3832/2014

jakýkoli účet, je dnem, kdy manžel nabyl právo s takovou částkou disponovat, a je to tedy den, kdy se taková částka stala součástí SJM.⁶¹

Konečně odstavec třetí § 711 OZ12 upravuje režim pohledávek, nespádají-li tyto do výlučného majetku. Pohledávka se stane součástí SJM v okamžiku dospělosti, tj. v okamžiku vzniku práva vymáhat je. Toto právo náleží oběma manželům společně a nerozdílně (je tomu tak proto, že sám závazek do SJM nespadá, ale ono dospělé právo už ano).

Ustanovení o analogii

Pravidlo § 712 OZ12 stanovuje, že podpůrně se pro SJM uplatní pravidla o společnosti, tj. ust. § 2716 a n. OZ12 („*Zaváže-li se smlouvou několik osob sdružit jako společníci za společným účelem činnosti nebo věci, vzniká společnost.*“), a to obdobně, popř. ustanovení o spoluvlastnictví, tj. ust. 1115 a n. OZ12.

Právní úprava SJM není vyčerpávající, a proto je možno v otázkách, na které tato úprava nepamatuje, využít obdobně ustanovení o společnosti (a to nikoliv o společnosti jako formě právnické osoby), a pokud tato úprava neposkytuje žádaná vodítka, lze se ještě obrátit na úpravu spoluvlastnictví (které taktéž nevytváří žádnou formu právnické osoby).

3.3.3 Správa majetku v SJM dle OZ64 (práva a povinnosti manželů)

Hlavním předmětem této práce je právě správa SJM, a proto této části budu věnovat mnohem větší pozornost. Ve výkladu týkajícím se OZ64 bude výrazně reflektována judikatura, a to nejen pro plné vykreslení právní úpravy, ale také proto, že právě judikatura do značné míry řeší sporná místa právní úpravy OZ64, přičemž zákonodárce OZ12 se snažil tyto mezery zaplnit.⁶²

Právní teorie dělila vztahy, které OZ64 v ustanovení § 145 upravuje, na vztahy mezi manžely navzájem a na vztahy mezi manžely a třetími osobami.⁶³

3.3.3.1 Užívání, udržování, oprávnění, povinnost a solidarita

---

⁶¹ Rozhodnutí R 42/1972, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2903/2005

⁶² Snad nejintenzivnějším důkazem tohoto rozvoje je posun právní úpravy v otázce spoluvlastnictví, kdy zákonodárce reflektoval poznatky právní vědy ve velkém měřítku. Vis §§ 1115 a násl. OZ12.

⁶³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. Občanské právo hmotné. Svazek 3., díl čtvrtý: rodinné právo. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2004. ISBN 978-80-7257-465-9, str 334.

OZ64 v ustanovení § 145 odst. 1 upravoval společné užívání a udržování společného majetku, tedy majetku v SJM. Ustanovení směřovalo především dovnitř SJM, tedy upravovalo to, co v SJM je, a nic dalšího. Toto ustanovení vymezovalo vztahy mezi manžely. Manželé byli zmocnění ke správě, což byl jediný projev navenek, jaký toto ustanovení mělo. Zákon nezakládá povinnost udržovat, dává jen právo na udržování. Povinnosti jsou upraveny ve třetím odstavci cit. ustanovení.⁶⁴

Zvláštností užívání a požívání majetku v SJM, včetně jeho udržování, bylo, že se manželé museli dohodnout, jak budou to či ono realizovat. Nebylo možné předpokládat, že vždycky budou všechno podnikat společně. Nelze se také ubránit konstatování, že právní úprava § 145 OZ64 je velice úsporná, domnívám se, že ke škodě věci. V tomto duchu se také zdá vhodné zmínit, že právní úprava nijak nepostihovala situaci selhání dohody. Právní úprava pro tento případ nenabízela žádné východisko.

Z početné judikatury lze dovodit, že hlavním principem správy společného majetku manželů bylo to, že se manželé nesměli vzájemně „vytlačovat“ z užívání věcí, které patřily do SJM.⁶⁵ Jejich práva musela být v zásadě v rovnováze.^{66,67} Požadavek rovnováhy však nebyl myšlen materiálně, mířil na potřebu dohody mezi manžely.⁶⁸ Nerovnost v užívání SJM nebyla vadou, vadou byla libovůle kteréhokoli z manželů. Judikatura však konstatovala některé specifické výjimky z teoretické maximy, jednou z nich je právo realizovat ochranu SJM i proti vůli druhého z manželů.⁶⁹

3.3.3.2 Pojem obvyklé správy

Ustanovení § 145 odst. 2 OZ64 připomíná základní regulační prvek správy SJM, a sice pojem „obvyklá správa“. Tato právní norma upravuje jak vztahy mezi manžely navzájem (právo jednat za oba), tak vztahy manželů, jednajících o věcech, které patří do SJM, s třetími osobami.

---

⁶⁴ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 978. Jinak ale Eliáš a kol, Občanský zákoník. Velký akademický komentář I, Praha: Linde, a.s., 2008, s. 658 (Zuklínová).

⁶⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3005/99

⁶⁶ Rozhodnutí R 42/1964.

⁶⁷ Rozhodnutí R 42/1972.

⁶⁸ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 979.

⁶⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3005/99

Stanoví se tady, že obvyklou správu majetku, který patří do SJM, může vykonávat každý z manželů (souhlas druhého se v případě tzv. obvyklé správy předpokládá). Naproti tomu v ostatních záležitostech (tj. v záležitostech, které obvyklé nejsou, kde meze obvyklé správy jsou již překročeny) je pod sankcí neplatnosti požadován souhlas obou manželů. Jde o neplatnost, kterou zmiňuje ust. § 40a OZ64 mezi taxativně uvedenými případy, kdy je třeba, aby se dotčená osoba neplatnosti dovolala (relativní neplatnost).⁷⁰

Rozhodovací praxe konstatovala, že cit. ustanovení dopadá pouze na vztahy týkající toho, co již součástí SJM je. Obvyklá správa se netýká vztahů, jejichž následky se teprve do SJM promítnou (typicky jakákoliv půjčka).⁷¹ Ustanovení § 145 OZ64 tedy dopadalo na právní úkony jen tehdy, pokud se úkon týkal určité věci nebo práva, která jsou součástí SJM (pronájem pozemku v SJM, prodej věci v SJM, nikoliv však koupě věci, která se má teprve součástí SJM stát).

SJM je spravováno výše uvedeným způsobem (princip vzájemné dohody) za pomoci regulativu obvyklé správy. Princip obvyklé správy je však omezen principy chránícími třetí osoby, a sice principem dobré víry a principem právní jistoty.

Vzájemné působení těchto principů bylo v praxi takové, že v případě, že jeden z manželů překročí meze obvyklé správy, musí toto překročení být natolik zřejmé, aby třetí osoba mohla bez pochyb dovést, že porušení nastalo a že tedy právní úkon tohoto manžela je stížen vadou (neplatností).⁷²

Rozhodovací praxe chrání dobrou víru třetích osob, protože tyto třetí osoby jsou stíženy informační asymetrií, která není dost dobře odstranitelná. Odstranění nedostatku informací o poměrech mezi manžely je možné pouze v případě, kdy to jeden z manželů umožní.⁷³

Tento stav znamená, že i přes značnou teoretickou praktičnost pojmu obvyklá správa je schopnost ochrany jednoho manžela před neblahými důsledky právních úkonů druhého manžela značně omezená. Tento důsledek je způsoben mimo jiné tím, že judikatura dovodila

---

⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1593/2004

⁷¹ Rozhodnutí R 22/1983.

⁷² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2293/2011

⁷³ K tomu viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1509/99, dále rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 398/2005 a Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2335/2005

požadavek vysoké míry seznámení se s okolnostmi (příčemž je třeba pamatovat na to, že toto seznámení se musí dokazovat).⁷⁴

V otázce, zda volit striktně jazykový výklad nebo společensky poněkud citlivější výklad teleologický, je dána přednost opatrnosti ve výběru manžela před opatrností obchodníka, tedy s kým a za jakých okolností smlouvu uzavírá. Teprve intenzivním a zjevným překročením hranic, stanovených pojmem obvyklá správa, nastanou účinky tohoto korektivu.

V literatuře se uvádí: „*právní úprava může posílit vzájemné majetkové společenství*“, a dále se uvádí, že „*může přispět k majetkové samostatnosti a nezávislosti manželů*“.⁷⁵ Tato tvrzení se mi zdají být protichůdná. Lze si jen těžko představit, že lze zároveň posílit jednak majetkovou jednotu manželů, jednak (a zároveň) jejich vzájemnou samostatnost.⁷⁶

3.3.3.3 Dlužnická solidarita

Ustanovení § 145 odst. 3 OZ64 upravovalo dlužnickou solidaritu mezi manžely. Manželé se dle toho ustanovení nalézali v postavení, kdy měl věřitel právo žádat uhrazení dluhu (své pohledávky) od kteréhokoliv z manželů. Je důležité připomenout, že se jednalo výhradně jen o dluhy, které byly součástí SJM (což je odvozeno od postavení správce SJM).⁷⁷

Manželé odpovídali za závazky, které tvořily SJM, vším, co do SJM náleží, jakož i svým výhradním majetkem.⁷⁸ Jedinou možností, jak tuto solidaritu vyloučit, byla smlouva modifikující rozsah SJM, ovšem charakter smlouvy (smluv obecně), tedy „*inter partes*“, má vždy účinek jen mezi stranami, tj. mezi manžely. Důsledkem této charakteristiky bylo a stále je, že účinku smlouvy vůči třetím osobám nelze bez dalších úkonů dosáhnout (viz dále).

Zásadu dlužnické solidarity popřel jediný z rozsudků Nejvyššího soudu ČR.⁷⁹ Nejvyšší soud ČR vyslovil, že se domnívá, že: „*Zákonodárce nezamýšlel prolomit princip*

---

⁷⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 20 Cdo 612/2005

⁷⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. Občanské právo hmotné. Svazek 3., díl čtvrtý: rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2004, str. 108.

⁷⁶ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha C. H. Beck, 2009.

⁷⁷ Je třeba připomenout, že manželé sice jednají samostatně, ale vše co nabydou a to se týká i dluhu, bude součástí SJM. To tedy znamená, že i když manželé jednají samostatně, následky jejich jednání dopadnou téměř vždy do SJM a tedy i do solidárního dlužnictví (Samozřejmě vyjma specifické případy vylučujícího jednání).

⁷⁸ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 980, odst. 3.

⁷⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 31 Odo 677/2005.

*autonomie vůle smluvních stran v procesu vzniku závazků ze smluv a vnutit jim jako zákonný důsledek vzniku smlouvy prostřednictvím institutu společného jmění manželů jako další smluvní stranu i manžela smluvní strany“.*⁸⁰ Domnívám se, že Nejvyšší soud naráží na skutečnost, že smluvní strana nemusí být vůbec obeznámena se skutečností, zda jedná s manželem či s osobou nesezdanou, ale svého druhu „ručitele“ získá ze zákona bez dalšího (aniž by s tím kterákoliv strana smlouvy mohla cokoliv dělat). Ona absence volby je jádrem této myšlenky. Zmíněná nejistota z hlediska smluvních stran je dle NS nežádoucí.

Toto rozhodnutí bylo kritizováno odbornou veřejností a pozdějším vývojem judikatury nebylo reflektováno.⁸¹

Na dlužnickou solidaritu nemělo vliv nic z toho, co si manželé ujednali ve smlouvě upravující SJM, pokud k tomu nebyly splněny určité podmínky. Účinky smlouvy byly podmíněny znalostí třetí osoby o poměrech mezi manžely. Dokud nebyla znalost prokázána, neměla smlouva význam (tj. účinky vůči věřiteli).⁸² Judikatura k tomuto tématu je natolik obsáhlá, že se vyjádřila i k otázce míry seznámení. Bylo požadováno seznámení se do té míry, že ani skutečnost, že je písemné vyhotovení smlouvy součástí dokumentů ke koupi nemovité věci a jako taková je součástí spisu příslušného katastrálního úřadu, nenaplnila míru požadovaného seznámení. Rozhodovací praxe byla taková, že odpovědnost za neopatrnost nebyla relevantním hlediskem. Pokud si manželé přáli, aby třetí osoba byla vázána smlouvou, která nemůže působit „erga omnes“, museli se sami přičinit o to, aby třetí osoba byla s poměry, které na základě smlouvy vznikly, dostatečně kvalitní informací (jakoby třetí strana byla v postavení strany smlouvy).

3.3.3.4 Úkony manželů týkající se společného jmění

Ustanovení § 145 odst. 4 OZ64 bylo „druhou stranou mince“ dlužnické solidarity. Toto ustanovení zakládalo obdobné postavení manželů, co se práva nakládat s předměty v SJM týče. Manželé byli společně a nerozdílně oprávněni a povinni, pokud jde o následky svých právních úkonů, které se týkají společného jmění, resp. které se týkají jednotlivých

---

⁸⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR. sp. zn. 31 Odo 677/2005.

⁸¹ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha C. H. Beck, 2009. Str. 981.

⁸² Rozsudek Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 60/19
Rozhodnutí nejvyššího soudu ČR. sp. zn. 21 Cdo 4936/2014

majetkových hodnot, které do SJM patří. Každý manžel byl oprávněn domáhat se práv, která jsou součástí SJM (vydání věci, uhrazení pohledávky a pod...).

Je třeba zdůraznit, že princip solidarity se týkal všech právních úkonů manželů, resp. následků všech právních úkonů manželů, totiž bez ohledu na to, zda se jednalo o právní úkon v rámci běžné správy, anebo o právní úkon mimo okruh běžné správy. Dalo by se říci, že princip solidarity se v podstatě ani netýkal SJM, ale dopadal na právní úkony manželů obecně.⁸³

Ustanovení § 145 OZ64 se samozřejmě netýká hodnot, které sice vlastní manželé, ale které nepatří do SJM (typicky věc ve spoluvlastnictví).⁸⁴

V intencích řečeného Nejvyšší soud rozhodl, že žaloba o vydání věci, která náleží do SJM, může tedy být podána kterýmkoliv z manželů.⁸⁵ Judikatura dokonce zašla tak daleko, že takovou žalobu může jeden z manželů podat, i když s tím jeho manžel nesouhlasí.⁸⁶

3.3.4 Platná právní úprava správy SJM

Platná právní úprava správy SJM je zachycena především ve dvou ustanoveních OZ12, tedy v § 713 a § 714. Zákonodárce v těchto ustanoveních podle důvodové zprávy neusiluje o změnu právní úpravy. Nově zákonodárce tematicky rozdělil problematiku původně zachycenou v ust § 145 OZ64 do dvou ustanovení.

Ustanovení § 713 OZ12 pokrývá práva, která manželé mají vůči SJM (a sobě navzájem) a solidaritu těchto práv. Ustanovení § 714 OZ12 pokrývá vytváření společné vůle manželů (popřípadě, jak dochází k fikci společné vůle) a také jak je tvorba společné vůle pomocí fikce limitována.

3.3.4.1 Správa SJM, povinnosti a práva dle OZ12

Ustanovení § 713 v odstavci 1 ustanovuje o základních právech, která manželé mají, pokud jde o SJM. Jde v podstatě o podrobné vyjmenování jednotlivých dílčích oprávnění manželů při výkonu vlastnického práva k součástí SJM. Ustanovení je nadepsáno rubrikou

---

⁸³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 1079/99, Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1509/99,

⁸⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2793/2006.

⁸⁵ Rozhodnutí R 10/1990.

⁸⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR. sp. zn. 28 Cdo 555/2002, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 366/99, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR. sp. zn. 33 Cdo 1129/2009, 30 Cdo 3745/2009, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR. sp. zn. 22 Cdo 2243/2006

„správa v zákonném režimu“. Ustanovení vyjmenovává tato dílčí oprávnění manželů: užívání, požívání, nakládání, hospodaření a spravování součástí SJM. Toto ustanovení pojednává o „kladných“ hodnotách, které tvoří SJM, a o možnostech, jak s nimi nakládat. Právní úprava výslovně stanovuje, že výkon všech jednotlivých dílčích oprávnění je věcí dohody manželů. Lze dovodit, že oprávnění nemusí být vykonávána oběma manžely, ale postačí, bude-li je vykonávat jeden z nich. Termín dohoda cílí na nutnost oboustranného souhlasu manželů při vykonávání správy SJM.

V odstavci druhém citovaného ustanovení zakotvuje OZ12 solidaritu manželů, pokud jde o povinnosti a práva spojená se společným jměním nebo jeho součástmi. Povinnosti a práva, týkající se SJM nebo jeho součástí, náleží oběma manželům společně a nerozdílně. Podle tohoto ustanovení tedy není možné, aby jeden z manželů pro druhého manžela nakládal s hodnotami, které nejsou součástí SJM. Není rozhodné, který z manželů vykonává jaká práva týkající se SJM, neboť dle tohoto ustanovení jsou při výkonu těchto práv, byť jednotlivě, jako by byli jeden. Není rozhodné, zda se jedná o požívání, o obranu práv soudní cestou nebo zda se jedná o udržování SJM, všechna jednání manželů mají právní následky stejné, jako by jednali společně.

V odstavci třetím tohoto ustanovení zakotvuje OZ12 pasivní solidaritu, což znamená, že vznikne-li povinnost, jsou oba manželé zavázáni jako jeden. Je důležité pamatovat na to, že tato solidarita je vázána na splnění podmínky, kterou je „jednání týkající se SJM nebo jeho součástí“.⁸⁷ Bez naplnění podmínky vazby na SJM se tato solidarita neuplatňuje a každý z manželů vstoupí do práv a povinností jako jednotlivec (sám za sebe). Jakmile se manželé, či jen jeden z nich, zavážou (obligačně kontrahují) ve věci týkající se SJM, může věřitel žádat plnění po kterémkoliv z nich a bude jednat po právu a v dostatečném rozsahu, aby jeho právo bylo uspokojeno. Stejně tak platí, že splní-li jeden z manželů povinnost (dluh), splnil je oba.

3.3.4.2 Tvorba vůle a běžné jednání

Jak bylo zmíněno výše, tato část právní úpravy stanovuje, jakým způsobem a za jakých okolností jednají manželé v záležitostech, které se týkají SJM a jeho součástí, popřípadě kdy takto jednat nemohou. V § 714 v odst. 1 je koncentrován celý mechanismus tvorby vůle manželů včetně všech podmínek, zatímco odstavec druhý tohoto ustanovení pojednává o situacích, kdy limity nejsou dodrženy, a dojde k excesu.

---

⁸⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 28 Cdo 5379/2007

V citovaném odstavci prvním je pro potřeby tvorby společné vůle definován zcela zásadní termín, a to „jednání, které lze považovat za běžné“. Cit. ustanovení ale definuje jednání v negativním smyslu⁸⁸, což pro formu výkladového ustanovení není úplně vhodné. To, že je nezbytné, aby se jednalo „v záležitostech společného jmění, nebo jeho součástí“, považujeme za notoriu. Právní jednání v běžných záležitostech představuje úskalí nedefinovanosti termínu. Běžnost je termín právně neurčitý a bude si jej muset vyložit v místě a čase ten, kdo jej bude aplikovat, totiž především soud (synonymem slova běžné je také: časté, všední, prosté). Díkce zákona je taková, že v záležitostech, které nelze považovat za běžné, musí manželé jednat jako jeden, tedy buď společně, anebo na základě „dohody“. Zákon se nijak nevyjadřuje k formě, jakou má jednání „se souhlasem druhého“ mít, lze tedy mít za to, že tento souhlas může být také zcela neformální. V záležitostech, které jsou běžné a splňují požadavek, že se týkají SJM nebo jeho součástí, jedná každý z manželů sám, ale s účinky pro oba manžely⁸⁹. Zde se jedná o fikci svého druhu, předpokládá se totiž, že v „řádném“ manželství jednají manželé v běžných záležitostech v souladu.

Odstavec první cit. ust. mimo výše zmíněné upravuje také způsob, kterým lze nahradit vůli manžela, jehož vůle je na základě „parametru běžnosti“ potřebná, ale manžel svou vůli buď nemůže projevit, anebo ji projevit nechce. V takovémto případě se manžel musí obrátit na soud, který svým rozhodnutím může nahradit chybějící vůli, či projev (OSŘ nezná zvláštní žalobní formu pro tento případ, řízení je sporné).

V odstavci druhém cit. ust. je řešena situace „excesu“, což je případ, kdy jednající manžel překročí své oprávnění (překročí meze běžnosti). V takovémto případě je třeba, aby se manžel, který je opomenut, dovolal neplatnosti právního jednání. Pro úplnost dodejme, že v situacích, které se netýkají SJM, toto oprávnění přirozeně neexistuje (rozlišení tohoto může být v praxi obtížné). V jednom z komentářů k OZ12 se uvádí, že dovolat se neplatnosti lze pouze prostřednictvím soudu.⁹⁰ Ač je tento výklad zcela správný, domnívám se, že v souladu se zásadou „neminem leadere“ je více než vhodné, manželovi umožnit dovolat se neplatnosti nejprve mimosoudně.

---

⁸⁸ „V záležitostech týkajících se společného jmění, a jeho součástí, které nelze považovat za běžné, právně jednají oba manželé společně, nebo jedná jeden manžel se souhlasem druhého.“

⁸⁹ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 144

⁹⁰ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 146

3.3.5 Srovnání správy v zákonném režimu (rozdíly mezi OZ64 a OZ12)

Obecně vzato, jsou rozdíly mezi OZ64 a OZ12 toliko dílčí, a lze se domnívat, že bylo záměrem zákonodárce nezměnit význam ustanovení OZ64, která OZ12 nahrazuje v §§ 713 a 714 (více v důvodové zprávě k tomuto tématu).⁹¹ Při povšechném porovnání předpisů konstatujeme nárůst rozsahu textu.

3.3.5.1 Práva, povinnosti, solidarita

V odstavci prvním § 713 OZ12, který vyjmenovává dílčí oprávnění, která manželé vykonávají, pokud jde o celek SJM a pokud jde o jeho součásti, právní úprava se v podstatě nijak nezměnila. Ač oproti OZ64, užívá OZ12 i termín „požívají“, který se váže k věcem, které nesou plody a užitky, z logiky věci plyne, že i předchozí právní úprava přiznávala manželům toto právo. To, že je v ustanovení § 713 OZ12 přidána zmínka o „dohodě“, je pouze projev rekodifikační snahy o lepší vyjadřování zákona.

V odstavci druhém citovaného ustanovení pamatuje OZ12 na právní úpravu dříve obsaženou v ustanovení § 145 odstavce 4 OZ64. Mimo to, že došlo k záměně termínu úkon a jednání, jsou obě ustanovení identická.

V odstavci třetím cit. ust. zachycuje OZ12 téma povinností a oprávnění plynoucí z právních jednání. Toto téma bylo v OZ64 obsaženo v § 145 odst. 3. Dochází pouze k drobné změně terminologie. Právní úprava přešla od formulace: „závazky, které tvoří SJM“ k formulaci: „z právních jednání týkajících se SJM atd.“.

Celkově vzato, nelze říci, že by se právní úprava obsažená v OZ12 odlišovala od svého předchůdce, od právní úpravy v OZ64. Terminologické změny jsou buď systémové pro celý OZ12, nebo nepodstatné.

3.3.5.2 Záležitosti běžné, excesy, právo na ochranu

Právní úprava v § 714 OZ12 stanovuje dvě zásadní témata správy SJM. V prvním odstavci je to „tvorba vůle ve věcech správy SJM“ a v druhém je to právní úprava excesů při správě SJM (situace překročení oprávnění).

---

⁹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Konsolidovaná verze ze dne 3. 2. 2012. Dostupná z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>. §§ 713 a 714

Odstavec první cit. ust. obsahuje základní pravidlo pro tvorbu vůle při správě SJM. Toto pravidlo definuje okolnosti, za kterých je třeba aby manželé jednali společně, kdy nestačí, aby jednal jen jeden z manželů s účinky pro oba. Předchozí právní předpis, tj. OZ64, toto pravidlo pojímal v § 145 odst. 2 na principu pozitivním, za pomoci fráze: „*Obvyklou správu majetku náležejícího do SJM, může vykonávat každý z manželů*“. OZ12 užívá na tomto místě frázi: „*záležitosti, které nelze považovat za běžné, právně jednají manželé společně*“. I přes posun terminologie, lze konstatovat, že právní úprava se nemění a že její výklad bude stejný jako výklad užívaný pro OZ64. Nelze jednoznačně říci, že odstranění nebo vypuštění druhé věty ustanovení § 145 odst. 2 OZ64 je změnou týkající se rodinného práva, protože transformace ustanovení zakládajícího absolutní neplatnost na ustanovení zakládající relativní neplatnost souvisí se změnou celého občanského zákoníku, pokud jde o následky vadných právních jednání.

V případech, které nejsou běžné, stanovuje § 714 OZ12 stejně jako § 145 odst. 2 OZ64, obligatorní souhlas obou manželů. Protože je dikce předpisů téměř stejná, nastane tato situace v podstatě za stejných okolností. Lze uzavřít, že výkon správy v rámci SJM je v obou předpisech shodný, a to včetně otázek formy souhlasu pro případ nepřítomnosti jednoho z manželů v případě nutnosti jednání ve shodě.

V ustanovení § 714 OZ12 odstavci prvním větě druhé je založeno právo nahradit vůli manžela jednak v případě, že manžel bez vážného důvodu odmítá souhlas dát, přičemž toto jeho odmítání je v rozporu se zájmem manželů, jednak v případě, že manžel není schopen vůli projevit (z důvodů, které nelze postihnout vůlí, např. pro nemoc, nezvěstnost, nebo nepřičetnost).

3.3.6 Jmění oddělené k podnikání a jeho správa

Jak bylo výše zmíněno, dle OZ 64 mohl mít každý z manželů svůj výhradní (výlučný) majetek, s nímž hospodařil podle své vlastní vůle. Toto hospodaření samozřejmě mohlo představovat i podnikatelskou činnost. Vzhledem k zákonnému režimu společného jmění manželů (a účinkům § 145 OZ64) bývalo obvyklé, že většina majetku, který manželé vlastnili, patřila do SJM. Z tohoto důvodu pamatoval zákon na zvláštní režim správy, která umožňovala oddělit správu části majetku v SJM tak, aby jeden z manželů mohl s tímto majetkem podnikat (toto oddělení se netýkalo vlastnictví).

Zmíněný zvláštní režim správy stanovoval § 146 OZ64, který dával manželům právo, pokud se na tom dohodnou, uvolnit část majetku ze správy SJM.

Forma souhlasu manžela, resp. dohody manželů, nebyla v OZ64 výslovně stanovena. Bylo však nutné počítat se související veřejnoprávní úpravou, která často požadovala písemnou formu pro potřeby rejstříkové evidence (např. sbírka listin obchodního rejstříku). Obdobnou úpravu obsahuje i nyní platný OZ12.

3.3.6.1 Správa majetku odděleného k podnikání podle OZ64

Majetek oddělený pro podnikání jednoho manžela byl z povahy věci spravován tímto manželem – podnikatelem. Podnikatelská činnost vyžadovala a vyžaduje i nyní, aby podnikatel mohl majetkem určeným k podnikání nakládat dle své vůle. Právo druhého manžela užívat tento majetek bylo jeho souhlasem k vynětí majetku ze SJM k účelům podnikání suspendováno.

Podnikatel (osoba provozující podnikatelskou činnost) byl (a i nyní je) za své právní úkony odpovědný. Podnikání je dle úpravy před rozhodným dnem: „*soustavnou činností vykonávanou samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, na vlastní účet a za účelem zisku*“ (§ 2, odst. 1. zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění před rozhodným dnem, dále jen „obchodní zákoník“).^{92 93} Odpovědnostní vztahy, které při podnikání vznikaly, mohly ve svém krajním důsledku, respektive následku, dopadnout i na druhého manžela. Tato skutečnost byla v rozporu s principem obchodního práva, který stanovoval, že následky podnikatelské činnosti byly svázány s osobou podnikatele (viz definice výše).⁹⁴ Samozřejmě obchodní vztahy znaly (a znají) pojem ručení, ovšem principiálně nikoliv ze zákona, ale jako otázku svobodné volby ručitele (to znamenalo i to, že sám věřitel měl volbu přijmout ručitele či nikoliv, takto mu byl právní úpravou SJM v podstatě vnučen).

Podnikání s částí SJM bylo dále v konfliktu se zásadou obchodního práva, která byla známá jako „péče řádného hospodáře“. Aby řádný hospodář byl řádným hospodářem, měl předejít negativním dopadům svého podnikání na třetí osoby, včetně svého manžela (v duchu

---

⁹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 798/2004

⁹³ Uvedená definice je samozřejmě definicí obchodního zákoníku, který byl zrušen přijetím občanského zákoníku a přijetím zákona o obchodních korporacích (zák. č. 90/2012 Sb.). Na okraj podotýkám, že nová definice není odlišná, jen ztratila na eleganci.

⁹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, R 68/2005

definice podnikání). Vhodným nástrojem se zdálo být založení kapitálové společnosti. Právní úprava však takovouto výhodu neposkytovala osobám vykonávajícím svobodné povolání. V této situaci je nemožné naplnit parametry definované pojmem „řádný hospodář“ (dnes je tato zásada definována v několika ustanovení OZ12 dle specifické situace správy (§§ 454, 1411, 1554, 2343 OZ12).

S výše uvedenou podobou režimu správy části SJM, založeného souhlasem k užití majetku k podnikání, je v rozporu judikatura Nejvyššího soudu.⁹⁵ Podle rozhodnutí 22 Cdo 1731/2003 platí, že souhlas jednoho manžela k užití majetku k podnikání není totéž, jako souhlas k výlučnému užívání. Tento postoj Nejvyššího soudu je v rozporu s definicí podnikání, a proto se domnívám, že se jedná o exces, vedený snahou v místě a čase dosáhnout spravedlnosti na úkor principů obchodního práva.

Zpětvzetí souhlasu

Jelikož zákon (OZ64) sám o sobě o možnosti ukončit zvláštní podnikatelský režim správy SJM mlčel, nastala otázka, zda a popřípadě jak, bylo možné tento režim ukončit. Podstata této otázky spočívala v povaze tohoto režimu, v tom, jaký právní důvod zakládal jeho existenci. Za tu byl dohoda manželů (dvoustranný úkon), anebo zda se jednalo o jednostranný právní úkon.

Samotný souhlas byl pouze deklarováním vůle, přičemž jednostrannost tohoto projevu byla pouze zdánlivá, neboť bylo nutné předpokládat, že manželé jednali ve vzájemné kooperaci a shodě. Je tedy zřejmé, že pokud zákon mluví o souhlasu manžela, má tím na mysli evidentně dohodu, smlouvu manželů.⁹⁶ Pak je ale nepochybné, že od smlouvy nebylo možné odstoupit jednostranným prohlášením, pokud to zákon výslovně neumožňuje. Právní úprava byla kogentní.

Právní teorie OZ64 rozpracovala úvahu o možnosti odvolat souhlas v případě, že jednání podnikajícího manžela bylo zásadně škodlivé (výslovně se v literatuře dle odkazu praví: „obrana proti svévolnému jednání“).⁹⁷ Literatura však dodává, že odvolání souhlasu nesmí mít za následek ohrožení práv v dobré víře nabytých (čímž se především myslela práva

---

⁹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1731/2003.

⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1476/2002

⁹⁷ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha C. H. Beck., 2014, s. 987

obchodních partnerů). Literatura dále uvádí, že možným relevantním důvodem pro odvolání souhlasu, mohlo být právě ohrožení těchto práv (tento postoj byl v souladu s teoretickým uchopením odlišné správy SJM jako smlouvy mezi manžely, která v zásadě nemá vliv na třetí osoby, více viz poznámka č. 101).

Pro úplnost jen dodávám, že je samozřejmě možné udělit souhlas s rozvazovací podmínkou. OZ64 se touto otázkou nezabýval, ovšem je evidentní, že tento postup možný byl.

3.3.6.2 Oddělení správy části SJM za účelem podnikání dle OZ12

Pojetí oddělení správy části SJM za účelem podnikání ve smyslu ustanovení § 715 OZ12 je poněkud odlišné od toho, jak tuto problematiku upravoval OZ64, přesto, že v podstatných rysech se ustanovení § 715 OZ12 a ustanovení § 145 OZ64 shodují.

Dle právní úpravy OZ12 je třeba aby, pokud si manželé přejí podřídit část SJM „podnikatelské správě“, měl podnikající manžel k tomuto užití souhlas druhého manžela. Právní režim této části SJM, jako majetku se specifickou formou správy, jak jej znal OZ64, je stejný. Zásadní rozdíl mezi OZ64 a OZ12 představuje nový korektiv „*míra přiměřenosti majetkovým poměrům manželů*“ (§ 715, odst. 1 OZ12). Tento korektiv omezuje možnost udělit souhlas pouze na ty případy, které jsou z hlediska vztahů mezi manžely natolik významné, že přesahují míru přiměřenosti. V otázce pojmu „přiměřenost“ lze odkázat na výklad OZ64. Zajímavé je, že užití formulace „míra přiměřenosti“ nekoresponduje s textem důvodové zprávy, která užívá pojem „bagatelní hodnota“ a uvádí též příklad v podobě balíčku jehel (domnívám se, že užití pojmu bagatelní je pro adresáta lépe uchopitelné, než pojem obvyklý. Mimoto je pravděpodobné, že spory mezi manžely o předmět bagatelní hodnoty, se nestanou předmětem žaloby).⁹⁸ Cit ust. pokračuje odstavcem druhým který se zvláště zabývá nabýváním podílů v obchodních společnostech. V podstatě zákon říká, že v případě, kdy jeden z manželů nabyde v rámci svého podnikání podíl ve společnosti, a pojí-li se s tímto podílem ručení přesahující míru přiměřenosti, řídí se taková situace ustanovením odstavce prvního. Domnívám se, že to, co je řečeno v ustanovení odst. 2, lze dovodit už z odst. 1, a proto soudím, že tento odstavec je nadbytečný. Z hlediska pojetí OZ12 se však jedná o obvyklý projev kazuističnosti zákoníku a intenzivnější snahy působit na adresáta právní

---

⁹⁸ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha C. H. Beck., 2014, s. 147

normy.⁹⁹ Zásadním rozdílem však je to, že zdejší ustanovení OZ12 je schopno omezit právní jednání podnikajícího manžela, což je v rozporu s dosavadním pojetím (jak OZ64, tak OZ12), kdy se má za to, že manželé jednají samostatně a teprve následky jejich právních jednání se stanou předmětem správy SJM.

Co se formy projevu vůle týče, je postoj OZ64 (ust. § 146), a OZ12 (ust. § 715) stejný: jde o právní úkon, resp. jednání neformální. Zákonodárce vychází z myšlenky, že absence úpravy o formě projevu vůle je projevem emancipace civilního práva od práva veřejného.¹⁰⁰

V případě, že manžel-podnikatel překročí svá oprávnění, dopustí-li se tedy excesu (především opomenutím druhého z manželů v situaci, že jeho souhlas byl nutný), dává zákon v prvním odst. § 715 OZ12 opomenutému manželu právo na ochranu, to je právo dovolat se neplatnosti právního jednání. Pokud opomenutý manžel nebude hájit své právo, tj. pokud se neplatnosti včas nedovolá, podmíněná platnost dotyčného právního jednání prvního manžela bude napříště nepodmíněná (srov. § 586 OZ12).

V zájmu úplnosti je třeba dodat, že, jak tomu bylo v případě OZ64, tak ani OZ12 se nezmiňuje o možnosti odvolat souhlas k užití části jmění k podnikání.

3.3.6.3 Rozdíly právních úprav OZ64 a OZ12, užívání součástí SJM k podnikání

Při analýze rozdílů OZ64 a OZ12 zmíníme jako první důvodovou zprávu, která vyjadřuje myšlenky tvůrce zákona, tedy vyjadřuje jeho záměr. Tento postup je vhodný pro plnohodnotné uchopení problematiky.

Z důvodové zprávy k § 715 OZ12 lze dovodit tyto základní teze:

- je prohloubena právní ochrana manžela, podnikatele,
- zavádí se nové pravidlo pro nabývání podílu ve společnosti s rizikem „rozsáhlého ručení“,

---

⁹⁹ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha C. H. Beck., 2014, s. 149

¹⁰⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Konsolidovaná verze ze dne 3. 2. 2012. Dostupná z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

- výslovnost práva na „dovolání se neplatnosti“ s tím, že autoři se domnívají, že vždy je s podnikáním spojeno riziko, a proto má nepodnikající manžel právo obrany vždy.¹⁰¹

První tezi považují za ne zcela odpovídající podobě zákona. V důvodové zprávě se užívá opakovaně termín „*bagatelní hodnota*“ a jako příměr se užívá balíček jehel, avšak v textu zákona je užit termín „*míra přiměřená majetkovým poměrům manželů*“. Na rozdíl od uchopení v důvodové zprávě, vyložíme-li tento termín prizmatem předchozí právní úpravy, dojdeme k závěru, že namísto toho, aby legislativa ignorovala drobné hodnoty a zabránila tak manželským sporům, „pro spor sám“ rozvolnila vztahy mezi manžely podstatně větší měrou. Jako inspirativní lze užit představu, kdy jeden z manželů je burzovním makléřem. V takovém případě je značný rozdíl mezi praktickými efekty termínů „bagatelní“ a „přiměřený“. Z těchto důvodů se domnívám, že tvrzení důvodové zprávy je pravdivé. Podnikající manžel je lépe chráněn, druhý z manželů o poznání hůře (ve smyslu vztahů v rámci manželství). Rozostření hranic správy v tomto pojetí dosáhlo dále, než se zdá být vhodné.

Další teze dovozená z důvodové zprávy, která se týká zlepšení právní úpravy nabývání podílu ve společnostech (§715 odst. 2 OZ12), je pravdivá z toho hlediska, že výslovnost tohoto ustanovení je vstřícná k laické veřejnosti, avšak obsah tohoto ustanovení je postižen již prvním odstavcem, a proto se druhý odstavec jeví jako nadbytečný.¹⁰²

Pravdivost tvrzení o nadbytečnosti druhého odstavce však naráží na skutečnost, že zákon dává nepodnikajícímu manželovi právo bránit se, ať jde o zahájení téměř jakéhokoliv podnikání. Tato míra ochrany jde nad rámec, který lze očekávat z kontextu ustanovení zákona. Je to dáno tím, že toto ustanovení se z hlediska svého systematického zařazení a z hlediska ustáleného výkladu má zabývat pouze nakládáním se SJM jako s investičním kapitálem. Nemá, a troufám si říct, že nesmí zasahovat za hranice nakládání se SJM.¹⁰³ V tomto smyslu je z hlediska započetí podnikání nepodnikající manžel chráněn lépe, než tomu bylo za platnosti OZ64, jakmile ale je souhlas jednou udělen, dostane se podnikající manžel do situace kdy je chráněn proti svému nepodnikajícímu manželovi podstatně lépe, než tomu bylo.

---

¹⁰¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Konsolidovaná verze ze dne 3. 2. 2012. Dostupná z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>, str.

NS sp. zn. 22 Cdo 1754/2009, NS sp. zn. 22 Cdo 3450/2009

¹⁰² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol Občanský zákoník. Komentář, Svazek II, Praha Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 149

¹⁰³ tamtéž

Poslední významnou dovozenou tezí je právo nepodnikajícího manžela na soudní ochranu. Na tuto tezi se vztahuje, co bylo řečeno k první části odst. 2 § 715 OZ12, tj. jedná se o zdvojení právní úpravy.¹⁰⁴

Závěrem lze uvést, že nedostatek předchozí právní úpravy, tedy úprava ukončení tohoto specifického typu správy části SJM, nová právní úprava bohužel nespravila.

Budeme-li aplikovat na výklad OZ12 poznatky rozhodovací praxe v době před „rozhodným dnem“, dospějeme k názoru, že právní úprava nepředstavuje svou kvalitou žádné výrazné zlepšení. Především se to týká zmíněného zavedení korektivu „obvyklosti“. Obdobnými problémy je stížena i úprava „svolení k podnikání“.¹⁰⁵ V době účinnosti OZ64 docházelo v případě malých hodnot často ze strany manželů k ignorování legislativy a tento stav byl zhojen výkladovou praxí soudů, aplikací konkludentního souhlasu.¹⁰⁶ Fikce konkludentního souhlasu dávala soudům možnost tyto absence právních úkonů ignorovat (a řídit se tak faktickým stavem, zvláště nebyli-li mezi manžely předmětem sporu). Toto pojetí mělo také za následek napětí stran, které neměly jistotu, že faktické poměry mezi nimi budou respektovány (srovnej § 145 OZ64). Tato úprava se dokázala vyrovnat s faktickým stavem, kdy se na malé hodnoty (bagatelní?) ve vztazích mezi manžely nebral zřetel, avšak zároveň je vedla k opatrnosti. Zakotvením korektivu „přiměřenosti“ v OZ12 hrozí, že se prohloubí ledabylost ve vztahu k respektování ustanovení zákona, což povede k mnohem složitějším situacím, než tomu bylo před rozhodným dnem. Co se týče otázky vzniku oprávnění nepodnikajícího manžela domáhat se ochrany vůči v podstatě jakémukoliv podnikání se zvýšeným rizikem ručení, lze pouze konstatovat, že rozsah tohoto oprávnění by buď měl být limitován nakládáním se SJM, nebo by toto ustanovení mělo být zařazeno na vhodnější místo právní úpravy.

Nakonec dodejme, že absence právní úpravy možnosti ukončit správu části SJM v podnikatelském režimu proti vůli podnikajícího manžela, je zásadním nedostatkem právní úpravy. V případě, že manželé skutečně vědí, co neodvolatelnost takového režimu správy znamená je nepravděpodobné, že tento nástroj právní úpravy využijí. Tato právní úprava bude užívána jen těmi, kdo ji užívat z objektivních (faktických) důvodů musí, tedy především

---

¹⁰⁴ tamtéž

¹⁰⁵ R42/1972

¹⁰⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 2 Cdon 2072/97

osobami, pro které je zřízení právnické osoby nákladem, který si nemohou dovolit (ad jsou to náklady finanční, nebo náklady intelektuální) (svobodná povolání, drobní řemeslníci).

3.3.7 Neplatnost právního jednání dle OZ12

V ustanovení § 714 odst. 2 OZ12 je stanovena neplatnost pro případ, kdy právně jedná jeden z manželů bez souhlasu druhého manžela, ačkoliv tohoto souhlasu bylo zapotřebí. Opomenutému manželů náleží právo dovolat se neplatnosti. Podle systematického zařazení tohoto ustanovení by se mohlo zdát, že se jedná o případ podřazený pouze pod otázku převedení části správy SJM na jednoho z manželů, ale z dikce zákona vyplývá, že toto ustanovení je třeba chápat obecně a dopadá tak na veškeré jednání manželů, které se dotýkají správy (tj. hospodaření se) SJM. Domnívám se tak, že z hlediska systematiky zákona by bylo vhodnější, kdyby dotyčné (nebo zmíněné) ustanovení bylo normováno samostatně, tj. v odděleném paragrafu.

Ačkoliv je ust. § 714 OZ12 opticky obsahově bohatší než § 145 odst. 3 OZ64, podstata zůstala nezměněna. Je však na místě doplnit, že OZ12 považuje za hlavní způsob obrany proti jakémukoliv zásahu do subjektivního práva žalobu. Soudní ochrana je občanským zákoníkem postavena na dosud nejvyšší místo (což bude mít za následek ještě větší přetížení soudů, než tomu bylo do rozhodného dne). Právo dovolat se neplatnosti, je tomuto manželů dána na jeho ochranu, s čímž se pojí fakultativnost tohoto práva. OZ12 je postaven na principu přednosti tzv. relativní neplatnosti, a proto po rozhodném dni, jsou ujednání porušující chráněný zájem určité osoby platná, dokud soud na návrh této chráněné osoby nerozhodne jinak. Před rozhodným dnem byla v široké míře uplatňována absolutní neplatnost (pro zásadně jakýkoli rozpor právního úkonu se zákonem), i přes kontinuální rozhodovací praxi ústavního soudu, který zaujímal postoj, že absolutní neplatnost nesmí mít aplikační přednost před respektem k poměrům, které strany stanovily a vyhovují jim (byť v rozporu s textem zákona).¹⁰⁷ Ústavní soud zastává tento postoj již více než dvacet let (srovnej § 1 odst. 2 OZ12, § 6 odst. 2 věta druhá OZ12 a § 586 odst. 2 OZ12).^{108, 109}

---

¹⁰⁷ Nálezy Ústavního soudu k tématu priority autonomního nastavení soukromoprávních poměrů před absolutním zákazem ze zákona vedené pod sp. zn. I. ÚS 331/98, sp. zn. II. ÚS 3646/13, sp. zn. I.ÚS 34/17 a sp. zn. I. ÚS 2447/13, ve kterém je uvedeno, že: „V soukromoprávní sféře proto ne každý rozpor se zákonem má za následek absolutní neplatnost právního úkonu. Smyslem ochrany legality v soukromoprávní sféře totiž podle Ústavního soudu není jen ochrana veřejného zájmu, ale především ochrana soukromoprávního vztahu.“

¹⁰⁸ Nález ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS. 1783/11

3.4 Modifikace SJM dle OZ64 s důrazem na správu

Skutečnost, že zvláštní režimy správy jsou odvozeny od zvláštních režimů vlastnictví SJM, má za následek, že se nástroje užívané pro změnu majetkového režimu užívají také ke změně režimu správy. Je nejen vhodné, ale i nutné, nejprve vyložit režimy majetkového uspořádání SJM, a teprve poté se zabývat zvláštními režimy správy.

Dle právní úpravy OZ64 byla problematika modifikace společného jmění manželů obsažena především v ustanoveních § 143a, § 147 (který se týkal především správy SJM jako takové) a § 148. Kromě uvedených ustanovení se této materii týkaly ještě některá další ustanovení OZ64. V předcházejícím textu této diplomové práce již bylo pojednáno o ustanovení § 146a OZ64, které se týká podnikání jednoho z manželů, které lze považovat za zvláštní druh správy SJM.

V ustanovení § 143a ve třetím odstavci OZ64 byla upravena tzv. předmanželská smlouva. Tato smlouva však byla od ostatních modifikačních smluv odlišná pouze v tom, že byla uzavřena před vznikem manželství. Čas, ve kterém je smlouva uzavřena, je to jediné, co je na této smlouvě jiné, a proto veškerý následující výklad platí i pro tuto smlouvu, kromě výše zmíněného času uzavření smlouvy.^{110, 111}

3.4.1 Rozšíření a zúžení SJM

Ustanovení OZ64 znala především dvě základní modifikace zákonného majetkového uspořádání mezi manžely, a sice rozšíření a zúžení SJM. (Pokud jde o zúžení bylo to samozřejmě dáno tím, že tzv. obvyklé vybavení společné domácnosti nutně muselo zůstat

---

¹⁰⁹ GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 2. rozš. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2001, s. 271 –283. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-864-7304-XKINCL, J., URFUS V. a SKŘEJPEK M., Římské právo. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, kapitola xxii, s.350 -365, Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-7179-031-1

¹¹⁰ Tato smlouva zaniká v případě, že nedojde k uzavření sňatku, sňatek je podmínka účinnosti „condicio sine qua non“. Jinak řečeno, ztrátou vůle k uzavření manželství dojde ke zrušení smlouvy „eo ipso“ (tj. tím samým).

¹¹¹ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha C. H. Beck, 2009 str.: 972

součástí SJM.) Zákonný rozsah SJM, jak pokud jde o to, co do SJM patří, tak pokud jde o to, co do něj nepatří, stanovovalo ustanovení § 143 OZ64.

Rozšíření SJM se uplatnilo tehdy, byla-li skutečnost, že některé věci nejsou součástí SJM z jakéhokoliv důvodu nepraktická, a naproti tomu zařazení takovéto věci do SJM se jevilo jako praktické. Věc tedy byla prostřednictvím ujednání rozšíření zařazena do SJM, a tedy i podřízena správě SJM. Právě s ohledem na správu bylo případné rozšíření SJM praktické, protože podle OZ64 ve věci odděleného jmění mohl jeden manžel jednat za druhého manžela jen dle ustanovení ZOR (srov. výše). ZOR dával právo především přijímat běžná plnění, jakmile však byl majetek součástí SJM, zákonné oprávnění manžela činit úkony při běžné správě se rozšířilo a bylo limitováno jen limitem obvyklé správy.

Z právě opačných důvodů mohli manželé do určité míry vyloučit následky předvídané ustanovením § 143 OZ64 právě prostřednictvím ujednání o zúžení SJM. O tomto majetku, který podle jejich smluvního ujednání, nebude součástí SJM, museli manželé rozhodnout, zda bude v jejich podílovém spoluvlastnictví, nebo ve vlastnictví jen jednoho z manželů (popřípadě, že vůbec do SJM nevstoupí, dohodnou-li se „pro futuro“).

Ujednání o vlastnictví vyloučeného majetku, mělo značné důsledky především pro správu takového majetku. Jakmile totiž nějaký majetek přestane být součástí SJM, manžel, který k němu nemá vlastnické právo, nemá právo s ním nakládat. Právě nastolení této situace bylo hlavním motivem pro toto uspořádání SJM. Účelem může být v podstatě cokoliv, ale vzhledem k právní úpravě podnikání s částí SJM, se tento účel nabízí jako lepší alternativa pro dosažení obdobného cíle.

V souvislosti s možností zúžit a rozšířit SJM je třeba připomenout zákonný požadavek na vypořádání SJM. Úprava stanovovala, že jakýkoliv majetek, který jednou vstoupil do SJM, musí být vypořádán, byť užitím nevyvratitelné domněnky, protože neexistuje jiný způsob, jak může majetek v SJM opustit majetkové společenství, než prostřednictvím vypořádání.¹¹² Mimo to zákon předpokládá, že manželé při zániku/zrušení SJM odcházejí v zásadě se stejnými podíly, není-li zvláštní důvod pro odchýlení.¹¹³

---

¹¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2406/2004, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2903/2005

¹¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 726/99, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1342/2002

Pokud jeden z manželů výše zmíněným způsobem získá do svého výhradního vlastnictví nějakou hodnotu, popřípadě svou výhradní hodnotu vloží do SJM, musí toto jednání být zvaženo při rozdělování SJM na poloviny, tedy při vypořádání.¹¹⁴ Zákon i právní praxe lpí na tom, aby manželské podíly byly v zásadě stejné.¹¹⁵

3.4.1.1 Odložení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství

Právní teorie hovořila o způsobu úpravy vztahů mezi manžely, spočívajícím v odložení vzniku SJM ke dni zániku manželství, zpravidla na posledním místě v řadě modifikací SJM. Jednalo se totiž o smíšený, našemu právu dost cizí, právní institut, který do klasického modelu třídění příliš nezapadal.

Odložení vzniku SJM ke dni zániku manželství bylo svojí podstatou fikcí, podle které v době trvání manželství manželé nenabývají majetek do SJM, právní úprava nabývání do SJM nebyla účinná do konce manželství. Proto, uzavřeli-li manželé takovou modifikační smlouvu, nabýval každý z manželů pro sebe, do svého vlastnictví. V případě nabývání do spoluvlastnictví, byli manželé spoluvlastníky. Ani tato modifikační smlouva, stejně jako smlouva zužující rozsah SJM, se samozřejmě netýkala tzv. obvyklého vybavení společné domácnosti, které se stále řídilo zákonnou úpravou (viz dále).

Správa majetku manželů byla vykonávána dle toho, komu patřilo vlastnické právo k tomu kterému předmětu, ovšem v případě obvyklého vybavení společné domácnosti, museli manželé tuto skupinu majetku spravovat, jako by k odložení vzniku vůbec nedošlo.

3.4.1.2 OVSD a smluvní svoboda manželů

Občanský zákoník v ustanovení § 143a, odstavci druhém OZ64 zakládal výjimku z výše popsaných zvláštních režimů SJM. Tato výjimka byla ve prospěch „obvyklého vybavení společné domácnosti“ (dále jen OVSD), jehož se modifikace SJM nesměly dotknout. Výraz „obvyklé vybavení společné domácnosti“ vymezoval nedotknutelný základ, který nebylo možné vyloučit žádnou smlouvou. Tato část jmění byla vždy součástí SJM, v krajním případě bylo OVSD to jediné, co v SJM bylo.

---

¹¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2779/2008

¹¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2914/99, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004

Zákon nedefinoval obsah pojmu OVSD. Výkladem bylo však možné dovodit, že se jednalo o věci, které z povahy svého způsobu užívání, měly souvislost se společnou domácností manželů (od mixéru přes pračku až po vozidlo užívané k dopravě za prací). Ve výrazu byla patrná určitá průměrnost (nutno přihlídnout k běžnému standardu ve společnosti).¹¹⁶ Z hlediska správy takového majetku nestanovoval zákon žádnou odlišnost od správy v běžném slova smyslu mezi manžely. Co se absolutní hodnoty týče, zákon ji nebral na zřetel (zákon nečinil rozdíl mezi jídelním stolem za 5 a 50 tisíc Kč).

Je třeba připomenout, že s pojmem „obvyklé vybavení domácnosti“ se lze setkat také v občanském soudním řádu (§ 322, odst. 2, písm. b)). Zpravidla se soudí, že obvyklé vybavení společné domácnosti v občanském procesním právu má užší rozsah než v OZ64 (ovšem chybí odůvodnění, jak je dvojí pojetí toho samého termínu možné).

Výklady zmíněného pojmu jsou jednak doktrinální, jednak soudní. OZ64 nestanovoval žádné podrobnosti, ovšem v otázce majetku nepostižitelného výkonem rozhodnutí je OSŘ podstatně podrobnější než OZ64. Jsem toho názoru, že oba výrazy jsou navzájem zaměnitelné. Co však zaměnitelné není, je motivace obou výkladů. Výklad OZ64 byl motivován potřebou chránit životaschopnost rodiny v širokém pojetí, zatímco výklad OSŘ míří na ochranu „nutného základu“ života povinného, protože pro naplnění zákona je též nutné vymoci pohledávku.

Domnívám se, že stav, kdy je jeden institut OVSD vykládán dvěma různými způsoby, je v rozporu s principem právní jistoty.

Domnívám se, že zákonodárce při tvorbě tohoto ustanovení myslel na bezpečný chod rodiny, na ochranu sumy majetku, která je nutná z hlediska uspokojivého fungování společné domácnosti, přičemž bylo třeba vymezit prostor pro dobré fungování nové instituce, soudního exekutora. V kombinaci se systematickým výkladem lze tedy usoudit, že toto ustanovení chrání jen takový majetek, který není zbytečně hodnotný, protože takové pojetí by nadměrným způsobem omezovalo právo manželů nakládat se SJM (pokud manželé chtějí, mohou stříbrný servis učinit vkladem do podnikání jednoho z nich a pořídit náhradní, levný). Vezmu-li tedy tento závěr za správný, pak lze vykládat ustanovení hmotného a procesního práva v podstatě stejně. Domnívám se, že rozdílné výklady vznikají tak, že v rámci

---

¹¹⁶ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha C. H. Beck, 2009 str.: 973 odstavec 4.

vypořádání SJM, není cena relevantní, protože strany sporu se z pravidla nepřou o majetek na základě jeho ceny, ale na základě jeho funkce, kterou plnil (v podstatě strany prostřednictvím stanovení předmětu sporu a jeho vymezením sami pro svůj spor definují co pro ně samotné je obsahem pojmu OVSD a co nikoliv).

To, co způsobuje dvojí výklad pojmu OVSD, je to, že v případě, kdy se nejedná o zpeněžení SJM, není pro strany hodnota věcí relevantní. Pokud by pro strany cena v daném případě byla relevantní, jistě se shodnou na tom, že majetek, který sice plní funkci danou OVSD, ale jeho cena je jeho funkci nepřiměřená, není chráněn ustanovením o OVSD¹¹⁷

OVSD bylo základním limitem právní úpravy změny režimu SJM. Tento limit byl neprolomitelný, vyjma zvláštní právní úpravy insolvenčního práva (§ 286 odst. 1 zák. č. 186/2006 Sb.). OVSD, jako institut, chrání materiální jádro společné domácnosti, čímž dochází k ochraně účelu existence rodiny. OVSD bylo zařazeno § 143a odst. 2 OZ64 a vyloženo v souvislosti s odložením vzniku SJM, avšak dojem, že by se tento institut týkal pouze režimu odložení vzniku SJM, je mylný, OVSD dopadá na všechny úpravy SJM.

3.4.1.3 Modifikace správy SJM

Občanský zákoník 64 pamatoval na modifikaci správy SJM, čímž pamatoval na možnost úpravy vzájemných vztahů mezi manžely, pokud jde o pravidla hospodaření v rámci SJM. Ustanovení § 147 OZ64 nabízelo manželům možnost upravit si správu SJM odchýlně od zákonného režimu. Ustanovení pamatovalo i na to, že tuto úpravu si mohou ujednat i snoubenci před vznikem manželství (viz kap. 4.7).

Co mohlo motivovat manžele (snoubence) k využití zmíněného ustanovení? Mohla to být vůle k specifickému uspořádání správy, popřípadě to mohly být důvody zdravotní, jako je např. situace, kdy jeden z manželů onemocní, nebo kdy manželé nemohou společně jednat v situaci, kdy to zákon požaduje. Z dikce zákona plynulo, že se úprava vztahovala jen na SJM, tedy nikoliv na to, co není součástí SJM. Současně však nebylo vyloučeno, aby v jednom smluvním ujednání bylo rozhodnuto o více druzích majetku, tedy jak o majetku v SJM, tak o majetku odděleném, popřípadě o majetku v podílovém spoluvlastnictví.¹¹⁸ V případě, že by manželé měnili rozsah správy ze zdravotních důvodů, je nasnadě, že jejich

---

¹¹⁷ NS sp. zn. 30 Cdo 1951/2002

¹¹⁸ Je otázkou, jak by konkrétní notář reagoval na požadavek sepsání smlouvy o zmocnění k jednání, která se zaobírá jak převodem správy v SJM, tak zmocněním ke správě odděleného majetku.

potřebu uspokojí smlouva o majetku v různorodém vlastnictví (v SJM, v podílovém spoluvlastnictví či ve výhradním vlastnictví jen jednoho z manželů). Modifikace správy SJM nebyla vázána na žádnou činnost, ani žádný účel (na rozdíl od správy podnikatelské). Nebylo však vyloučeno, aby ujednání o modifikaci správy SJM, jakož i o správě majetku za účelem podnikání, byla učiněna jedním právním úkonem, tj. v jedné smlouvě.¹¹⁹

3.4.1.4 Smluvní ujednání

Zákon dával manželům právo uzavřít smlouvu o změně pravidel správy SJM v ustanovení § 147 OZ64. Zásadní význam pro adresáty právní normy měl zákonný požadavek na formu notářského zápisu.

Je důležité mít na paměti, že i navzdory obligatorní formě notářského zápisu, i navzdory tomu, že notářská komora vedla (a vede) rejstřík a seznam manželských majetkových smluv, neměla tato smlouva právní účinky vůči třetím osobám bez dalšího.¹²⁰ Účinky vůči třetím osobám taková smlouva měla jen v případě, že manželé s jejím obsahem třetí osobu seznámily (ku příkladu: manželka má oprávnění spravovat toto a manžel má oprávnění spravovat tamto, o čemž budou informováni jednotliví obchodní partneři). Je třeba pamatovat na to, že úprava správy SJM byla účinná vůči třetím osobám pouze v otázkách zmocnění pro nakládání s tou kterou částí SJM, účinek této smlouvy byl především mezi manžely. Smlouva sama byla svou podstatou organizační ujednání. OZ64 nestanovoval bližší podrobnosti v otázce seznámení, bylo tedy na manželích, aby o tuto otázku řádně pečovali. Podstatná byla skutečnost, že důkazní břemeno, pokud jde o vědomost třetí osoby, pokud jde o modifikaci správy (ale o ostatních modifikačních smlouvách platilo totéž), leželo na straně manželů. To, že zákonodárce zvolil formu notářského zápisu, je třeba vnímat jako imperativ ve směru k manželům. Tato přísná písemná forma smlouvy představovala tlak na to, aby manželé takovéto ujednání nepodstupovali lehkovážně či aby zbytečně často nedocházelo ke změně poměrů mezi manžely bez závažného důvodu.

3.4.1.5 Soudní rozhodnutí

---

¹¹⁹ Je samozřejmě otázkou, jaký postoj k takovému záměru bude mít notář, u kterého bude takováto smlouva sepisována.

¹²⁰ Podle § 35a odst. 1 písm. b) notářského řádu (dále jen „NotŘ“) Notářská komora vede, spravuje a provozuje evidenci listin o manželském majetkovém režimu (dále též jen „evidence“). V této evidenci jsou podle § 35d odst. 1 NotŘ evidovány jak smlouvy, tak soudní rozhodnutí o manželském majetkovém režimu.

https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_185-evidence-a-seznam-listin-o-manzelskem-majetkovem-rezimu

Na základě ustanovení § 148 OZ64 mohl soud na návrh jednoho z manželů zúžit zákonný rozsah SJM. Zákon ale neumožňoval soudu nakládat s rozsahem (nebo: modifikovat rozsah) správy SJM mezi manželi. Zatímco podle úpravy v OZ64 soud neměl pravomoc změnit režim správy SJM, podle právní úpravy v OZ12 tuto pravomoc má (§ 728, srov. níže).

Z ustanovení procesních předpisů pro sporná řízení vyplývá, že není možné podat společný návrh na úpravu rozsahu SJM soudem (bylo by to v rozporu s kontradiktorním charakterem těchto řízení). Dle OZ64 bylo soudu dáno právo zúžit SJM, pokud byl splněn aspoň jeden ze zákonem stanovených předpokladů, kterými byly:

- a) závažné důvody nebo
- b) získání oprávnění k podnikatelské činnosti, anebo vstup manžela do obchodní společnosti, je-li jeho obchodní podíl spojen s neomezeným ručením.

Důležité je uvést, že zatímco v případě „závažných důvodů“ soud zákonný rozsah SJM zúžit mohl, v druhém případě (výše sub b) tak učinit musel. V prvním případě bylo tedy na soudu, aby sám zvážil, zda důvody, které žalující manžel v žalobě uvedl, skutečně závažné byly. Pokud ano, mohl žalobě vyhovět (dle okolností).

Otázka, co to jsou závažné důvody, byla věcí rozhodovací praxe. Zákon v tomto směru mlčel. Je však vhodné připomenout ustálenou rozhodovací praxi, která konstatovala, že sama skutečnost, že manželé žili odděleně, nebyla závažným důvodem.¹²¹

Je zajímavé, že jeden z komentářů k OZ64, totiž komentář k OZ 64 vydaný nakladatelství C. H. Beck, nezmiňuje žádné další rozhodnutí, které by postihovalo otázku, co je oním myšleným důvodem. Všechna ostatní rozhodnutí, která zmíněný komentář uvádí k § 148, se týkají otázek vypořádání SJM.¹²²

I přes to, že z důvodů, na které uvedené ustanovení výslovně pamatovalo, vyplývalo, že toto právo je soudu dáno na ochranu jednoho manžela před druhým, neměli manželé právo zrušit účinek soudního rozhodnutí smlouvou, ani společně nemohli navrhnout zrušení rozhodnutí.

---

¹²¹ Rozhodnutí nejvyššího soudu R 3/1968

¹²² ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha C. H. Beck, 2009

Pravidlo odstavce třetího citovaného ustanovení, které se týkalo rozdělení zisku z podnikatelské činnosti po zúžení rozsahu SJM, není pro účely této práce relevantní.

3.4.1.6 Rozdíly mezi smlouvou a soudním rozhodnutím

Základním rozdílem mezi smlouvou modifikující rozsah SJM a soudním rozhodnutím modifikujícím rozsah SJM je v otázce role, resp. významu vůle jednotlivých manželů. Smlouva je uzavřena z vůle obou manželů, zatímco soud zpravidla rozhoduje na základě vůle jen jednoho z manželů. Teprve na základě návrhu bude rozhodovat soud. Je tedy téměř jisté, že na rozdíl od smlouvy, soud rozhodne proti vůli jednoho z manželů.

Dalším rozdílem mezi smluvní a soudní modifikací SJM je to, že smlouvu je možné uzavřít z jakéhokoli důvodu. Naproti tomu, pravomoc soudu upravit na základě návrhu rozsah SJM je založena na splnění některé z podmínek uvedených v zákoně výslovně.

3.4.2 Modifikace SJM dle OZ12 – s důrazem na správu SJM

3.4.2.1 Přehled právní úpravy

Právní úprava modifikací SJM a správy SJM je v současnosti upravena v ustanoveních § 716 až § 730 OZ12. Právní úprava OZ12 obsahuje instituty neznámé právní úpravě OZ64 a není tak plně možné beze zbytku srovnávat právní úpravu OZ64 a OZ12. Z hlediska rozsahu právní úpravy OZ64 a OZ12 lze konstatovat nárůst materie.¹²³ V této části práce je uveden obecný přehled základních institutů, kterými dochází k modifikaci SJM v současné právní úpravě. Podrobnější rozbor zde uvedených institutů je obsažen v následujících kapitolách.

Podle právní úpravy OZ64 bylo možné smluvně měnit režim SJM pouze prostřednictvím institutů rozšíření, zúžení zákonného rozsahu SJM a institutu odložení vzniku SJM ke dni zániku SJM, oproti tomu OZ12 disponuje navíc institutem zrušení SJM, tj. režimem oddělených jmění SJM. V právní úpravě OZ12 se také intenzivně projevuje koncepce založená na smluvní svobodě, kterou OZ64 neuplatňoval v takovém rozsahu. Princip smluvní svobody se při úpravě SJM projevuje tak, že OZ12 se více než na instituty a jejich zákonnou úpravu, zaměřuje na limity institutů v zákoně upravených, popřípadě na jejich nežádoucí následky. Je na jednajících osobách, jakým způsobem využijí daných

---

¹²³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Konsolidovaná verze ze dne 3. 2. 2012. Dostupná z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>

možností v souladu se svými potřebami a vůlí. Zákon předepisuje obsah těchto poměrů jen výjimečně.

V platné právní úpravě, stejně jako v OZ64, jsou rozděleny možné způsoby modifikace SJM na dva základní okruhy:

na právní úpravu smluvních ujednání (§§ 716 až 723, 729 až 730), a

na právní úpravu pravomoci soudu (§§ 724 až 728).

Právní úprava mimo tyto okruhy upravuje instituty, které se týkají obou okruhů (§§ 731 až 734).

3.4.2.2 Modifikace společného jmění smlouvou

Otázky problematiky smluv uvozuje OZ12 ustanovením § 716, kterým dává manželům a snoubencům právo uzavřít smlouvu o majetkovém režimu SJM. Zákon stabilně užívá termín „režim“, jedná se o nový termín pro všechny podoby SJM, tj. jak pro podobu zákonnou (zákonný režim), tak pro podobu modifikovanou (srov. § 708 odst. 2 a § 709 OZ12).

Ustanovení § 716, odst. 1 OZ12 dává manželům právo ujednat majetkový režim odlišný od zákonného. Zákon především uvažuje o budoucích jednáních, které manželé učiní, přičemž cílem ujednání je změnit (vyloučit) zákonný režim. Zpětné účinky toho ujednání jsou vyloučeny, nelze změnit okolnosti, za kterých, byl ten který majetek nabyt do vlastnictví. Uzavírají-li tuto smlouvu manželé a přejí-li si změnit režim věcí, které již vlastní (v SJM), mohou tak učinit, ovšem jen prostřednictvím vypořádání SJM. Pokud manželé vyloučí nějakou věc ze SJM a vypořádání neprovedou, musí jej učinit při rozvodu, popřípadě dojde k vypořádání s pomocí zákonné domněnky. V duchu teze, že jediný způsob jak vyjmout jakoukoliv věc ze SJM je vypořádání, dokud manželé toto neprovedou, má jejich ujednání účinek jen jako ujednání o správě (viz § 736 OZ12 vypořádání).

Součástí této problematiky jsou i otázky práv třetích stran, která nesmějí být dotčena k jejich škodě. Vypořádání, které mezi sebou manželé provedou, není účinné vůči těmto osobám tehdy, je-li ke škodě jejich právům.

V ustanovení § 716 odst. 2 OZ12 je stanoveno pravidlo, kterým se požaduje, aby smlouva uzavřená za účelem modifikace SJM měla formu veřejného zápisu. Tento v českých

zemích tradiční formální požadavek zaručuje stabilitu tohoto typu smluv. Tyto smlouvy o úpravě režimu SJM jsou evidovány notářskou komorou (srov. výše)¹²⁴

3.4.2.3 Varianty majetkových režimů

Pojem majetkový režim zavádí OZ12, OZ64 tento pojem neznal. Zákon definuje manželské majetkové režimy, které lze zřídit smluvním ujednáním.

OZ12 pojednává v ustanovení § 717 odst. 2 o tom, jak je možné změnit stávající smluvený režim. Mimo to však toto ustanovení pamatuje i na soud, kterému také přiznává právo upravit režim SJM. V důsledku této úpravy lze existující smluvní režim změnit jak smlouvou, tak i soudním rozhodnutím.

V následujícím výkladu se budeme zabývat jednotlivými smluvními režimy.

Režim rozšíření a zúžení SJM

Režim rozšíření a zúžení existuje v právní úpravě od novely občanského zákoníku zákonem č. 509/1991 Sb. Tato novela zavedla právo manželů na úpravu zákonného režimu BSM smlouvou, totiž na jeho rozšíření nebo zúžení. Je třeba brát v úvahu, že do novely č. 91/1998 se jednalo o bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Tato novela zrušila bezpodílové spoluvlastnictví a na toto místo v právním řádu umístila společné jmění manželů.^{125, 126}

Po zákonné novele z roku 1998 již nebyla tato část rodinného práva upravována a zůstala beze změny do rozhodného dne. Po rozhodném dni, tato úprava – pokud jde o rozšíření a zúžení SJM – přešla beze změny z OZ64 do OZ12. Podoba právní úpravy rozšíření a zúžení SJM je v podstatě identická. V rámci tohoto institutu nedošlo k vývoji právní úpravy.¹²⁷

---

¹²⁴ § 35 odst. 2. Notářského řádu (zák. č. 358/1992 Sb. v posledním znění)

¹²⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. Občanské právo hmotné. Svazek 3., Díl čtvrtý: Rodinné právo. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-465-9. str.: 327

¹²⁶ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str. 154

¹²⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. vydání. Praha C. H. Beck, 2014, 1380 s. str.: 228

I přes to, že právní úprava rozšíření a zúžení SJM je v podstatě identická, ve světle související právní úpravy je evidentní, že budou sloužit jinému účelu než doposud (srovnej s § 729).¹²⁸

Režim odloženého vzniku SJM

Režim odloženého vzniku SJM, je stejně jako režim rozšíření a zúžení SJM, znám již právní úpravě OZ64, protože režim odloženého vzniku byl do zákona zaveden stejnou novelou a za stejné situace jako režim rozšíření a zúžení SJM.

Protože podoba právní normy je nezměněna, nedochází v rámci ustanovení o odloženém vzniku SJM k vývoji právní úpravy. Úprava před rozhodným dnem a p něm je v podstatě identická, mimo jiné i proto, že zánik tohoto režimu, by vyvolal nutnost v mnohých manželstvích tento stav řešit.

Budeme-li brát v patrnost výjimku, která je uvedena v předcházejícím odstavci, je ustanovení o odložení vzniku SJM dle OZ64 i OZ12 identické. Omezení tohoto práva, na které pamatoval OZ64, je dle úpravy OZ12 postiženo v jiném ustanovení, nalezneme jej v § 699 OZ12.¹²⁹

Režim oddělených jmění

Režim oddělených jmění je jediným novým „režimem“, který OZ12 zavádí do právního řádu. Tím, že manželé uzavřou smlouvu, kterou změní zákonný režim SJM na režim oddělených jmění, úplně pozastaví účinek zákonného režimu SJM. V případě, že manželé uzavřou smlouvu po vzniku manželství, lze předpokládat, že už nějaký majetek do SJM

---

¹²⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str. 154 a str 180

¹²⁹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. vydání. Praha C. H. beck, 2014, 1380 s. str.: 225
ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str.: 99 a str 153

nabyli, a proto je třeba pamatovat na nutnost vypořádání takového majetku. Mimo vypořádání je také třeba mít na paměti, že jakmile se jednou jakákoliv věc stala součástí SJM, bude podléhat správě dle úpravy SJM, a až do vypořádání tomu jinak nemůže být, ledaže by se manželé dohodli, že budou modifikovat správu svého jmění v zákonném režimu.

V důsledku zákazu retroaktivity tato smlouva nemůže změnit vlastnictví již nabytých věcí, proto manželé musí provést vypořádání SJM, což však lze provést smluvně i za trvání manželství (§ 715).

Z hlediska praktického fungování se tento režim po většinu doby trvání manželství chová jako režim odloženého vzniku SJM. Zásadní rozdíl však spočívá v tom, že po ukončení manželství nebude potřeba provést vypořádání věcí, tvořících obvyklé vybavení rodinné domácnosti.^{130 131}

3.5 Srovnání právní úpravy OZ64 a OZ12 v oblasti smlouvy o změně SJM a smluvních režimů (OZ12 § 716 násl.)

Základním a ihned seznatelným rozdílem je sama struktura zákonného textu. OZ12 ve svém ustanovení § 717 odst. 1 vyjmenovává jednotlivé majetkové režimy, které mohou manželé po dobu trvání manželství mít. Takový jednoduchý přehled do rozhodného dne chyběl.

Novým právním institutem v řadě možných majetkových manželských režimů, je režim oddělených jmění. Tento režim je upraven samostatně v ust. §§ 729 a 730 OZ12, tedy odděleně od úpravy ostatních manželských majetkových režimů. Domnívám se, že je tomu tak proto, že tento režim není svou podstatou režimem SJM, protože SJM v době trvání tohoto režimu neexistuje.

3.5.1 Náležitosti, další ujednání, omezení a zakázaný důsledek

---

¹³⁰ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. vydání. Praha C. H. beck, 2014, 1380 s. str.: 226

¹³¹ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459. Praha C. H. Beck, 2009 str.: 973

Smlouva o odlišném manželském majetkovém režimu je specifická svým předmětem, z tohoto důvodu zná zákon (OZ12), kromě obecných požadavků na smlouvy jako právní jednání kladených, i požadavky, resp. omezení zvláštní, která se týkají právě těchto smluv.

Právní úprava smluv o manželských majetkových režimech nabízí cosi jako pomocnou ruku smluvním stranám, tj. manželům, tím, že vyjmenovává možné režimy, v nichž mohou být majetkové poměry manželů uspořádány.

Tím ale právní úprava nekončí, pamatuje i na ujednání, která jsou zákonem limitována, popřípadě úplně zakázána. Omezující ustanovení pamatují i na případ, kdy manželé do smlouvy o změně režimu SJM vtělí i dohodu pro případ zániku manželství smrtí. V takovém případě je zapotřebí, aby toto ujednání splňovalo náležitosti vyžadované pro smlouvu dědickou (§ 718 odst. 2 OZ12).¹³²

Právní úprava manželského majetkového práva bere zvláštní zřetel na OVRD (§§ 698 a 699 OZ12). Účinky tohoto ustanovení nelze vyloučit ujednáním manželů (vyjma speciálního případu trvalého opuštění rodinné domácnosti). Toto ustanovení chrání rodinné prostředí, ne konkrétní věci, ale konkrétní funkce věcí. Vezmeme-li v úvahu způsob a sílu této ochrany, můžeme konstatovat, že tato ustanovení (tj. výše cit.) jsou v rámci OZ12, respektive rodinného práva, zvláště důležitá a velmi významná.¹³³

Dalším ujednáním, které OZ12 zakazuje, je ujednání, které by mělo za následek omezení schopnosti jednoho z manželů zabezpečovat rodinu (ust. § 719 OZ12 míří na ochranu obdobných hodnot jako OVRD). Typicky se může jednat o odejmutí prostředků k získání výdělků z vlastnictví či správy jednoho z manželů. Toto omezení smluvní svobody stejně jako ustanovení o OVRD je novým ustanovením OZ12 a v OZ64 nemá obdobu.¹³⁴ Na rozdíl od OVRD má však ochrana schopnosti zabezpečit rodinu – podle mého názoru – svého historického „předchůdce“. Jedná se institut k rozhodnému dni již neexistující: „věci sloužící výkonu povolání“, který zanikl v souvislosti s novelizací OZ64.

---

¹³² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str.: 158

¹³³ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. vydání. Praha C. H. Beck, 2014, 1380 s. Str.: 232; ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str.: 158

¹³⁴ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. vydání. Praha C. H. Beck, 2014, 1380 s. str.: 232

Dalším ujednáním, které OZ12 zakazuje, je ujednání, kterým se manželé dotknou práv třetí osoby, popřípadě je nějak zkrátí (§§ 731 až 735). Prakticky toto pravidlo míří na dobytost pohledávek a práv nabytých v dobré víře. Na rozdíl od výše uvedených institutů, toto pravidlo bylo v OZ64 obsaženo (viz ust. § 143a odst. 4 OZ64).¹³⁵ Pravidlo respektuje ustálenou rozhodovací praxi soudů. Práva, která nabyde třetí osoba, nelze zkrátit smlouvou, kterou mezi sebou ujednají manželé (smlouvy vážou jen osoby, kterou jsou jejími stranami). Pokud ovšem dojde k tomu, že manželé zkrátí, či jinak poškodí právo takového druhu (včetně zvýšených nákladů na vydobytí), je právem dotčené osoby se bránit žalobou.¹³⁶

3.5.2 Účinnost smluv a jejich souvislost s veřejnými seznamy

Smlouva o změně manželského majetkového režimu je zvláštním druhem smlouvy (je možné ji uzavřít pouze v případě, že strany smlouvy mají zvláštní postavení manželů nebo je mít budou), a proto se na účinnost této smlouvy nevztahují jen obecná ustanovení o účinnosti smluv, ale také zvláštní ustanovení (§§ 720 a 721 OZ12). Ze samotné povahy vztahu mezi manžely a smlouvy vyplývá základní požadavek, kterým je existence manželství (popřípadě to, že strany mají v úmyslu stát se manžely).¹³⁷

Zvláštní vztah mají tyto smlouvy také k veřejným seznamům. Zákon výslovně pamatuje na dva takové seznamy.

Prvním je veřejný seznam nemovitého majetku, tedy katastr nemovitostí (dle zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o katastru nemovitostí“). Cokoliv si manželé sjednají o nemovité věci evidované ve veřejném seznamu, se projeví teprve až zápisem v tomto. Tento postup je standardním projevem principu veřejných seznamů (tím spíše katastru nemovitostí).

---

¹³⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str. 161, Psutka, č. odst. 241

¹³⁶ Předchozí právní úprava v ust. § 143a odst. 4 OZ64 mohla navodit dojem, že na to, aby dopadly důsledky smluvního ujednání mezi manžely na třetí osoby, je potřeba znalost a nic víc. Tento postoj by však byl v přímém rozporu s principem smluvního práva, smlouvy nemohou zavázat nebo omezit nikoho, kdo není jejich smluvní stranou. Ve zmíněném případě je třeba ustanovení vykládat tak, že třetí osoba je vázána smlouvou o úpravě poměrů mezi manžely tehdy, pokud ví, jak smlouva zní, tedy je seznámena a po té se svobodně rozhodne, zda-li uzavře zmíněné právní jednání, s kterýmkoliv z manželů, či nikoliv... viz Psutka č. odst. 242 (opačný výklad než Psutka).

dále také: Rozhodnutí nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 582/2017,

¹³⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str. 161.

Kupříkladu je tedy možné, aby smlouva o modifikaci majetkového režimu (dále jen MMR) mezi manžely uzavřená snoubenci před vstupem v manželství (tedy nabytím statusu „manželství“), nabývala účinnosti postupně, nejprve uzavřením manželství samým a další částí teprve zápisem do katastru nemovitostí či jiného seznamu obdobného typu.

Druhým veřejným seznamem, na který zákon výslovně pamatuje, je veřejný seznam smluv o MMR. Úprava OZ12 předpokládá v ust. § 721 odst. 1 OZ12 vznik veřejného seznamu, kam bude možné, pokud bude taková vůle manželů, zapsat smlouvu o MMR, kterou manželé uzavřeli. Veřejnoprávní úprava, která tento veřejný seznam založila, je představována zákonem č. 303/2013 Sb., který je novelou notářského řádu (srov. zák. č. 358/1992 Sb., dále jen „NotŘ“). Tento seznam vede v elektronické podobě notářská komora, přičemž jde o veřejný zpoplatněný seznam.

Pokud si to manželé přejí, tedy především pokud si to sjednají ve smlouvě, mohou zanezt svou smlouvu do veřejného seznamu. Novela NotŘ předpokládá společnou žádost obou manželů, avšak lze předpokládat, že manželé jednájí v souladu, a proto se jedná o nadbytečnou formalitu. Zmíněná novela NotŘ umožňuje také, aby bylo zaneseno soudní rozhodnutí upravující změnu manželského majetkového režimu.

Seznam smluv má především ten následek, že třetí osoba nemůže po uplynutí určité doby (6 měsíců dle ust. § 733 OZ12), namítat neznalost takové smlouvy. Tento účinek vyplývá nejen z OZ12, ale i ze zmíněné novely NotŘ. Účinek je v podstatě identický, jako by se jednalo o vklad do katastru nemovitostí (§ 35j NotŘ). Tímto institutem se dosahuje efektu podobnému věcným, či statusovým právům, tedy účinku erga omnes.

3.5.3 Srovnání právní úpravy OZ64 a OZ12 v oblasti omezení smluvních ujednání a dalších podmínek účinnosti smluv o MMR a úpravy veřejných seznamů

Oproti právní úpravě před rozhodným dnem, OZ12 stanovuje pravidla a limity smluv přehlednějším způsobem. Právní úprava, co se otázek předmanželské smlouvy a kvality stran týče, je pouze opakováním předchozí právní úpravy. Novým pravidlem a posunem právní úpravy je pravidlo zakázaného důsledku (§ 719 OZ12).

Právní úprava OZ12 především opakuje již známá omezení (věci extra commercium, věci zákonem vyloučené...). Nové ustanovení pojednávající o zakázaném následku se zaměřuje na ochranu života rodinné domácnosti, toto činí jednak prostřednictvím ustanovení

o OVRD, jednak prostřednictvím ustanovení, které chrání schopnost manželů zabezpečovat rodinu (§ 719). Toto pravidlo se netýká konkrétního ujednání, které si manželé mezi sebou dojednávají, ale následku, který toto ujednání vyvolá¹³⁸.

Významnou změnou právní úpravy je však zakotvení veřejného seznamu smluv o manželském majetkovém režimu. Existence tohoto seznamu dává manželům možnost uveřejnit svou smlouvu a vůči třetím osobám najisto určit vlastní majetkový status (§ 733 OZ12 a § 35j NotŘ).

3.5.4 Správa ve smluveném režimu, limity jednání spravujícího manžela

Tak, jak tomu bylo již v OZ64 před rozhodným dnem, i OZ12 obsahuje právní úpravu smlouvy, která modifikuje zákonná pravidla o správě SJM. Právní úprava OZ12 však na rozdíl od předchozí právní úpravy obsahuje zvláštní katalog omezení pro tuto smlouvu.

Smlouvu o úpravě správy lze naplnit nejen jednoduchým ujednáním jako je správa celého majetku, ale lze zajít do větších podrobností a povinnosti a práva mezi manžely nastavit mnohem podrobnějším způsobem. Složitější situací je kupříkladu rozdělení správy majetku mezi manžely podle potřeb, či zájmů (manžel bude pečovat o auto, manželka bude pečovat o nájemní dům, společně budou pečovat o chatu, společně budou pečovat o psa).

Smlouva o správě společného jmění je organizačním nástrojem, jehož účelem je stanovit, který z manželů má které povinnosti a která práva, a kdo má jakou odpovědnost. Tato smlouva se nedotýká třetích osob, vyjma těch situací, kdy by manžel, který jedná ve věci majetku v SJM, chtěl (potřeboval) prokázat své právo jednat (tím myšleno v situaci, kde jde zjevně o jednání mimo hranice obvyklosti v zákonném režimu). Protože tedy tato smlouva upravuje pouze poměry mezi manžely („inter partes“), OZ12 nepožaduje, aby byla uzavírána formou veřejné listiny (osobně se domnívám, že onen zmocňující účinek, je dostatečně závažným na to, aby i tato smlouva byla uzavírána formou veřejné listiny).

Pokud jen jednomu z manželů byla svěřena správa všeho, co patří do SJM (v zákonném režimu), má opravdu široká oprávnění, protože je nejen správce, ale zastupuje manžele (manžela), a to dokonce i v jednání před orgány veřejné moci. Spravující manžel, jak vyplývá z povahy věci, jedná téměř vždy samostatně (až na zákonem stanovené výjimky).

---

¹³⁸ Typicky se může jednat o ustanovení, které rozděluje majetek manželů tak, že majetek, který vytváří zisk, připadne jednomu z nich a ta část majetku, která je spíše ztrátová, připadne druhému z manželů.

Jak bylo zmíněno, OZ12 obsahuje speciální katalog omezení smlouvy o správě SJM (považujeme za samozřejmé, že i na tuto smlouvu dopadají obecná omezení pro smlouvy o MMR, tedy ustanovení §§ 719 a 720 OZ12). Účinnost tohoto katalogu nastane v případě, že se manželé dohodnou, že správu celého SJM bude vykonávat jen jeden z nich, a to pouze ve vztahu ke konkrétním jednáním. Dohodnout se na takto širokém oprávnění správy je vhodné kupříkladu v situaci, kdy manželé předpokládají, že onemocnění omezí jednoho manžela ve schopnosti kooperovat se zdravým manželem, a rozhodnou se předejít možným problémům tímto ujednáním. Možné je také to, že předmětem SJM je snadno formulačně uchopitelný majetek (SJM je tvořeno třeba jen jedním předmětem), že je poměrně snadné obsáhnout tento majetek smlouvou (kupříkladu se mohou manželé dohodnout, že správu jediné věci v SJM, tedy nemovitosti, ve které je rodinná domácnost, bude vykonávat jen jeden z manželů).

Právní úprava stanovuje tři výjimky, pro které není možné, aby manžel-správce čerpal oprávnění právně jednat ze smlouvy o správě SJM. V těchto situacích je nutné, aby spravující manžel jednal společně se svým manželem (potřebuje alespoň výslovný souhlas s konkrétním právním jednáním). V případě, že spravující manžel, nedodrží toto omezení a překročí svá práva správce, má druhý manžel právo dovolat se neplatnosti právního jednání svého manžela.

Prvním takovým případem je nakládání se společným jměním jako s celkem (§ 723 odst. 2 písm. a) OZ12).¹³⁹ Jak bylo nastíněno výše, tam, kde je SJM obsahově malé, může k takové situaci poměrně snadno dojít. Domnívám se, že dosáhnout podmínky jednání se společným jměním jako s celkem, je za jiných okolností téměř nemožné (popřípadě jednající manžel může úmyslně vyjmout z daného jednání drobnost, díky které toto omezení nevstoupí v účinek a obejde tak právní úpravu).

Druhým omezením oprávnění správce je nakládání s obydlím, v němž je rodinná domácnost (§ 723 odst. 2 písm. b) OZ12).¹⁴⁰ Jelikož se však jedná o omezení správy SJM, musí se toto nakládání dotýkat toho, co je v SJM. Nedotýká-li se nakládání SJM, není jednání omezeno úpravou správy SJM. Klíčovou podmínkou je rodinná domácnost, zákon nepožaduje, aby manželé bydleli společně, k čemuž inklinovala předchozí právní úprava OZ64. Ochrana zákona se zaměřuje na rodinu, nepředepisuje, jakým způsobem je uspořádána

---

¹³⁹ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str. 170.

¹⁴⁰ tamtéž

(jeden z manželů může bydlet jinde a není to překážkou) Tato ochrana dopadá i na domácnost, ve které je obydli nezletilého dítěte, o které manželé pečují. Toto ustanovení je zařazeno v ust. § 723 odst. 2 písm. b) OZ12, přičemž tento se týká pouze omezení správce, který spravuje celé jmění. Z hlediska textu je však nasnadě úvaha, zda původně neměl zákonodárce toto omezení v úmyslu stanovit jako univerzální pro všechny podoby správy a jeho zařazení do ustanovení paragrafu, který pojednává o limitech správy pouze pro správce celého jmění, není legislativní chybou.

Třetím omezením oprávnění správce (§ 723 odst. 2 písm. b) OZ12), je trvalé zatížení nemovitosti v SJM. Tímto trvalým omezením se myslí jakékoliv omezení, které není ze své povahy časově limitováno (typicky se může jednat především o taková omezení, jako je zastavení nemovitosti, zřízení služebnosti k nemovitosti apod.).

3.5.5 Srovnání právní úpravy OZ64 a OZ12 v oblasti smluvní modifikace správy SJM

Rozdílem oproti OZ64 je to, že OZ12 obsahuje zvláštní katalog ochranných ustanovení. Nově je přikládán zvýšený důraz na ochranu rodinné domácnosti, ochranu rodinného prostředí, není chráněn určitý majetek, ale je chráněna jeho funkce (srovnej s OVRD). Proto se domnívám, že ustanovení omezující nakládání s rodinnou domácností je umístěno nevhodně. Domnívám se, že tato část zákona bude ještě doplněna o tuto drobnou změnu. Stejně tak se domnívám, že zákonodárce dojde k závěru, že snadnost, s jakou lze obejít ustanovení o zákazu manipulace s celým SJM, je vadou, a proto je pravděpodobné, že až zákonodárce přistoupí k dílčí novele rodinného práva, bude i toto ustanovení novelizováno (viz ust. § 723 odst. 1. písm. a) OZ12).

3.5.5.1 Režim SJM založený soudním rozhodnutím

Tak, jako je tomu v případě úpravy OZ64, i OZ12 dává soudu pravomoc, jsou-li naplněny předpoklady stanovené zákonem, změnit režim SJM. Předpokladem, který zákon požaduje, je existence závažných důvodů (viz výše). OZ12 dává soudu pravomoc volného uvážení: soud zvažuje intenzitu (kvalitu a kvantitu) těchto důvodů.¹⁴¹ Přímou v důvodové

---

¹⁴¹ Rozhodnutí nejvyššího osudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2211/2004
A dále na stejné téma: 5 Co 1688/2016; 30 C 400/2013

zprávě je vyjádřeno, že úmyslem je, aby soud nadále neplnil úlohu schvalovacího orgánu¹⁴². Role schvalovacího orgánu však zcela nezanikla, i OZ12 zná katalog důvodů, u kterých zákon ukládá soudu rozhodnout o omezení rozsahu SJM nebo o jeho zrušení. Dále má soud pravomoc změnit své předchozí rozhodnutí, jakož i smlouvu mezi manžely (podmíněné naplněním závažných důvodů viz § 725 OZ12). Soud má konečně i pravomoc změnit své vlastní rozhodnutí a navrátit věci do původního stavu (§ 726). V tomto případě však soud nezvažuje jen otázku závažnosti, ale musí zvažovat i širší okolnosti, které jsou pro každý případ odlišné.

Obdobně, jako je tomu v ustanoveních o smluvních režimech, i soud je omezen ve své pravomoci, jaký režim SJM zvolí. V podstatě je omezen stejnými limity jako manželé (což souvisí s rovností titulů dle ust. § 725 OZ12)¹⁴³. Tyto limity jsou zakotveny v ust. § 719 OZ12 (viz výše).

3.5.5.2 Pravomoc soudu zrušit a zúžit SJM

Jsou-li pro to závažné důvody, soud může SJM zrušit, či zúžit stávající rozsah SJM (§ 724 odst. 1 OZ12). Ustanovení požaduje, aby soud zvážil míru intenzity důvodů (typicky se může jednat o gamblerství, či duševní poruchu). Samozřejmě na návrh, jehož obsahem je soud vázán.

Jak bylo zmíněno výše, právní úprava vyjmenovává případy, ve kterých platí, že závažný důvod existuje (intenzita je dosažena ze zákona dle ust. § 724 odst. 2 OZ12 které vyjmenovává závažné důvody). V těchto situacích soud musí rozhodnout o omezení či zrušení SJM.¹⁴⁴ Tento seznam důvodů může posloužit jako inspirační zdroj pro úvahy o míře závažnosti v obecném slova smyslu.

Důvody, které OZ12 považuje za závažné, jsou: marnotratnost, opakované podstupování nepřiměřených rizik, postavení neomezeného ručitele, popřípadě podnikatele a situace, kdy věřitel jednoho z manželů bude požadovat zajištění, a to ve větším rozsahu, než

---

¹⁴² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str. 171

¹⁴³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str. 176, 177, 174.

¹⁴⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str. 171.

představuje výhradní majetek dotyčného manžela-dlužníka (pořadí je zvoleno odlišné od zákonného, od nejjednoduššího k nejsložitějšímu).

Zákon pamatuje na prvním místě na situaci, kdy věřitel požaduje zajištění, v rozsahu přesahující výhradní majetek dlužníka (důkazní situace druhého z manželů je v této situaci výrazně výhodná).

Novým důvodem zásahu do SJM je marnotratnost manžela, jakož i to, že manžel podstupuje nepřiměřená rizika. Tyto případy se projevují z hlediska následků obdobně (destrukcí hodnot SJM), ovšem vnitřní psychický stav nebo motivace se liší. Pro pravomoc soudu není psychický stav zajímavý, podstatné jsou pouze vnější projevy. K problematice vnitřního psychického stavu se nejpodrobněji vyjadřuje trestní právo.¹⁴⁵ Zásadní rozdíl mezi marnotratníkem a podstupováním nepřiměřených rizik je v zájmu o hodnotu. Marnotratník zachází se SJM jako s bezcenným předmětem (souborem) a také ho tak užívá. Naproti tomu, osoba, která podstupuje nepřiměřená rizika, má zájem o ochranu a popřípadě rozmnožení SJM, ale buď jí chybí sebeovládání nebo schopnost reálně odhadnout situaci. Takže sice má péči i vůli chránit SJM, ale psychické schopnosti tohoto jedince to neumožňují.

Dále právní úprava výslovně pamatuje na otázky ručení manželů ve vztahu k podnikání. Postavení neomezeného ručení není specifikováno, může to být kupříkladu situace společníka společnosti s neomezeným ručením (Veřejná obchodní společnost, komplementář komanditní společnosti), tak to může být situace, kdy je manžel podnikatelem jako fyzická osoba. Otázka podnikání není zákonem dále řešena, avšak ve světle výkladu o správě části SJM za účelem podnikání se jistě jedná o podnikání, se kterým se pojí nikoliv zanedbatelné ručení (patrně se nebude jednat o ruční výrobu šperků z technických kovů). Právní úprava požaduje dostatečnou intenzitu nebezpečí, nikoliv jeho jistotu, nebo možnost „ad absurdum“, protože úkolem soudu bude, aby zvážil míru intenzity rizika.

V konkrétním případě tedy soud musí zvážit pro a proti konkrétní situaci, zda se před ním nachází manželé, na které se vztahuje jeden z vyjmenovaných důvodů (zajištění pohledávky v širší větši než je majetek manžela (dlužníka), postavení neomezeně ručícího společníka a pod...), nebo zda nikoliv. Pokud manžel--navrhovatel neprokáže některý z důvodů v zákoně uvedených, soud bude zvažovat obecný důvod pro rozhodnutí, tj. závažnost

---

¹⁴⁵ Zde je třeba odkázat na trestní právo, které komplexním způsobem rozpracovalo teorii vnitřního stavu pachatele, tedy ono přechýlení od úmyslu přes úmysl nepřímý, k nedbalosti apod...

v širokém slova smyslu. Typicky výše zmíněné gamblerství, neuvážené zavazující jednání apod. Tento postup také může vyústit v zamítnutí návrhu.

3.5.5.3 Obnova společného jmění, změna režimu založeného soudem

Zákon dává soudu pravomoc (§ 726 OZ12), aby obnovil SJM, odpadnou-li důvody, pro které SJM zrušil, přesněji, soud může obnovit zrušené, zúžené i zaniklé jmění, podá-li jeden z manželů návrh. Ustanovení § 726 OZ12 dává soudu pravomoc obnovit zákonný režim. Soud může upravit své rozhodnutí dle ust § 725 OZ12 i jiným způsobem než rozhodnout o obnovení SJM, o tom však dále. Termín „obnovení“ se týká pouze změny stávajícího majetkového režimu na režim zákonný.

Zákon pamatuje na dva typy důvodů, kdy soud může SJM zase obnovit. V případě, že SJM zaniklo, a to ex lege (typicky v souvislosti s insolvencí), může soud obnovit jmění jen tehdy, je-li to v zájmu obou manželů (což je otázkou úspěchu insolvenčního řízení, kupříkladu oddlužením) (§726 odst. 2 OZ12). V druhém případě, kdy soud zúžil rozsah SJM či zrušil SJM, může soud obnovit SJM zejména v případě odpadnutí důvodů pro předchozí rozhodnutí (vyléčení ze závislosti na alkoholu apod...).

Obecná pravomoc soudu změnit smlouvu nebo své rozhodnutí je limitována pouze obecným ustanovením o pravomoci soudu. Ustanovení § 724 OZ12 stanovuje pouze to, že soud musí zvážit, zda byl pro změnu naplněn závažný důvod. Samozřejmě, že se toto ustanovení nevztahuje na zánik SJM ze zákona.

Veškeré pravomoci soudu, tedy i pravomoc změnit majetkový režim manželů, tak pravomoc navrátit stávající režim do režimu zákonného, jsou limitovány, co se obsahu rozhodnutí týče. O tom však dále.

3.5.5.4 Zakázaný obsah rozhodnutí

Tak jako je tomu v případě práva manželů změnit režim SJM prostřednictvím smlouvy, i soud je vázán parametry, které nesmí svým rozhodnutím překročit. Právní úprava limitace rozhodovací pravomoci soudu se přímo odkazuje na ustanovení o smlouvách, které je již vyloženo výše (§ 719 OZ12). Těmito omezeními jsou vyživovací schopnost jednoho z manželů, práva třetích osob a OVRD.

3.5.5.5 Srovnání právní úpravy OZ64a OZ12, pokud jde o změnu MMR soudním rozhodnutím

Předně je nově stanovena pravomoc soudu zúžit rozsah SJM či zrušit SJM, existují-li pro to závažné důvody. Co je a není závažným důvodem, je ponecháno na rozhodovací praxi. Určitým vodítkem mohou být vyjmenované závažné důvody. Nelze se na ně však odkázat bez dalšího, jsou spíše inspiračním zdrojem (§ 724, odst. 2 OZ12).

Právní úprava stanoví nové důvody, které opravňují soud k zásahu. Tyto důvody jsou spojeny s intenzivním zásahem do majetkové podstaty SJM.

Novým důvodem pro úpravu rozsahu SJM soudem je zejména jednání věřitele manžela, spočívající v tom, že požaduje zajištění pohledávky, které přesahuje výhradní majetek manžela/dlužníka. Dle dikce zákona (§ 724 odst. 2 OZ12), se domnívám, že tato obrana proti věřiteli bude uplatněna v souvislosti se zajištěním, a tedy předchází vydobytí a ochrání manžela, který se na vzniku dluhu nepodílel. Oproti tomu důvodová zpráva zastává názor, že tuto ochranu lze aplikovat teprve po vydobytí. Domnívám se, že tento výklad popírá smysl úpravy.¹⁴⁶

Nové důvody, totiž marnotratnost a podstupování nepřiměřených rizik, byly kdysi známé římskému právu a jejich výklad je ponechán praxi.

Posledním z důvodů zákonem jmenovaných je neomezené ručení manžela. Tento důvod byl ovšem úpravě OZ64 znám a není tedy úplně novým. Novým prvkem právní úpravy je však to, že soudu je dáno právo posoudit, zdali ručení, se kterým se pojí podnikatelské aktivity, jsou rizikem či nikoliv.¹⁴⁷

Vývoj právní úpravy v otázkách pravomoci soudu změnit své předchozí rozhodnutí a také změnit svým rozhodnutím režim založený smlouvou mezi manžely je značný. Právní úprava OZ64 znala pouze právo soudu změnit své vlastní rozhodnutí. Manželé neměli právo zasáhnout, byť společně do rozhodnutí soudu, nyní toto právo mají (§ 725 OZ12). Jelikož se k této otázce OZ64 nevyjadřoval, lze konstatovat, že toto právo soudu nenáleželo, stejně tak jako soudu nenáleželo právo změnit smlouvu mezi manžely.

3.5.5.6 Správa v režimu založeném rozhodnutím soudu

---

¹⁴⁶ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str. 171.

¹⁴⁷ Rozhodnutí okresního soudu v Pardubicích sp. zn. 23 C 217/2013

Tak jako mají manželé právo upravit MMR smlouvou pouze, co se správy týče, má toto právo při splnění podmínek i soud (§ 728 OZ12). Stejně, jako je tomu u rozhodování soudu v prve uvedených případech (změna MMR), i v tomto případě je nutné, aby byly naplněny zákonem předpokládané okolnosti. Zákon požaduje naplnění určitého jednání. Jednající manžel musí jednat podle ust. § 728 OZ12: „*ve zřejmém rozporu se zájmem druhého manžela, rodiny nebo rodinné domácnosti*“ (přirozeně může v tomto duchu i nekonat).

Je-li tedy naplněn tento požadavek zákona, může soud uspořádat správu společného jmění manželů odlišným způsobem od zákonného. Je třeba pamatovat na to, že spor je kontradiktorní a soud je vázán návrhem.

V otázce třetích osob není mezi smlouvou a rozhodnutím žádný rozdíl. Smlouva je především mezi manžely, stejně tak toto soudní rozhodnutí.

Pozitivum této právní úpravy je v tom, že nemá dopad na vlastnické vztahy, čímž zjednodušuje situaci pro pozdější zánik SJM (ať už z jakéhokoliv důvodu).

3.5.5.7 Srovnání právní úpravy OZ64 a OZ12 v oblasti změny správy SJM na základě soudního rozhodnutí

Tato pravomoc soudu je zcela nová, nemá v předchozí právní úpravě obdobu. Z hlediska možného zániku SJM lze poukázat na pozitivum, že aplikací této pravomoci, nedojde ze změně vlastnictví, což zjednoduší situaci do budoucna. Dalším pozitivem může být to, že pokud se manželé rozhodli měnit svůj majetkový režim, mohou své problémy vyřešit právě prostřednictvím tohoto ustanovení bez toho, aby do budoucna komplikovali majetkovou situaci. Je totiž možné, že přesně definovaná pravidla správy jsou tím, co jim schází, tím, co potřebují. Na závadu ale může být náročná formulace zakotvení pravomoci soudu. Zákon užívá totiž v § 728 OZ12 formulaci: „*ve zřejmém rozporu se zájmem druhého manžela, rodiny nebo rodinné domácnosti*“. V ostatních částech pravomoci soudu zasahovat do majetkového uspořádání mezi manžely, vystačí zákon s formulací „závažné důvody“. Domnívám se, že rozdílná formulace podmínky pro uplatnění pravomoci soudu nemá opodstatnění.

3.5.6 Další instituty s přesahem do správy SJM

3.5.6.1 Obvyklé vybavení rodinné domácnosti

Tento institut je již v diplomové práci probrán v kapitole 3.2 a z tohoto důvodu odkazují na tuto pasáž.

3.5.6.2 Režim oddělených jmění

Tento režim SJM je zcela novou právní úpravou OZ12 (§§ 717 a 729). Je tedy možné uzavřít manželství, ve kterém SJM ani nevznikne. V situaci, kdy chybí majetek v SJM, se pravidla pro správu SJM neuplatní, samozřejmě s výjimkou těch věcí, které patří do OVRD.

Současně nepozbývají účinku ani další ustanovení, ve kterých je zakotveno ku příkladu. právo vzájemného zastupování, a to ze stejného důvodu, neboť podmínkou účinnosti těchto ustanovení není existence SJM.¹⁴⁸

Zákonná úprava pamatuje i na situaci, kdy manželé v režimu oddělených jmění společně podnikají (§ 730 OZ12). V tomto ohledu je právní úprava povinností a práv manželů, kteří společně podnikají, v obou právních úpravách shodná. Důvodová zpráva OZ12 dokonce užívá v této souvislosti výrazu „přepis“. Protože úprava pro případ podnikání je převzatá, nebudu se jí dále zabývat.¹⁴⁹

3.5.6.3 Ochrana třetích osob

Problematikou vztahu věřitelů k manželům se zabývá celá skupina ustanovení (§§ 731 až 734 OZ12). Základní myšlenkou je, že dluh, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů, lze uspokojit také z toho, co patří do SJM (nikoliv jen proto, že manželé si jsou vzájemně ručiteli, ale též proto, že prospěch je zpravidla příjmem obou manželů). Zmíněná výslovnost tohoto pravidla před rozhodným dnem chyběla, ovšem byla kompenzována výkladem a judikaturou.¹⁵⁰

Ale právo věřitele uspokojit se ze SJM není neomezené.¹⁵¹ Projeví-li manžel, který se vznikem dluhu nesouhlasí, bez zbytečného odkladu, svou vůli vůči věřiteli, může se věřitel uspokojit jen z toho, co by dlužníkovi patřilo v případě rozdělení SJM (zániku, zejména

---

¹⁴⁸ Nález ústavního soudu I. ÚS 1587/17

¹⁴⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str. 181.

¹⁵⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str. 183.

¹⁵¹ Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. 31 Cdo 1374/2010

zrušení, a vypořádání, jako by manželství skončilo). V případě, že manžel bude reagovat nikoliv bezodkladně, na jeho jednání nebude brán zřetel. Toto právo se realizuje žalobou.¹⁵²

Možnost účetně rozdělit SJM v reakci na jednání věřitele před rozhodným dnem neexistovala. Do rozhodného dne neměl manžel dlužníka možnost se zásadnějším způsobem bránit proti věřiteli.

Právní úprava OZ64 dávala manželovi, který není vázán smlouvou, možnost prokázat, že druhý manžel přesáhl míru přiměřenosti nakládání se SJM (§ 143 odst. 1. písm. b) poslední věta OZ64). Tento postup však nedokázal sejmut z druhého manžela zákonné ručení, pouze přinutil věřitele nejprve směřovat vydobytí pohledávky proti oddělenému majetku dlužníka.

Formulaci, kterou zákon užívá v otázce lhůty, tedy „bez zbytečného odkladu“, je třeba uchopit v souvislosti se sociálním kontextem věci. Je jasné, že nelze požadovat, aby reakce byla okamžitá, avšak musí být ihned poté, co měl manžel možnost uvážit všechny okolnosti.

Ochrana společného jmění manželů prostřednictvím smlouvy a soudního rozhodnutí má svá omezení. Zákon nepřipouští dovolávat se těchto ujednání před uplynutím lhůty šesti měsíců od jejich zveřejnění ve veřejném seznamu smluv mezi manžely vedeném notářskou komorou (§ 733 OZ12). Na lhůtu samu lze nazírat jako na období legisvakanční lhůty, která má zachovat rovnost sil mezi stranami.

Při aplikaci těchto ustanovení v praxi je nutné brát zřetel na to, že OSŘ modifikuje některá tato ustanovení v souvislosti s vydobytím pohledávek (§ 262a OSŘ).

Srovnání právní úpravy OZ64 a OZ12 v oblasti OVRD, režimu oddělených jmění a ochrany třetích osob

Režim oddělených jmění dle OZ12 je zcela novou úpravou oproti OZ64, protože OZ64 takovouto úpravu vůbec neobsahoval. Režim oddělených jmění dává manželům dosud nejširší svobodu v dispozici s jejich majetkem.

Právní úprava OVRD je klíčem pro bezproblémové, takřka elegantní fungování režimu oddělených jmění. Cílem úpravy před rozhodným dnem bylo zachování OVSD při dosažení maximální možné šíře dispozic se SJM.

---

¹⁵² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník Komentář Svazek II. §§ 655 – 975, Praha Wolters Kluwer, 2014. str. 184.

Rodina, potažmo výchova potomků, je zajištěna prostřednictvím ustanovení OZ12, které chrání sumu majetku sloužícího rodině, ale je také dostatečně přísné, aby bylo kompatibilní s postojem OSŘ k výkladu objemu OVSD (prostřednictvím slovního spojení běžné a nezbytné). Kombinací právní úpravy OZ12 a OSŘ je dána právní jistota, která nebyla doposud dosažena.

Ochrana třetích osob se od ochrany OZ64 značně proměnila. OZ12 přináší explicitní změnu spočívající v zavedení veřejného rejstříku, resp. veřejného seznamu smluv o SJM. Zaniká právo třetí osoby namítat nedostatek seznámení s poměry mezi manželi po uplynutí zákonem stanovené lhůty 6 měsíců (toto ustanovení vzniklo na ochranu třetích osob, aby nebyly vystaveny přílišné nejistotě ohledně poměrů mezi manžely).

3.6 Srovnání se zahraničními právními úpravami

3.6.1 Právní úprava německá

Zdrojem německé právní úpravy majetkového práva manželského je Bürgerliches Gesetzbuch z roku 1896, v účinnosti od 1. 1. 1900, v překladu „občanský zákoník“, ve znění pozdějších předpisů (dále jen BGB). BGB postihuje úpravu manželství v ustanoveních §§ 1297 až 1588, tedy na jediném místě kodexu, což odpovídá pandektistické struktuře, která se (také) v tomto ohledu odlišuje od klasické školy VOZ, která problematiku manželských záležitostí dělila do dvou tematických oblastí: statusové otázky a otázky majetkové (viz výše).

Německá právní úprava je založena na instituci Zugewinnngemeinschaft, což přeložíme jako společenství k přírůstku. Manželé jsou vlastníky toho, co nabyli před manželstvím, i toho, co nabyli po vstupu do manželství, tj. každý z manželů je výhradním vlastníkem toho, co kdykoli za svého života nabyl. Dle této úpravy manželé ze zákona (mohou si smluvit jiný režim) nemají majetek, který by vlastnili společně. Po ukončení manželství manželé sečtou, o co se zvýšila majetková hodnota u každého z nich od počátku manželství, a o tuto hodnotu se podělí zásadně rovným dílem. Onen rozdíl, mezi matematickým výpočtem a skutečností, se nazývá „vyrovnávací pohledávka“. Zákonná úprava nezná vzájemné ručení; každý z manželů ručí sám za sebe (vyjma situaci, kdy není jasné, komu patří movitý majetek společné domácnosti, tehdy se věřitel může na tomto majetku hojit).

Správa tohoto majetku manželů je dána jeho vlastnictvím, až na některé výjimky. V případě, že by jeden z manželů chtěl nakládat s celým svým majetkem, musí mít souhlas

svého manžela. Německé právo má pro toto nakládání zvláštní termín „Vermögen im Ganzen“ (§ 1364 a násl. BGB) Německá teorie k tomu praví, že tento souhlas je potřebný už tehdy, pokud se část, která je předmětem nakládání významně blíží celku (70 % u pozemků, 85 až 90 % u ostatního majetku dle jeho druhu).¹⁵³¹⁵⁴

BGB obsahuje právní úpravu, která je českému prostředí dokonale cizí: soud má totiž moderační právo v případě, že je zákonná úprava příliš tvrdá (§§ 1364 a násl. BGB). Takovéto pojetí je neslučitelné s českým prostředím, kde převažuje postoj, že majetková rovnost mezi manžely při ukončení manželství je v podstatě nezpochybnitelná.¹⁵⁵

3.6.1.1 Smluvní modifikace

Německá právní úprava zná modifikace společenství k přírůstku dvou druhů. Buď je to Gütertrennung (oddělení jmění, statků), což je v podstatě suspendování jakéhokoli majetkového společenství, nebo je to jeho opak, a to tzv. Gütergemeinschaft (zbožové společenství).

Rozhodnou-li se manželé pro plné suspendování majetkového společenství (§ 1411 BGB a násl.), nemají společného nic než domácnost, a to za předpokladu, že neunesou důkazní břemeno v otázce vlastnictví. Právní úprava je prolomena v případě, že je velký nepoměr mezi příjmy manželů a manželství ukončují za života (standardně rozvodem).

Rozhodnou-li se manželé pro sblížení svých majetkových celků, uskuteční právní jednání zakládající majetkové společenství, které BGB v ustanoveních §§ 1422 až 1449 zná pod pojmem Gütergemeinschaft. Manželé spojí ve zbožovém společenství majetek, který ve smlouvě označí (to, co zůstane mimo smlouvu, podléhá zákonné právní úpravě a je ve správě vlastníka). Mimo toto spojení zůstane i majetek, se kterým takto nakládat nelze pro rozpor se zvláštní úpravou (autorské právo a jiné, známé BGB jako „Sondergut“ § 1417 BGB). Manželé musejí v modifikační smlouvě ujednat, jak bude organizována správa toho společenství (pokud tak neučiní, jednají společně). Musejí tak učinit na ochranu třetí strany, z důvodu právní jistoty. Modifikační smlouvy o manželském majetku se zveřejňují v rejstříku, který má charakter českého veřejného seznamu (zásada materiální pravdy). Majetek bude spravován

---

¹⁵³ SCHWAB, D. Familienrecht. 16. neu bearbeitete Auflage. München: C. H. Beck, 2008

¹⁵⁴ HROCHOVÁ, L. Společné jmění manželů, srovnání právní úpravy České republiky a Spolkové republiky Německo. Praha, 2010. Diplomová práce, Právnická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, str. 37.

¹⁵⁵ Rozhodnutí nejvyššího soudu ČR: sp. zn. 30 Cdo 1342/2002 a sp. zn. 22 Cdo 1821/2004

tak, jak se manželé dohodnou. Mohou se dohodnout na tom, že budou majetek spravovat společně, nebo se mohou dohodnout jen na správci jediném. V takovém případě je míra oddělení režimů tak důsledná, že pokud ten, kdo není správcem, jedná sám za sebe, nedopadne ručení na společenství. Manželé jsou však v otázce závazků, tj. dluhů, z jednání týkajícího se zbožového společenství solidárními dlužníky. Výjimku tvoří situace, kdy zákon požaduje společnou vůli manželů a druhý manžel se k prvně jednajícímu nepřipojí, popřípadě se jedná o jednání ve vztahu k výhradnímu vlastnictví jednoho z manželů. Na tyto případy se solidární ručení manželů zbožovým společenstvím nevztahuje. Stejná situace nastává, pokud manžel, který není správce, upadl do insolvence, ani v tomto případě se věřitelé nemohou hojit na společenství.

3.6.1.2 Resumé

Z uvedeného je zřejmé, že zákonný režim německý je shodný s českým režimem odložení vzniku SJM ke dni zániku manželství. Podstatný rozdíl mezi německou a českou, a to jak podle OZ64, tak OZ12, je v tom, jak jsou upraveny právní poměry manželů a třetích osob. Na rozdíl od české úpravy BGB stanovuje, že manželé za sebe navzájem neručí, nemůže tedy dojít k důsledku, který zná české právo, tedy k tomu, že věřitel získá ručitele, aniž by o jeho existenci věděl: je tu majetek v SJM. Po dobu trvání manželství je tedy německá právní úprava výrazně výhodnější pro manžele a jejich zájmy. Věřitelé se nemohou bez omezení hojit na druhém z manželů, nemají-li manželé ujednané zbožové společenství (Gütergemeinschaft).

Domnívám se, že je vhodné výslovně říci, že to, co označují OZ64 i OZ12 za zákonnou a výchozí úpravu, tedy pro dobro všech, a to nejvhodnější v celospolečenském zájmu, je v BGB, tedy v zákoníku s historií delší o cca 100 let, považováno za specifické uspořádání na přání manželů. BGB pojímá tuto úpravu jako variantu pro „pro odvážné“. Navíc BGB pamatuje na několik výjimek v účincích solidárního dlužnictví manželů, které společně podtrhují výjimečnost tohoto typu uspořádání.

3.6.2 Právní úprava rakouská

V Rakouské republice platí zákoník, který byl v platnosti na území současné České republiky do tzv. právníké dvouletky (do roku 1950, v určitých fragmentech do roku 1964).

Protože tento zákoník doznal určitých změn, budeme pro tento zákoník v aktuálním znění užívat pro odlišení zkratku ABGB.¹⁵⁶

Za více jak dvě stovky let od nabytí účinnosti byl tento zákoník mnohokrát novelizován. V oboru manželského práva se jedná o změny jako zrovnoprávnění muže a ženy a odstranění primátu postavení muže v rámci rodiny, což jsou změny zásadní se značnými důsledky. Dále došlo 1. .1 2010 ke zrušení některých archaických částí rodinného práva, které již vyšly z užívání a jejich zrušení, ač z hlediska textu významné, je dnes v podstatě bez významu (jitřní dar apod...). Touto novelou ABGB byl institut věna změněn na institut vybavení domácnosti, což je cosi jako příspěvek novomanželům na zařízení společné domácnosti.

Dalším zákonem, který upravuje danou problematiku je Ehegesetz z roku 1938 (dále jen EH), který obsahuje právní úpravu statusových otázek mezi manžely (otázky platnosti, neplatnosti, rozvodů a jiné). Zákon vznikl za odlišné doby a užívá se dodnes, avšak po četných novelizacích, přičemž části neslučitelné s právním řádem demokratického státu, byly zrušeny.

Základním ustanovením ABGB pro manželské majtkové právo je § 1233, ze kterého lze dovodit, že manželé si i po vstupu do manželství podrží své majtkové právo, a i za trvání manželství nabývají hodnoty pro sebe (nikoliv do SJM).^{157 158} Vstupem snoubenců do manželství nevzniká (ex lege) obdoba českého SJM. Zákonný výchozí režim rakouského majtkového práva manželského je označen jako „Gütertrennung“.¹⁵⁹ V případě, že v tomto režimu manželé nabývají majetek a každý z nich užije zdroje, kterými disponuje, nabývají tento do spoluvlastnictví, pokud jej nabývají způsobem, se kterým se v obecném slova smyslu ABGB nabývá závazek (tj. dluh) do podílového spoluvlastnictví (typicky se jedná o jednání dle § 888 ABGB a obdobná, tedy jednání, která sama o sobě směřují k založení určitého typu solidarity mezi manžely a druhou smluvní stranou).¹⁶⁰

---

¹⁵⁶ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie

¹⁵⁷ KOZIOL, H., WELSER, R. Bürgerliches Recht. 12. vydání. Vídeň: Manz, 2002, svazek I, str 977

¹⁵⁸ RUMMEL, P., Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. 2. vydání. Vídeň: Manz, 1992, 2. svazek, str. 111

¹⁵⁹ KOZIOL, H., WELSER, R. Bürgerliches Recht. 12. vydání. Vídeň: Manz, 2002, svazek I, str 436

¹⁶⁰ DITRICH, R., TADES, H., Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch. 21. vydání. Vídeň: Manz, 2005 str. 467

Právní praxe se s nepraktičností striktně jazykového výkladu vyrovnává prostřednictvím institutů „Eheliche Ersparnisse“ a „Gebrauchsvermögen“, v překladu „manželské úspory“ a „užitkový (spotřební) majetek“, tj. v podstatě majetek denní potřeby. Jedná se o instituty, které reagují na nutnost existence majetku, který slouží rodině jako takové, nikoliv zvláště jednomu z manželů (jedná se o jakousi obdobu OVRD). První ze zmíněných termínů, Eheliche Ersparnisse, tedy úspory, jsou peněžní částky, které manželé uschovávají po dobu společného soužití (jen po dobu soužití, nikoliv po dobu manželství), a to pro dobro, neboli ve prospěch rodiny.

Druhý z termínů pojednává o majetku, který částečně splývá s českým OVRD či OVSD, a to kvůli své funkci, jedná se totiž o majetek, který zabezpečuje chod rodiny v širokém pojetí slova smyslu. Tento majetek (Gebrauchsvermögen) je dle ust. § 82 EH sumou movitého a nemovitého majetku, který slouží potřebám obou manželů. Tento majetek je při rozvodu manželství rozdělován soudem, popřípadě jeho osud určí dohoda manželů.

Otázky správy majetku je dána především osobou vlastníka. Právní úprava, která by dávala manželům právo vzájemně se zastupovat dle ABGB v podstatě neexistuje a v nutných situacích je dána soudním výkladem, prostřednictvím zmíněných kategorií „Eheliche Ersparnisse“ a „Gebrauchsvermögen“.

3.6.2.1 Smluvní modifikace

Stejně jako BGB, také ABGB zná smluvní modifikace zákonného uspořádání majetkových vztahů mezi manžely, těmto ujednáním se říká Ehepakt.¹⁶¹ ABGB zná dva základní okruhy, na které tyto smlouvy dělí, a to mezi živými a pro případ smrti. Obdobné instituty jsou známy i českému právu.

Ujednání pro případ smrti, se řídí ustanoveními §§ 1234 a násl. ABGB. Zjednodušeně vzato, v případě úmrtí jednoho z manželů, se jejich jmění sečtou, včetně záporných položek a rozdělí na rovné díly. Tato úprava sama o sobě, není zvláště praktická, ovšem dle ust. §§ 1249 až 1253 ABGB mohou manželé uzavřít dědickou smlouvu a chtějí-li tak se i navzájem stanovit dědici, a to v rámci jednoho právního jednání. Nutno však pamatovat na to, že ¼ majetku není postižitelná tímto ujednáním a je mimo vůli každého z manželů (tedy 1/8 z celého jejich majetku vždy případně ostatním dědicům, jsou-li). Za života manželů, mohou

---

¹⁶¹ KOZIOL, H., WELSER, R. Bürgerliches Recht. 12. vydání. Vídeň: Manz, 2002, svazek I, str 434.

nakládat se svým majetkem dle svého uvážení a bez omezení. S určitou mírou zjednodušení problematiky, by bylo možné říci, že tato úprava je podobná české úpravě dědických smluv.

Co se smluv za života týče, ABGB dovoluje manželům, aby uspořádali své majetkové vztahy prostřednictvím společenství statků (Gütergemeinschaft)¹⁶². O čem takto manželé ujednají, to se stane předmětem společenství statků, a to i do budoucna. Podmínkou platnosti tohoto ujednání je jeho sepis ve formě notářského zápisu.¹⁶³ Předmětem společenství statků je to, co manželé jako předmět vyjádří, přičemž neujednají-li jinak, jsou jejich podíly stejné (nejedná se o bezpodílové spoluvlastnictví).¹⁶⁴ Každý z manželů má právo nakládat s ideálním podílem, který mu přísluší a překročení tohoto práva vyvolává následky jen mezi manžely.¹⁶⁵

Smlouva mezi manžely, byla dle VOZ nezrušitelná, po cca více jak půl století je názor právní vědy nejednoznačný (osobně se domnívám, že zrušení je možné, protože je více než našemu SJM, podobné našemu podílovému spoluvlastnictví).¹⁶⁶ Stejně tak je toto společenství zrušitelné konkurzním řízením (§ 1262 ABGB).

Majetkové smlouvy mezi manžely jsou podmíněny manželstvím. Otázky platnosti manželství, jak bylo zmíněno výše, posuzuje zvláštní zákon (EH), nicméně následky zániku manželství řeší § 1265 ABGB, tak, že prohlašuje všechny „svatební smlouvy“ (tj. Ehepacte) za neplatné.¹⁶⁷ Majetek se vrací původnímu vlastníku, je-li to možné. Co se rozvodu týče, následující § 1266 ABGB nejprve dává právo manželům dohodnout se a pokud tuto možnost nevyužijí, musí soud zvažovat otázku zavinění, která dává manželům specifická práva dle konkrétní situace. Následná situace svou komplikovaností přesahuje rámec diplomové práce, a proto tuto problematiku ponecháme stranou.

Za první modifikaci považujeme, pokud se manželé stanou spoluvlastníky, tedy vynaloží své oddělené prostředky na pořízení věci do podílového spoluvlastnictví (§ 888 ABGB).

---

¹⁶² Vis više

¹⁶³ BARTA, H., Zivilrecht: Grundriss und Einführung in das Rechtsdenken. 2. vydání. Vídeň: WUV Universitätverlag, 2004, díl 2, str 978.

KOZIOL, H., WELSER, R. Bürgerliches Recht. 12. vydání. Vídeň: Manz, 2002, svazek I, str 436.

¹⁶⁴ KOZIOL, H., WELSER, R. Bürgerliches Recht. 12. vydání. Vídeň: Manz, 2002, svazek I, str 437.

¹⁶⁵ KOZIOL, H., WELSER, R. Bürgerliches Recht. 12. vydání. Vídeň: Manz, 2002, svazek I, str 438.

¹⁶⁶ KOZIOL, H., WELSER, R. Bürgerliches Recht. 12. vydání. Vídeň: Manz, 2002, svazek I, str 438

¹⁶⁷ KOZIOL, H., BYDLINKSI, P., BOLLENBERGER, R., Kurzkomentar zum ABGB, Vídeň: Springer, 2005, str 1301

KOZIOL, H., WELSER, R. Bürgerliches Recht. 12. vydání. Vídeň: Manz, 2002, svazek I, str 439

Za druhou modifikaci považujeme, uzavření smlouvy o vzniku Gütergemeinschaft, tedy zbožového společenství. V tomto ujednání, za podmínky sepsání formou notářského zápisu vymezi manželé obsah společenství a způsob správy tohoto. Manželé nemusí do společenství vložit vše, společenství se nemusí týkat věcí, které v budoucnu nabydou, ani se na jeho správě nemusejí podílet oba manželé.

3.6.2.2 Resumé

ABGB se po novele z roku 2009, která zrušila přežitá a archaická části právní úpravy, zařadil po bok BGB ve smyslu modernosti. Je patrné, že podoba OZ12 byla inspirována mnohem spíš BGB než ABGB po zmíněné novele.

ABGB, tak jako BGB, dává manželům právo změnit uspořádání, které považuje zákon za výchozí, do určité formy společenství. Stejně tak je zajímavé, že oba předpisy, i po tom, co manželé zřídí společenství, nezakládají univerzální vzájemné ručení (jen ručení, dané podmínkami daného ujednání, které v důsledku může jako univerzální být realizováno, pokud tak konkrétní smlouva stanoví).

Důsledkem separovaných majetků manželů je samozřejmě to, že vzájemné darování mezi manžely je možné (§§ 1246 a 1247 ABGB).

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit rozdíly mezi již neplatnou právní úpravou OZ64 a platnou právní úpravou obsaženou v OZ12, v otázce správy majetku manželů, zvláště pak co se smluvní modifikace týče, a bude-li to možné, zamyslet se nad možnostmi budoucího vývoje české právní úpravy manželského majetkového práva, pokud jde o otázku správy.

Institut správy SJM je přítomen v obou právních předpisech. Právo uzavřít smlouvu o správě SJM, která zavede jiná pravidla, než jaká stanoví zákon, se změnilo jen málo: jde pouze o formální změnu spočívající v odstranění povinnosti dodržet formu veřejné listiny.

Správa SJM dle OZ12 byla oproti OZ64 zkonstruována tak, aby byla vstřícnější vůči svým adresátům, tj. manželům. I když se jedná o posun v právní úpravě, není natolik zásadní – jedná se spíše o otázku změny koncepce. Z hlediska šíře smluvní svobody se stav nemění, OZ12 dává manželům obdobně široké právo z hlediska naplnění jejich potřeb, jako tomu bylo před rozhodným dnem, tj. za účinnosti OZ64. Určitý vývoj však nastal v otázkách ochrany adresátů právní normy.

První novinka spočívá v možnosti kontrahovat režim oddělených jmění. Z hlediska správy je tento režim mimořádně zajímavý, protože správa SJM, je-li vypořádáno, zaniká. Co se OVRD týče, tak toto je v duchu druhého odstavce § 698 spravováno dle principu vlastnictví. Správa těchto věcí je tedy v rukou manželů jako jednotlivců, eventuálně jako podílových vlastníků (věci, které jsou součástí OVRD, nejsou součástí SJM).¹⁶⁸ Jelikož jsou však manželé vázáni účelem a máme-li za to, že manželé jednají v souladu, je pravděpodobné, že manželé budou spravovat OVRD jako by se jednalo o SJM. Za zmínku stojí, že praxe má problémy s uchopením majetku, prostřednictvím jeho funkce a nikoliv prostřednictvím vlastnictví.¹⁶⁹

---

¹⁶⁸ Je na místě podotknout, že tato problematika není v právnické veřejnosti uchopena jednotně. Lze poukázat na alternativní výklad Doc. JUDr. Petr Tégl, Ph.D., který je toho názoru, že zařazení věci do OVRD neznámá její vyřazení ze SJM. Domnívám se však, že je moudřejší držet se výkladu Doc. JUDr. Michaely Hendrychové – Zuklínové CSc. jakožto autora této části OZ12.

¹⁶⁹ Rozhodnutí okresního soudu v Liberci 13 C 14/2015

Druhá novinka v legislativě nastala v souvislosti se správou SJM jedním z manželů, pokud má nakládat se SJM jako s celkem (§ 723 OZ12). Pro tento případ vznikl katalog omezení tohoto správce (jednoho z manželů). Tento katalog je prostoupen duchem ochrany slabší strany. Manžel, který spravuje SJM, se nemůže ve vybraných otázkách správy obejít bez druhého z manželů. Okruh situací je definován poměrně určitě, což však v některých situacích může vést ke snaze obejít toto ochranné ustanovení.

Třetí novinka právní úpravy je spojená se zakotvením ustanovení o veřejném seznamu smluv o SJM, který má vést notářská komora ČR (§ 721 OZ12). Tato nová úprava měla posílit právní jistotu třetích osob ohledně širě oprávnění osoby, se kterou tyto třetí osoby jednají. Postavení manžela, který právně jedná, je stabilnější, navíc má možnost dovolávat se po uplynutí doby šesti měsíců vědomosti třetí osoby o rozsahu oprávnění správce. Tato právní úprava a tento výklad byl již potvrzen Ústavním soudem.

Čtvrtou novinkou je změna právní úpravy režimu správy SJM za účelem podnikání jednoho z manželů (§ 715 OZ12). Není zcela nesporné, že tato úprava spadá do problematiky správy SJM, vycházím ale z toho, že tomu tak je. Domnívám se, že tato část je relevantní, protože je zvláštní podobou režimu správy SJM. OZ12 vřadil do právní úpravy oddělení správy části SJM za účelem podnikání jednoho z manželů pojem „obvyklý“. Domnívám se, že ač z hlediska „elegance“ právní úpravy je tato změna krokem vpřed, v praxi může nová právní úprava vyvolat konflikty. OZ64 znal tento termín v souvislosti se správou, roz.: „obvyklá správa“. Pojem „obvyklá“ vyvolával značné obtíže. To, že konkrétní podoba zákona namísto kýženého termínu bagatelní (viz důvodová zpráva OZ12) vložila termín „obvyklé“ nakládání, považuji za chybu. Stejně je však pravdou, že tento přístup zčásti řeší problém, který vznikl zánikem domněnky vlastnictví, kterou obsahoval OZ64, spočívající v tom, že u majetku, u kterého nebylo možné prokázat, komu patří, se předpokládalo, že je součástí SJM. V tomto případě se ve prospěch podnikajícího manžela tato domněnka z části vrací do právní úpravy OZ12.

Domnívám se, že je chybou, že se OZ12 nevypořádal s otázkou, jak široké je právo podnikatele nakládat se sumou majetku v SJM svěřenou mu k podnikání. Soudní praxe zaujímá stanovisko, že toto podřízení části SJM podnikatelské správě, neznamená výlučné užívání tímto správcem, takže druhý z manželů má právo do této správy zasahovat.

Domnívám se, že tento postoj je v rozporu s ostatními částmi právního řádu, a proto by bylo vhodné, aby jej OZ12 revidoval, ovšem k tomu nedošlo (především ve vztahu

k definici podnikání). Obdobným způsobem byla opomenuta otázka zrušení/zániku tohoto typu smlouvy. Domnívám se, že i tato absence právní úpravy je vadou. Bylo by vhodné, aby zákonodárce tuto část předpisu novelizoval a tyto nedostatky zhojil.

Pátou a poslední novinkou je absence požadavku na přísnou formu smlouvy upravující režim správy SJM. V období před rozhodným dnem požadoval zákon formu notářského zápisu, nyní může být smlouva zcela neformální (ovšem s výjimkou věcí zapsaných ve veřejném seznamu). Osobně jsem toho názoru, že tento krok ve vývoji právní úpravy není nejvhodnější z hlediska kvality a jistoty majetkových právních vztahů mezi manžely.

V otázkách smluv mezi manžely má OZ12 vůči OZ64 obecně nedostatek v zániku, resp. zrušení těchto smluv. Co se smluv týče, řídí se tyto smlouvy obecnou úpravou smluv OZ12, protože manželské právo majetkové tuto problematiku neřeší.

Při uvažování „de lege ferenda“ se domnívám, že jeho základem musí být minulost, tedy historie právní úpravy. Není vhodné vřadit mezi materiální zdroje úvah o budoucím vývoji právní úpravy tu část vývoje práva, která je deformována silným a dlouhodobým politickým tlakem na konkrétní uspořádání společnosti. V duchu tohoto konstatování se domnívám, že zdrojem úvah „de lege ferenda“ nesmí být OZ64, ani OZ50, protože tyto zákoníky byly vytvořeny jako projekt sociálního engineeringu.

Jako zdroj úvah „de lege ferenda“ se tedy nabízí hlavně předcházející právní úprava VOZ a Římského práva, která byla oproti OZ64 volnější. Ve stejném duchu je možné vycházet i z ABGB a BGB, které svou stabilitou prokázaly, že vyhovují potřebám společnosti.

Pokud vezmu v úvahu vývoj všech tří právních úprav, tj. české, německé a rakouské, domnívám se, že lze odhadnout, že budoucnost právní úpravy leží v postupném a stále zřetelnějším oddělování majetku manželů a jeho postupném redukování až na OVRD. Ve stejném duchu se domnívám, že čím déle je OZ12 v účinnosti, tím intenzivněji bude pronikat do vědomí laické veřejnosti možnost kontrahovat jiný majetkový manželský režim, především režim oddělených jmění. Odhaduji, že právě v důsledku tohoto chování adresátů vyjde postupem doby platná právní úprava SJM sama z užívání.

Režim oddělených jmění zejména v případě, že je zapsán do veřejného seznamu, poskytuje nejintenzivnější ochranu manželům navzájem.¹⁷⁰ Ona možnost izolovat dluhy u každého z manželů poskytuje doposud nejsilnější jistotu z hlediska zdravého ekonomického fungování rodiny. Je na místě předpokládat, že využívání právě této právní možnosti bude sílit spolu se zvyšováním právního vědomí veřejnosti. Tady je třeba připomenout, že před rozhodným dnem spočíval neekonomičtější postup v případě předlužení jednoho z manželů v podání návrhu na rozvod.

V tomto duchu si též dovoluji tvrdit, že vzájemné ručení manželů postupem času zanikne, protože aplikace tohoto institutu vážně ohrožuje naplnění účelu rodiny jako takové, tedy výchovu další generace, pro což je zcela zásadní příjem rodiny a finanční stabilita.

Ve světle právní úpravy ABGB a BGB je možné poukázat na to, že úprava oddělených jmění bez vzájemného ručení není na škodu ekonomice, ani právní jistotě, a naopak lze počítat s pozitivním dopadem takového režimu.

Z historického pohledu režim oddělených jmění manželů naplňuje nejlépe potřeby lidí v dlouhodobém horizontu. Manželství je zpravidla uzavíráno z emocionálních pohnutek, resp. subjektivních důvodů, a nikoliv proto, aby manželé sdíleli svůj majetek. Na dobu, kdy rody hospodařily na statcích, a bylo tedy nutné spojit svá jmění v zájmu naplnění účelu rodiny, tj. zajištění pokračování rodu a zajištění vlastního přežití, se nahlíží jako na dávnou minulost.

K institutu správy SJM a možných modifikací tohoto institutu je možné uvést, že kromě případů, kdy jeden z manželů není schopen jednat, nejčastěji z důvodu onemocnění, nebude tento institut využíván, prostě proto, že je v rozporu s principem svobody člověka.

V současnosti je pro partnery bezpečnější nevstoupit do manželství, kvůli rizikům, která jsou s tím spojena, především právě rizika, která přináší nedostatečná právní úprava majetkových poměrů manželů. Jinak řečeno, mám za to, že zákonný režim SJM adekvátní právní ochranu manželům a rodině neposkytuje.

---

¹⁷⁰ Rozhodnutí krajského soudu v Hradci Králové 24Co 353/2015

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

- BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F., JUNGWIRTHOVÁ, M., KLÍMA, P., PROFELDOVÁ, T., ŠROTOVÁ, E. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní právní úpravy a nové občanskoprávní úpravy včetně souvisejících předpisů*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-412-8.
- BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M. *Společné jmění manželů. 2. vydání*. Praha, Linde Praha, 2009. ISBN 978-80-7201-747-8.
- BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A. *Teorie práva. 2. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7257-030-9.
- DVOŘÁK, J., MALÝ, K. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7.
- DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře 3. Vydání* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011
- FIALA, J. a kol. *Meritum občanské právo. 2. Aktualizované a doplnění vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012
- FLODR, M. *Brněnské městské právo. Zakladatelské období*. Brno: Matice moravská, 2001. ISBN 80-86488-00-4.
- GERLOCH, A. *Teorie práva. 6. vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-454-1.
- HOLUB, H., BIDŽOVSKÝ, J., POKORNÝ, M., *Společné jmění manželů. 2. vydání*. Praha: Linde Praha a. s., 2009
- HOLUB, M., NOVÁ, H., PTÁČEK, L., SLADKÁ HYKLOVÁ, J., *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími. 9. vydání*. Praha: Leges 2011
- HOLUB, M., NOVÁ, H., SLADKÁ HYKLOVÁ, J. *Zákon o rodině. Komentář a související předpisy. 8. vydání*. Praha: Linde Praha, 2007. ISBN 978-80-7201-668-6.

- HROCHOVÁ, L. Společné jmění manželů, srovnání právní úpravy České republiky a Spolkové republiky Německo. Praha, 2010. Diplomová práce, Právnická fakulta, Univerzita Karlova v Praze
- HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-061-4.
- HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WETPALOVÁ, L., a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015
- KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.
- MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vydání. Praha: Linde Praha, 2003. ISBN 80-7201-433-1.
- MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek IV. § 655 – 975. Praha: Leges, 2016, 2064s. str. 258 až 544.
- NOVOTNÝ, P., IVIČIČOVÁ, J., NOVOTNÁ, M., ŠTÝSOVÁ, M. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*. Praha: GRADA Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5163-4.
- POLIŠENSKÁ, P. *Přehled judikatury ve věcech manželských. S přihlédnutím k novému občanskému zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-334-0.
- ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J., *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl pátý
- SALÁK, P. jr a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937: inspirace, problémy a výzvy*. 1. Vydání Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017. str. 49 až 54
- SCHÖN, M., *Správa společného jmění manželů. Dle českého práva v komparaci s francouzskou a rakouskou právní úpravou*. Brno, 2011. Rigorózní práce, Právnická fakulta, Masarykova univerzita V Brně
- ŠARMAN, J., ŠUPÁKOVÁ, H. *Přehled judikatury ve věcech majetkových vztahů mezi manžely*. 2. Aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2010. EAN: 978807357322

- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné. Svazek 3., Díl čtvrtý: Rodinné právo*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-465-9.
- ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HUMLÁK, M. *Občanský zákoník I. Komentář § 1 – 459*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-108-6.
- TRETERA, J. R. *Konfesní právo a církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1997. ISBN 80-902045-2-X.
- URBAN, J. *Teorie národního hospodářství*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-579-3.
- ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3.

Cizojazyčná literatura

- BARTA, H., *Zivilrecht: Grundriss und Einführung in das Rechtsdenken*. 2. vydání. Vídeň: WUV Universitätverlag, 2004, díl 2.
- KOZIOL, H., WELSER, R. *Bürgerliches Recht*. 12. vydání. Vídeň: Manz, 2002, svazek I
- KOZIOL, H., BYDLINSKI, P., BOLLENBERGER, R., *Kurzkommentar zum ABGB*, Vídeň: Springer, 2005
- RUMMEL, P., *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*. 2. vydání. Vídeň: Manz, 1992, Svazek 2. DITRICH, R., TADES, H., *Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch*. 21. vydání. Vídeň: Manz, 2005
- SCHWAB, D. *Familienrecht*. 16. neu bearbeitete Auflage. München: C. H. Beck, 2008

Odborné články

- ČADOVÁ, A. *Zaměstnávání mezi manžely*. *Právo a rodina*, 2008, č. 2.
- ČECH, P., *Činí rekodifikace z obou manželů společníky?* *Právní rádce*, 2013, č. 10

- DĚDIČ, J., ŠUK, P., *K některým výkladovým otázkám právní úpravy podílu v obchodní korporaci*. Obchodněprávní revue, 2014, č. 6
- DETHLOFF, N. *Familienrecht*. 30. Vydání, Munchen: Verlag C. H. Beck, 2012
- HRUŠÁKOVÁ, M., FIALA, J., *Několik úvah nad institutem majetkových vztahů mezi manželi*. Právník, 1991, č. 2
- HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. Komentář. 1. vydání. Praha C. H. Beck, 2014, 1380 s. str.: 232
- JUŘÁTKOVÁ, P., *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 4/2016, str. 569.
- KAVALÍR, J. *Povinnost manželů vzájemně si pomáhat ve vztahu k přípustnosti úplaty za práci mezi manžely či k vypořádání SJM*. Právo a rodina, 2013, č. 5.
- KOVÁŘOVÁ, D. *Manželství – práva a povinnosti, řešení kuriózních situací*. Právo a rodina, 2003, č. 1.
- KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Manželské majetkové právo. Úvahy de lege ferenda*. Časopis pro právní vědu a praxi, 1995
- KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Sborník statí z diskuzních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha ASPI, a.s., 2007, str. 114 – 118
- KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Úvahy nad rekodifikací českého rodinného práva*. Pocta Martě Knapové k 80. Narozeninám. Praha ASPI, a.s., 2005, s.225 – 243
- KRÁLÍČKOVÁ, Z., *Rodinné právo v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy, 2013, č. 23 – 24
- LUŽNÁ, R. *Právní postavení nezletilých dětí ve stavebním spoření – judikatura*. Právo a rodina, 2012, č. 8.
- LUŽNÁ, R. *Právo bydlení manžela*. Právo a rodina, 2008, č. 5
- LUŽNÁ, R. *Společné jmění manželů a exekuce*. Právo a rodina, 2009, č. 6.
- LUŽNÁ, R. *Vypořádání vzájemných majetkových vztahů v nesezdaném soužití – judikatura*. Právo a rodina, 2012, č. 6.
- MALENOVSKÝ, R. *K žalobě na splnění závazku náležejícího do SJM, sjednaného jen jedním z manželů*. Právní rozhledy, 2008, č. 20
- MAXA, H., *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 9/2019, str. 311 až 317

- MELZER, F., TÉGL, P., *Zisk z výhradního majetku jednoho manžela jako součást společného jmění manželů*. Právní rozhledy, 2015, č. 18
- ZAVADILOVÁ, L., Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. Praha: C. H. Beck, 7/2019, str. 229 až 234

Judikatura

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 2 Cdon 2072/97
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 366/99
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3005/99
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2433/99
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 726/99
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2914/99
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1439/2000
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 2051/2001
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 264/2001
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1951/2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1476/2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 28 Cdo 555/2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 952/2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 1342/2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 980/2003
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1731/2003
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 7 Tdo 271/2003
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2545/2003
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2296/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 684/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 798/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1593/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2406/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2211/2004

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 20 Cdo 612/2005
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2903/2005
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, R 68/2005
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2335/2005
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3596/2006
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3421/2006
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2243/2006
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 28 Cdo 5379/2007
- Rozsudek BGH č. V ZB 102/06, ze dne 14. 6. 2007
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2779/2008
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. Cdo 1754/2009
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 33 Cdo 1129/2009
- Rozhodnutí nejvyššího soudu ČR 30 Cdo 3745/2009
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3450/2009
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 31 Cdo 1374/2010
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2293/2011
- Rozhodnutí obvodního soudu pro Prahu 8, sp. zn. 30C 400/2013
- Rozhodnutí okresního soudu v Pardubicích sp. zn. 23 C 217/2013
- Rozhodnutí nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 4936/2014
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 28 Cdo 3832/2014
- Rozhodnutí krajského soudu v Hradci Králové 24 Co 353/2015
- Rozhodnutí krajského soudu v Českých Budějovicích 5 Co 1688/2016
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 582/2017
- Nález ústavního soudu ze dne 14. 5. 2019 I. ÚS 1587/17
- Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 60/19

Internetové zdroje

- ČERMÁK, K. O právnické češtině, konfliktu normativních systémů a dědictví otců k. u. k. otců. jinepravo.blogspot.com. 12. 3. 2009. Dostupné z WWW: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/03/karel-cermak-o-pravnicke-cestine.html>

- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Konsolidovaná verze ze dne 3. 2. 2012. Dostupná z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovanaverze.pdf>
- ELIÁŠ, K., *Nový občanský zákoník spoléhá na zdravý rozum*. Zprávy z MUNI. 22. 6. 2012. Dostupné z WWW: <https://www.em.muni.cz/veda-a-vyzkum/3023-novy-obcansky-zakonik-spoleha-na-zdravy-rozum>
- ELIÁŠ, K., *Psát občanský zákoník znamená být především pokorný, tvrdí právník Karel Eliáš*. Český rozhlas. 8. 10. 2018. dostupné z WWW: <https://plus.rozhlas.cz/psat-obcansky-zakonik-znamená-predevsim-byt-pokorny-tvrdi-pravnik-karel-elias-7171790>
- ELIÁŠ, K., *Pochopím, když lidmi lomcují emoce*. Česká justice. 2. 9. 2014. Dostupné z WWW: <https://www.ceska-justice.cz/2014/09/prof-karel-elias-pochopim-kdyz-lidmi-lomcuji-emoce/>
- FIALA, R., *Občanský zákoník dělá z lidí pokusné králíky, říká soudce nejvyššího soudu*. Novinky.cz 19. 9. 2014. Dostupné z WWW: <https://www.novinky.cz/domaci/348196-obcansky-zakonik-dela-z-lidi-pokusne-kraliky-rika-soudce-nejvyssiho-soudu.html>
- KORBEL, F. *Dnes vyšel nový občanský zákoník*. jinepravo.blogspot.com 22. 3. 2012. Dostupné z www: <http://jinepravo.blogspot.com/2012/03/frantisek-korbel-dnes-vysel-novy.html>
- MALIŠ, D. *Institut společného jmění manželů po rekodifikaci – poslední volání?* Epravo.cz, 29. 10. 2014, článek č. 95890. Dostupné z WWW: <https://www.epravo.cz/m/top/clanky/institut-spolecneho-jmeni-manzelu-po-rekodifikaci-posledni-volani-95890.html>
- PELIKÁNOVÁ, I., *Nový občanský zákoník je kuriózní*. Česká advokátní komora. Dostupné z WWW: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=8752>
- SVEJKOVSKÝ, J., *Spoluautor občanského zákoníku varuje: Kodex je místy dost liberální, tak buďte opatrní*. Parlamentní listy. 7. 12. 2013. Dostupné z WWW: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Spoluautor-obcanskeho-zakoniku-varuje-Kodex-je-misty-dost-liberalni-tak-nebudte-lehkomyslni-29600>

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá srovnáním právní úpravy dvou občanských zákoníků, zákona č. 40/1964 Sb. a zákona č. 89/2012 Sb. Právní věda obecně hovoří v souvislosti s přijetím zákona č. 89/2012 Sb. o rekodifikaci soukromého práva.

Termínem rekodifikace se nemyslí pouze „učesání“ právní úpravy do elegantnějšího, a především systematictějšího souboru právních norem, ale i odstranění některých problémů v právním řádu. Občanský zákoník z roku 1964 vznikl za odlišných společenských okolností, a proto právní veřejnost spojovala s přijetím zákona č. 89/2012 Sb. naději na odstranění některých vad civilního práva. Tyto vady byly způsobeny zvolenou metodou, prostřednictvím které se mělo právo přizpůsobit novým společenským okolnostem.

Ústředním tématem této diplomové práce je srovnání manželského majetkového práva podle právní úpravy účinné před 1. 1. 2014 a po tomto dni. Pojetí manželského majetkového práva před tímto datem, tedy dle občanského zákoníku z roku 1964, vzniklo za doby intelektuálního vrcholu socialismu a úkolem této práce je zjistit, kam nový zákoník občanského práva posunul rodinné právo.

Protože manželské majetkové právo je příliš širokým tématem přesahujícím možnosti jedné diplomové práce, zabývá se tato diplomová práce pouze zkoumáním malé části tohoto oboru, a to správou společného jmění manželů (před rokem 1991 termín „jmění“ neexistoval, původně se jednalo o bezpodílové spoluvlastnictví manželů).

Abstract

This diploma thesis deals with a comparison of two civil codes. Statute number 40/1964 Sb. and statute number 89/2012 Sb. The law science speaks generally in connection with passing of statute number 89/2012 Sb. about recodification of private law.

The term of recodification does not mean only adjustment of legal text in more elegant and especially more systematic way, but also removing of some problems in the legal order. The civil code from 1964 was created in another social circumstances and therefore the legal public hoped with passing of statute number 89/2012 Sb. for removing of some defects in civil law. These defects were caused by the selected method, the law should have adapted through this method to new social circumstances.

This diploma thesis compares family law (as institute) according to legal order, which was in force before and after the day of 1. January 2014. The conception of family law before this date, so according to the civil code from 1964, arose at the time of intellectual peak of socialism and the task of this thesis is to find, where the family law was moved by the new civil code.

From the reason that the whole family law would be too extensive topic for research within one diploma thesis, this diploma thesis deals only with research of one small part of family law, that is holding of community property of spouses (before 1991 the term of community property did not exist, originally there was undivided joint ownership of spouses).

The diploma thesis reveals how far the legal arrangement of keeping of community property of spouses was moved during the half of century. To catch this process with the highest accuracy and understanding, the diploma thesis contains the unusual extensive analysis of historical legal arrangements regarding this topic. It is historical necessity in case, when the legal order deals with the arrangement of family, to deal more under development of society with the arrangement of property which belongs to the family (including obligations).

Název práce v českém jazyce:

Srovnání právní úpravy správy společného jmění manželů dle zákona č. 40/1964 Sb. a zákona č. 89/2012 Sb.

Název práce v anglickém jazyce:

Comparison of legal order of holding of community property of spouses according to the statute number 40/1964 Sb. and statute number 89/2012 Sb.

Klíčová slova:

správa společného jmění manželů, manželské majetkové právo, srovnání právní úpravy, rekodifikace

Key words:

holding of community property of spouses, property law of spouses, comparison of legal order, recodification.